

SAATAVILLA JA SYRJÄSSÄ

Pitkäaikaisen kotiäitiyden kerrotut perustelut ja paikan kokemukset

VIRTANEN JOHANNA E
Tampereen yliopisto
Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos
Sosiaalityön pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2008

Tampereen yliopisto
Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos

VIRTANEN, JOHANNA E: Saatavilla ja syrjässä. Pitkäaikaisen kotiäitiyden kerrotut perustelut ja paikan kokemukset.

Pro gradu -tutkielma, 77s.,1 liites.

Sosiaalityö

Huhtikuu 2008

Ohjaaja: Forsberg Hannele

Tässä pro gradu-tutkielmassa tarkastelen pitkäaikaisen kotiäitiyden saamia perusteluja, merkityksiä sekä kokemuksia äidin paikasta. Tarkemman kiinnostuksen kohteena ovat kotiäitiysratkaisuun vaikuttavat tekijät, mitkä samalla puolustavat vähintään kymmenen vuotta kestänyttä kotiäitiyttä. Paikan kokemuksia lähestytään läsnä ja ulkopuolella olemisen suunnilta, joita kuvataan hallitsevien kerrontatyyppien ja metaforien avulla. Toivon, että tällä tutkimuksella voidaan naisten omakohtaisen kerronnan välityksellä tuoda näkyviin kotiäitiysilmion monimerkityksellisyys.

Tutkimukseni on laadullinen ja kerrontalähtöinen tutkimus, jonka tutkimusaineistona ovat 44 kotiäidin kirjoittamat kertomukset. Iältään naiset ovat 33-80-vuotiaita, ja heistä valtaosa asuu maaseudulla. Vaikka kertomukset poikkeavat toisistaan monin tavoin, sisältävät ne runsaasti kulttuurisesti yhteneväisiä piirteitä. Aineiston lähestymistapa ja analyysi saavat vaikutteita sosiaalisesta konstruktionismista ja narratiivisuudesta. Todellisuus on rakentunut sosiaalisesti, joten kieli nousee tutkielmassa tärkeäksi tarkastelun kohteeksi. Narratiivisuus tuo tutkielmaan näkökulman, jossa kertomukset ovat kulttuurisesti, sosiaalisesti ja yksilöllisesti rakentuneita sekä jo itsessään tulkitsevia.

Tutkimustulosten mukaan kotiäitiyden perustelut ja merkitykset ovat tilanteisia ja moninaisia. Kotiäitiysratkaisuun päädytään monin tavoin. Joillekin naisille kotiäitiys on osoittautunut luonnolliseksi vaihtoehdoksi, toiset sen sijaan ovat vankoin perustein valinneet sen elämäntehtäväkseen. Toisinaan kotiäidiksi voidaan ajautua pakosta tai jonkin elämänkriisin seurauksena. Kotiäitiysratkaisu rakentuu pitkälti neuvotteluna, jossa vaikuttavat naisen asuinympäristö, miehen mielipide, erilaiset elämäntavat ja -tilanteet sekä arvomaailma. Kotiäitiyden ansiosta naiset ovat saaneet olla lähellä lapsiaan, lasten saatavilla kotipiirissä. Arjen sujuvuus ja koko perheen hyvinvointi puolustavat kotiäitiyden jatkumista pitkään. Kotiäitiyteen on voinut yhdistyä myös tiivis työnteko kotipiirissä. Kotiäidin paikka määrittyy kahdesta näkökulmasta; äidit ovat läsnä lapsilleen ja perheelleen, mutta samalla myös syrjässä ja ulkopuolella yhteiskunnasta. Kotiäitiyttä on perusteltava ja puolusteltava muille. Kotiäitiyden ulkoapäin saama aliarvostus sekä heikko taloudellinen asema näkyvät vahvasti kotiäitien kertomuksissa. Analyysin tuloksena voidaan todeta, että ihminen rakentaa merkittävässä määrin käsitystä itsestään suhteessa siihen, millaisia määrittäjiä hän ulkoapäin saa tai kokee saavansa. Vastakkainasettelua kotiäidin ja työssäkäyvän äidin kesken voitaisiin rakentavasti purkaa auki niin julkisuuden keskusteluissa kuin lastenhoitojärjestelmässäkin.

Avainsanat: äitiys, kotiäitiys, perustelut, paikka, kerrotut kokemukset, kielessä olevat merkitykset

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	1
2 KOTIÄITTYDEN JÄLJILLÄ	5
2.1 NAINEN ÄITINÄ.....	5
2.2 RISTIRIITAINEN KOTIÄITIYS.....	7
3 KESKUSTELUA ÄIDIN PAIKASTA	10
3.1 LASTENHOIDON POLITIIKKA	10
3.2 KULTTUURINEN ÄITIYS	15
3.3 KOETTU PAIKKA	17
4 TUTKIMUKSEN LÄHESTYMISTAPA JA TOTEUTUS	20
4.1 SOSIAALINEN KONSTRUKTIONISMI JA NARRATIIVISUUS	20
4.2 TUTKIMUSONGELMA.....	22
4.3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN, AINEISTO JA ANALYYSI	22
5 KOTIÄITIYSRATKAISU JA SEN PERUSTELUT	29
5.1 MAATILAEMÄNNYYS	29
5.2 MIEHEN TOIVE.....	30
5.3 ERILAISET ELÄMÄNTILANTEET	33
5.4 TAHTO JA ARVOT	34
5.5 YHTEENVETO PERUSTELUISTA JA MERKITYKSISTÄ	36
6 HALLITSEVAT TARINAT KOETTUJEN PAIKKOJEN JÄSENTÄJINÄ	41
6.1 ÄIDIT LÄSNÄ	41
6.2 ÄIDIT ULKOPUOLELLA	45
6.3 METAFORAT KOTIÄITTIEN KERROTUISSA PAIKOISSA.....	51
7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	57
LÄHTEET	66
LIITTEET	74

1 JOHDANTO

Kotiäitiys-keskustelua on vilkkaasti käyty lävitse mediassa viime vuosina, erityisen tunnepitoisesti. Ritva Nätkinin (1995) mukaan äitiys linkittyy monenlaisen julkisen ja yksityisen, poliittisen, kulttuurisen ja ruumiillisuuden leikkauspisteeseen (Nätkin 1995, 69). Jatkuvasti muuttuva yhteiskunta ja kulttuuri muokkaavat pitkälti käsitystä siitä, mitkä ovat hyvän äitiyden kriteerit ja miten niitä tulisi toteuttaa. Perhe on se yksikkö, jossa eletään ja ratkaistaan näitä monia yhteiskuntamme muutoksia. Tällöin naiset päätyvät helposti kriittisen tarkkailun kohteeksi ja niinpä he ovatkin tottuneet erilaisiin selontekoihin perhe-elämäänsä koskevista ratkaisuista. (Ks. Jallinoja 2006.)

Kotiäitiys on ristiriitaisuutta herättävä ilmiö. Erityisesti pienten lasten hoivasta on tullut tärkeä sosiaalipoliittinen kysymys. Euroopan unionin tavoitteena on integroida naiset mahdollisimman tiiviisti työelämään, jotta työvoima-aste jäsenmaissa kohoaisi ja sukupuolten välinen tasa-arvo etenisi. Pienten lasten hoivajärjestelyt takaavat työ- ja perhe-elämän yhdistämisen, mutta toisaalta yhtä tärkeää on vanhempien oikeudet hoivata omaa lastaan. (Anttonen & Sointu 2006, 22.) Nykyaikaiset tutkimukset osoittavat, että lasten kotihoito on yhä yleisempää Suomessa verrattuna moniin Euroopan maihin. Aikaisemmin Pohjoismaat muodostivat varsin ehyen päivähoitoregiimin, josta kuitenkin Suomi on yhdessä Norjan kanssa hiljalleen etäännytynyt. Suomessa tähän syynä on ollut 1980-luvun puolivälissä pienten lasten hoidon lain muuttaminen, jolloin alle kolmevuotiaiden perheille alettiin maksaa kotihoidon tukea. (Anttonen & Sointu 2006, 72.) Lasten kotona hoitamisesta on tullut houkutteleva vaihtoehto myös ideologian nimissä. Suomalaisen familismin ytimeen ovat nousseet kotiäitiys sekä hyvä vanhemmuus. Tämä ajan ilmapiirissä lasten kotihoitoa on puolusteltu valinnanvapaudella ja sitä on rakennettu yleiseksi ihanteeksi, jopa normatiiviseksi asenteeksi. Hyvän vanhemmuuden keskeiseksi fraasiksi onkin muodostunut ”aikaa lapselle”. Ideologian toteutumista on tukenut lasten kotihoidontuki, joka mahdollistaa pienen lapsen kotihoidon. (Jallinoja 2006.)

Tässä pro gradu-tutkielmassa tarkastellaan pitkäaikaiseen kotiäitiyteen liittyviä merkityksiä naisten tuottaman omakohtaisen kerronnan kautta. Erityisesti mielenkiinnon kohteina ovat kotiäitiyden perustelut ja jäsentyminen naisten elämässä sekä kotiäitiyden koetut paikat, joita kuvataan läsnä olemisen ja ulkopuolisuuden kokemusten suunnilta.

Miksi naiset tänä päivänä haluavat hoitaa lapsiaan kotona? Syitä voi löytää esimerkiksi valottamalla nykyajan tutkimuksia. Suomalainen työelämä ja työn tekemisen ehdot ovat kiristyneet 1990-luvulta alkaen (ks. Kasvio & Tjäder 2007; Kevätsalo ym. 2006). Suomalaiselle työelämälle tyypillisiä piirteitä verrattuna muihin maihin ovat olleet naisten ja miesten korkea työhön osallistumisaste, naisten kokopäivätyö, naisten korkea koulutustaso ja korkea ammatillinen järjestäytyminen. Naisten työssäkäynti on myös ideologisesti hyväksyttyä. (Kivimäki & Otonkorpi-Lehtoranta 2003, 22.) Työelämä on vanhempien kautta eräs lasten hyvinvointiin vaikuttava tekijä. Mitä pienempi on perheen nuorin lapsi, sitä useammin varsinkin naiset kokevat aikaa lapsille olevan liian vähän. Näitä tuntemuksia vanhemmilla on melko usein vielä silloinkin, kun lapset ovat kouluikässä. Ajanpuutteen kokemiseen vaikuttaa se tapa, miten työntekoa organisoidaan. Me suomalaiset olemme siirtymässä 24-tunnin yhteiskuntaan, jossa palveluja on saatava kaikkina vuorokauden aikoina. Vanhemmuus ja nykyajan työelämä eivät sovi yhteen kovinkaan hyvin. Lasten kanssa tärkeää on juuri läsnäolo, mikä tarkoittaa erityisesti arkista jokapäiväistä yhdessäoloa. (Salmi ym. 2004, 26-27.)

Tutkimukset tällä vuosituhanella kertovat myös lasten ja nuorten pahoinvoinnin yleistymisestä (Jallinoja 2006; Bardy ym. 2001; Järventie & Sauli 2001). Lasten psykososiaalista pahoinvointia ilmentävät perheiden elämäntapamuutokset ja perheinstituution eheyden vähittäinen rapautuminen. On havaittu, että tämän päivän lapset ovat tavattoman yksinäisiä, lapset viettävät valtaosan päivästä ammatti-ihmisten seurassa päivähoitossa tai koulussa. Lisäksi päivähoitossa ryhmäkoot ovat suuria ja perheiden sosiaaliset verkostot puolestaan ovat pieniä. Yhteiskunnan taloudelliset ja sosiaaliset muutokset ovat murtaneet ylipäätään sukupolvien vuorovaikutusta ja lasten kasvun kannalta tärkeän sosiaalisen perimän siirtoa tukevia elämäntapoja, eli huolenpidon sosiaalisia rakenteita. (Järventie & Sauli 2001, 8-9.)

Lastenhoidon järjestelyt ja naisten työssäkäynti ovat kuhunkin aikaan ja kulttuuriin rakentuneita kysymyksiä. Toisin kuin esimerkiksi Ruotsissa, Suomessa ei kotirouvainstituutio tai osa-aikatyö ole saanut vahvaa asemaa. Ruotsissa, Tanskassa ja Norjassa osa-aikatyö on ollut yleisemmin käytetty keino sovittaa perhe ja työ yhteen kuin Suomessa. Historiassamme naisia on tarvittu sekä sodanjälkeiseen jälleenrakennustyöhön sekä sotakorvausten suorittamiseen miesten rinnalle. Maatalousyhteiskunnasta naiset siirtyivät vähitellen kokopäiväpalkkaiseen työhön. Tästä huolimatta lasten päivähoito maassamme oli pitkään järjestämättä, mikä synnytti ”avainkaulalapset” eli lapset, jotka olivat yksin kotona ilman kunnollisia hoitojärjestelyjä. (Kivimäki & Otonkorpi-Lehtoranta 2003, 22.)

Tässä tutkielmassa halutaan nostaa näkyviin sellaista naisnäkemyksellistä kerrontaa, mikä sisältää kulttuurisia, arvoille, ajalle ja paikalle tyypillisiä tapoja jäsentää kotiäitiyttä ja kotiäidin paikkaa yhteiskunnassamme. Tarkoituksena on erityisesti purkaa auki neuvotteluita ja kokemuksia, joita kotiäidit käyvät suhteessa muihin. Kiinnostukseni teemaan perustuu omaan usean vuoden kokemukseen kaupunkilaisena kotiäitinä. Lukuisten leikkikenttäkeskustelujen myötä havaitsin kotiäitöilyä sisältävän jotain kulttuurillemme ominaista ja merkityksellistä koko naisen elämänpolkua ajatellen. Kotiäitiys on mielestäni tiivistä kamppailua ja jatkuvaa neuvottelua yksityisen ja julkisen rajoilla. Omien havaintojeni mukaan esikoisen saatuaan naiset useimmiten kiirehtivät ripeästi takaisin työelämään, kun taas toisen tai kolmannen lapsen saatuaan monet halusivat jäädä kotiin useiksi vuosiksi. Kotiäitiydestä voi tulla ”elämäntapa”, ja silloin siitä luopuminen eli lasten päivähoidon ”laittaminen” ja työelämään hakeutuminen sisältävät suuren ristiriidan.

Lasten kotona hoitamisen plussia ja miinuksia punnitaan koko perheen voimin. Naisten epävarmuus työpaikan saannista, pätkätoiden arkipäiväisyys, sekä pidempiaikaisen kotiäitiyden aliarvostettu asema ovat nousseet kotiäitien puheissa jatkuvasti esiin. Kiihvastahentisten aikataulujen ja työelämän paineiden keskellä kotiäitiys voi koitua turvallisuutta luovaksi ja arjen sujuvuutta helpottavaksi ratkaisuksi. Jotkut tuntemani naiset ovat hankkineet useamman lapsen, jotta he ovat voineet lykätä työelämään paluuta muutamalla vuodella eteenpäin. Harvemmin hektinen työelämä nähdään siis houkuttelevana kotiäitiyksiä, ja sen myötä tuleva taloudellinen hyöty, oma ”tilipussi” saattaa olla vain pieni kannustin luopua hyväksi koetusta kotiäitiydestä.

Kotiäitiysratkaisu on kuitenkin moni-ilmeinen, jokaisen naisen ja hänen perheensä yksilöllinen, monenlaisiin tekijöihin nojaava päätös. Kaikilla äideillä ei ole mahdollisuutta eikä haluakaan hoitaa lapsiaan kotona. Graduaiheeni tarkentuessa mielenkiintoni herätti kysymys erityisesti naisten kotiäitiysratkaisua ja perusteluja kohtaan nimenomaan silloin, kun kotiäitiys on jatkunut jo vuosia. Vaikka Suomesta on tulossa hiljalleen kotiäitiysyhteiskunta, on lasten kotona hoitaminen kuitenkin usein tilapäistä ja pitkälti kotihoidon tuen mahdollistamaa (ks. Anttonen & Sointu 2006). Siksi on tärkeää tässä tutkielmassa selvittää, millaisissa tilanteissa tai mistä tekijöistä johtuvina kotiäitiys kestää erittäin pitkään?

Koska ihmisten kertomukset ja kokemukset ovat aina olleet kiinnostuksen kohteitani, on ollut luontevaa nostaa naisten tuottama kerronta tämän tutkielman tärkeäksi elementiksi. Vivien Burr

(1995) kirjoittaa, että ymmärryksemme itsestämme perustuu kieleen ja sen rakentumiseen. Tutkielmani teoreettinen viitekehys pohjautuu äitiyttä ja naisen ristiriitaista paikkaa käsittelevään kirjallisuuteen, joista erityisesti kiinnityn naistutkimuksellisiin kirjoituksiin. Sosiaalityön opiskelijana koen tärkeäksi tuoda esille naistutkimuksen perinteikkään äitiyskeskustelun sekä saattaa aineistoni kautta naisten ja äitien äänet kuuluviin. Toisessa luvussa esitellään äitiyden määritelmiä ja kotiäitiyden ristiriitaisuutta. Kolmannessa luvussa tarkastellaan kotiäitiyden rakentumista eri tutkimusten kautta, eri yhteyksissään. Kotiäitiys-keskustelun kontekstoisuudeksi pidän tärkeänä tuoda esiin lastenhoidon politiikkaa koskevaa keskustelua. Tätä keskustelua ohjaa äidin paikan määrittäminen. Luvussa neljä siirryn kertomaan tutkimukseni lähestymistavasta, tutkielman toteutuksesta sekä aineistosta. Samalla pyrin selvittämään sitä, miten olen sosiaalisen konstruktionismin ja narratiivisuuden ymmärtänyt tässä tutkimusprosessissani. Luvut viisi ja kuusi ovat tutkimukseni analyysilukuja. Lopuksi luvussa seitsemän teen johtopäätöksiä tutkimustuloksista, pohdin kotiäitiyttä suhteessa ajankohtaiskeskusteluihin sekä arvioin tutkimukseni tekemistä.

Lähestymällä kotiäitiyttä kulttuurisesti arkisen, läsnä ja ulkopuolella olevan äitiyden kautta, tulee tutkielmassa esille myös sosiaalityölle tärkeä emansipatorinen ulottuvuus. Tässä yhteydessä se tarkoittaa naiskeskeistä näkökulmaa ja sen näkyväksi tekemistä, sekä yleisesti ymmärtämistä kotiäitien kertomuksia, kokemuksia ja merkityksiä kohtaan.

2 KOTIÄITIYDEN JÄLJILLÄ

2.1 Nainen äitinä

Äitiys on monitahoinen ilmiö. Erilaiset naisnäkökulmat käsittelevät naiseutta ja äitiyttä eri tavoin. Satu Katvalan (2001) väitöskirjatutkimus käsittelee äitiyden uskomuksia kolmen eri sukupolven kesken. Katvala (2001, 11) toteaa äitiyden olevan sekä jatkuvasti uudelleen määrittyvä, että myös vaikeasti muutettava, pitkään pysyviä käsityksiä ja uskomuksia sisältävä ilmiö. Katvala (2001) kokoaa listan äiteihin ja äitiyteen liitettyjä ilmauksia. Niiden mukaan äiti on kotona ja perheessä hengetär, haltija, johtaja, koossapitävä, jaksava, sielu, sydän, voima, perusta ja ilmapiiri. Äitiyteen liittyvät sellaiset sanat kuten rakastava, hoivaava, uhraava, huolehtiva, kuunteleva, syli, hellä, ihana, läheinen ja lämpöinen. Kasvattajana äiti on taas lempeä, rauhallinen, ymmärtäväinen, kärsivällinen, määrätietoinen, osaava, opettava, tiukka, tärkeä ja ankara. Näistä ilmauksista Katvala tulkitsee yhteenvetona äidin olevan voimakas, täydellinen ja pystyvä. (Katvala 2001, 91-92.)

Lapset kuuluvat äitinä olemiseen luonnostaan ja kiinteästi. Äidin ja lapsen suhde nähdään merkittävänä myös monissa tutkimuksissa. Ritva Nätkin (1997) tarkastelee väitöskirjatutkimuksessaan vuosien saatossa muuttunutta suomalaista äitiyttä ja väestöpolitiikkaa äitien omaelämäkertojen ja äitiydestä käytyjen asiantuntijakeskustelujen pohjalta. Nätkin (1997, 153) mieltää äitiyden kulttuurisena konstruktiona, joka tarkoittaa yleisesti ottaen suhdetta lapseen. Äidin ja lapsen suhteeseen liittyy voimakkaasti samalla tasapainoilu kiinnittymisen ja irtaantumisen välillä (Ruddick 1982, 80).

Naisen asema määritellään aina perheen puitteissa (Barrett 1985, 162). Ritva Nätkin (1995) nostaa esiin maternalistisuuden käsitteen. Nätkin tarkoittaa sillä sekä naisten ja lasten etujen yhteisyyttä poliittisilla areenoilla, mutta ennen kaikkea sellaista äitien tapaa kertoa omasta elämästään, jossa pääosassa ovat äitien suhde lapsiin, toisin sanoen lapsille ja lasten kautta eläminen. Nätkinin mukaan maternalismi on kuin äidin ja lapsen katkeamaton napanuora sekä yksityisessä sekä julkisessa. Familismin tavoin maternalismi on selvästi individualismin vastainen positio. (Nätkin 1995, 71.) Maternalistisen ajattelutavan mukaan äiti ei kuitenkaan koskaan irtaannu lapsestaan kokonaan. Lasta voi kantaa mukanaan ”sydämessään ja tietoisuudessaan” eri tavoin: joko

painolastina tai kuljettamalla mukanaan, tai aktiivisesti lapsen hyvää edistäen. Maternalistit suorittivat naispolitiikkaa näin ajatellen. (Nätkin 1997, 154.)

Äitiyden tarkastelussa voidaan keskittyä yksilölliseen kokemukseen tai yhteiskunnalliseen instituutioon. Äitiys ei sinänsä alista naista, vaan sen saamat yhteiskunnalliset muodot ja määrittelyt. Siksi äitiyttä on arvioitava ennen kaikkea yhteiskunnallisena ilmiönä, sen biologisesta perustasta huolimatta. Naisten yhteiskunnallista määrittelyä tuotetaan ja ylläpidetään monin eri tavoin ja eri tasoilla. (Kuronen 1989, 3.) Käsitystä siitä, millaisia äitien tulee olla, määrittelevät erilaiset lasten hoidon ja kasvatuksen asiantuntijat. Lapset tulee synnyttää ja hoitaa yleisesti hyväksytyllä tavalla, jossa suuria poikkeamia ei sallita. (Kuronen 1989, 24.)

Eeva Jokinen (1996a) purkaa äitiyden kirjoitettuja ”tuntemuksia” muun muassa yleisönosastokirjoituksista ja päiväkirjamerkinnöistä käsin. Näissä kirjoituksissa omaa äitiyden esitystä suhteutetaan käytössä oleviin äitiyden representaatioihin. Naiset pystyvät muokkaamaan sekä patriarkaalisia että maternaalisia äitiyden representaatioita oman elämänsä tarkoituksiin. (Jokinen 1996a, 15-16.) Jokinen (1994, 67) kuvaa mielestäni äitiyttä onnistuneen napakasti: ”Äitiys ei ole järjestelykysymys tai oikea asenne”, vaan se on pikemminkin ”elämäntapa tai äitiyden tila”. Äitiyden tilaa hän kuvaa useammin suljetuksi kuin avoimeksi niin konkreettisesti kuin vertauskuvallisestikin tarkasteluna. (Jokinen 1994, 84.)

Puhe äitiydestä sisältää usein myös hyvän ja pahan. Hyvä äitiys tulee näkyväksi vastakohtansa kautta, samalla tavalla kuin naiset eroavat miehistä ryhmänä ja yksilöinä tietyin ominaisuuksin, jotka ovat pitkälti kulttuurisesti määriteltyjä. Riitta Jallinoja (1983) kirjoittaa, että ihmisillä on tapana käsittää naiset esimerkiksi yhteiskuntaluokasta riippumatta ryhmäksi, jolla on jossakin suhteessa yhteisiä ominaisuuksia. Puhutaan, että naiset käyttäytyvät tietyllä tavalla ja että naisilta odotetaan tietynlaista käyttäytymistä. (Jallinoja 1983, 8.) Merja Kinnusen (2001, 123) mukaan naisiin liitettävät käsitykset, kuten henkilökohtainen sitoutuminen, vastuuntunto, paineensietokyky, kärsivällisyys, tunnollisuus, kuunteleminen ja toisten ymmärtäminen ovat määrityksiä, jotka liikkuvat symbolisesti ikään kuin naista kohti, naisen sisään tai joiden kohteena on naisen ruumis itsessään. Naisen toimialueeksi kuvataan usein yksityinen, kun miesten oikeutena nähdään julkisella alueella operoiminen (ks. Julkunen 1995).

Samasta teemasta kirjoittaa Kuronen (1989), jonka mukaan äitiyttä voidaan pitää ensinnäkin naiselle tyypillisenä ominaisuutena, äidillisyytenä, ja naisia esimerkiksi miehistä sosiaalisesti

eroavana ryhmänä. Kyse on naisten erityisyydestä ja siitä, miten sukupuolten väliset erot muodostuvat. Toisaalta äitiyttä voidaan tarkastella reproduktio- eli lisääntymiskykynä. Tällöin tarkastelun kohteeksi nousevat kaikki naiset, sillä heidät voidaan fyysisten ominaisuuksien vuoksi nähdä potentiaalisina äiteinä. Lisäksi huomio äitiydessä voi keskittyä äitien tekemään lasten hoito- ja kasvatustyöhön, jolloin tarkastelun kohteena ovat äitien arkipäivä ja äitiyden merkitys naisten elämän kokonaisuudessa, eli miten äitiys ja naisen muut elämänalueet ovat yhdistettävissä. Erilaiset äitiyden käsittämistavat eivät sulje pois toisiaan, vaan ovat voimakkaasti sidoksissa toisiinsa. (Kuronen 1989, 23.)

Eräs äitiyden yhteiskunnallinen tehtävä on kasvattaa kunnan kansalaisia, toisin sanoen siirtää edellisen sukupolven arvot seuraavalle. Äidin ja lapsen voidaan katsoa elävän dyadissa, johon ”elämä” ja ”maailma” tuovat uhkia ja näiltä äiti yrittää suojella lasta. (Nätkin 1995, 71.) Jaana Vuori (2001) tarkastelee vanhemmuutta väitöskirjatutkimuksessaan diskurssianalyttisin lähestymistavoin. Huomio keskittyy erilaisten ammattilaisten puhetapoihin äitiydestä suhteessa lapseen ja isyyteen. Vuoren mukaan äitiysdiskurssissa äidin subjektiutta on vaikea tavoittaa kokonaisuutena, sulkemalla lapsi tai ympäristö pois keskusteluista: ”Äidiksi tullaan synnyttämällä lapsia tai elämällä heidän kanssaan”. Äitiys on myös sosiaalista: äidiksi tullaan suhteessa kumppaniin, ammattilaiseen ja toiseen naiseen. Loppujen lopuksi äidiksi tullaan omaksumalla yhteiskuntamme diskursiivisia oletuksia siitä, mikä äiti on. (Vuori 2001, 347.)

2.2 Ristiriitainen kotiäitiys

Keitä sitten kutsutaan kotiäideiksi? Terminä kotiäiti on hyvin tuttu ja kansanomainen, tarkoittaen äitiä, joka hoitaa itse oman tai omat lapsensa kotona. Kotiäiti ei ole ansiotyössä kodin ulkopuolella, vaan hänen päätoiminen tehtävänsä on lapsista ja kodista huolehtiminen. Asia ei ole tietystikään aivan yksioikoinen. Tämän tutkielman kotiäidit määrittelevät itsensä kotiäideiksi, ovatpa he sitten kotiäitiyden ohessa opiskelijoita, perhepäivähoitajia tai suuressa vastuussa maataloustöistä. Tulkintani mukaan kotiäitejä yhdistää kuitenkin se, että lapsista huolehtiminen on tavallisesti heidän päätehtävänsä ja muut työt hoituvat sen ohella, pääosin kodin piirissä.

Äitiys on yksi kulttuurimme tiukimmin määriteltyjä rooleja (Jokinen 1996a, 13). Katri Tapola (2002, 22-23) kuvaa hienovaraisesti teoksessaan ”Näiden seinien sisällä me emme näy” naisen muuttumista äidiksi, sekä äidin sitovuutta suhteessa lapseen ja kotiin. Pienen lapsen äiti kiinnittää

kokonaisvaltaisesti huomionsa lapsen tarpeiden tyydyttämiseen, eikä kotoa poistuminen tunnu oikeudenmukaiselta. Naisen kamppailua yksityisen ja julkisen rajapinnoilla kuvaavat Tapolan (2002) lisäksi monet kirjoittajanaiset, kuten Katajavuori (2006), Kiiskinen (2001) ja Härkönen (2001). He käsittelevät äitiydessä ilmeneviä monenlaisia ristiriitoja: arkipäivässä väsymistä, kasvatus- ja tunnesuhdetta lapseen sekä parisuhdevaikeuksia. Lisäksi kirjoittajat esittelevät kotiäidin rutiininomaista arkea pienine toistuvine askareineen, sekä nostavat näkyviin kotiäitien yksinäisyysilmiön sekä haastavia kohtaamisia kodin ulkopuolisen maailman kanssa.

Julkusen (1995) mukaan äitiys ja naiseus sisältävät kulttuurisesti ristiriitaisia malleja erityisesti suhteessa työssäkäyntiin sekä perheeseen. Kotiäitiyttä pidetään samalla ylevänä ja moraalisesti oikeana, mutta toisaalta se on ”ei-mitään”. Samalla kun ansioäiti edustaa normaalia ja on ”jotain”, hän on myös syyllinen. Äitien työssäkäynnin yleisyyttä on tarjottu helposti vastauksena sosiaalisiin ongelmiin. Kuten muistakin moderneista identiteeteistä myös äitiydestä on tullut valinta, kova valinta. Äitiyden ylevä sosiaalinen representaatio ei tunnista äitiyden monipuolisuutta yhteiskunnallisena instituutiona ja henkilökohtaisena kokemuksena: iloa, ylpeyttä, nautintoa, menetyksiä ja syyllisyyttä sekaisin. Äidin identiteetti painottuu ammattiin ja työhön, josta tehdään ”trippejä” kotiin. Kotona ”olemista” on perusteltava, ansiotyötä ei. (Julkunen 1995, 89-91.)

Pitkäaikaiseksi kotiäidiksi päätyminen tai ryhtyminen sisältää äitiydelle tyypillisen rooliristiriidan. Vuoren (2001, 165) mukaan äitiys ja varsinkin äitiyden jakaminen toisten kanssa merkitsee naiselle pysyvää ristiriitatilannetta, keinumista hankalien vaihtoehtojen välissä sekä vaikeita joko - tai ratkaisuja. Toisaalta äiti haluaa olla lapselleen se ainoa ja paras hoitaja, mutta hän haluaa myös toteuttaa itseään, esimerkiksi harrastaa, opiskella ja käydä ansiotyössä. Äidit yrittävät elää sekä omaa elämäänsä sekä samalla olla suhteessa toisiin. (Vuori 2001, 349.) Huomioitavaa äidiksi tulemisessa ja olemisessa ovat samanaikaisesti tapahtuva äidin äkillinen ja intensiivinen ruumiillinen kiinnittyminen lapseen, mutta myös asteittainen irtautuminen tästä (Nätkin 1997, 154). Vuoren (2001) asiantuntijapuheissa tulee ilmi se, että äitiys on naiselle epäitsenäisyyden ja riippuvaisuuden alue. Äiti on alati lapsen palveluksessa ja siitä ei saa lomaa. Lapsen lisäksi äiti on pitkälti riippuvainen puolison tuloista ja menoista sekä fyysisesti että taloudellisesti. Vastapainoksi kaikelle sidonnaisuudelle ”äitiys tarjoaa syvää läheisyyden tunnetta, vallan ja omistamisen tunnetta.” (Vuori 2001, 309-310.)

Kotiäitiydestä puhuttaessa törmätään usein kotona tehtävän työn arvostukseen ja erityisesti sen puuttumiseen yhteiskunnassamme. Eeva Jokinen (1996a) esittää, että kotona oleminen ja kotiin

jääminen sijoittuu lähtemisen ja työn tekemisen vastapooliksi, ja kulttuurisessa merkityksenannossa hierarkkisesti alemmaksi. Kotiin jääminen kertoo ulkopuolisille sosiaalisesti eriytyneestä ja pysähtyneestä ihmisestä. (Jokinen 1996a, 86.) Vuori (2001) kutsuu kotiäitipuheeksi sellaista diskurssia, jossa kotiäitiyden paremmuuden perusteluita rakennetaan nimenomaan äidinhoivan varaan. Yleensä kotiäitiys on lyhyt elämänjakso naisen elämässä, jonka äiti kyllä kestää huomattessaan sen myönteiset vaikutukset lapsessaan. (Vuori 2001, 164.)

Kotiäitiydessä ahtaat rajat voivat näyttäytyä yksinäisyyden ja ulkopuolisuuden kokemuksina. Tuula Gordon (1991) haastatteli Helsingissä, Lontoossa ja Leicesterissä asuvia äitejä. He kokivat toisinaan kodin vankilanomaisena, minkä Gordon (1991, 139) määrittää osittain johtuvan julkisen ja yksityisen alueiden jyrkästä jaottelusta. Kotona ollaan ikään kuin ulkopuolella, ei missään, irrallaan kaikesta. Samoin kuin Jokisen (1996a) tutkimuksen äidit, kokivat myös Gordonin (1991) feministiäidit jatkuvan kotonaolon melko negatiivisesti, väsyttävänä, yksinäisenä ja pitkäveteisenä. Samalla tuli esille osaltaan äitiyden alhainen yhteiskunnallinen arvostus. Naiset eivät liittäneet väsymystään lapsiin ja lastenhoitoon, vaan pikemminkin kotona koettuun suljetun tilan tuntuun. (Gordon 1991, 139.)

Monet naiset tavoittelevat kuitenkin kotiäitiyden mahdollisuutta perheessään. Jaana Vuoren (2001) analyysin tuloksena perheasiantuntijoiden kirjoituksista ilmeni selkeä äidinhoivan diskurssi, jossa korostuu naisen ominaisluonne lasten synnyttäjänä, hoivaajana ja ensisijaisena kasvattajana. Tämän diskurssin perustana on se, että naisilla on halua ja kykyä huolenpitoon pienistä lapsista. Toisaalta äidin subjektiivista varjostaa luopuminen. Äidin on valittava lapsen parhaan nimissä, lisäksi omasta ajasta yksin, omasta ajasta toisten naisten kanssa, omasta halusta ja haluttavuudesta. Asiantuntijapuheissa äitejä katsotaan enemmän ulkoa päin ja kohteeksi asettaen. (Vuori 2001, 358.)

3 KESKUSTELUA ÄIDIN PAIKASTA

3.1 Lastenhoidon politiikka

Ajatus kodista lapsen parhaana paikkana ja äidistä parhaana hoitajana elää vahvasti sekä äideissä että koko yhteiskunnassa. Myös Kuronen vahvistaa tällaisen käsityksen tutkiessaan äitiys- ja lastenneuvoloiden toimintakäytäntöjä. Tutkimuksesta käy ilmi, että kun lapsi varttuu leikki-ikäiseksi, pidetään äidin työhönmenoa itsestään selvyytenä, mikä jäsentyy samalla äidin yhtenä itsenäisyyden mittarina. (Kuronen 1994, 92-94.)

Kolmisenkymmentä vuotta vanhaa Mirja Sassin (1978) kirjoitusta voidaan pääosin pitää edelleen käyttökelpoisena alustuksena keskusteluun ristiriitaisesta naisen paikasta. Sassi (1978) toteaa, että kun koulutetun naisen kiinnostus työelämään kasvaa, rooli äitinä jää taka-alalle. Kotiäidin rooli on huonosti arvostettu verrattuna työssäkäyvän äidin rooliin. Sassin mukaan kotiäitiys kuuluu ”vain”-toimintoihin, mikä tulee ilmi usein äitien puheessa: ”Olen vain tällainen kotiäiti”. (Sassi 1978, 8, 11.)

Julkusen (1995) mukaan naisen tasapainoilua julkisen ja yksityisen rajoilla kuvaa eräänlainen tila- ja järjestysmetafora. Se muokkaa differentioitunutta ja pirstaloituvaakin todellisuutta dikotoimisiksi oppositioiksi – ikään kuin toistensa vastakohtiksi, kahdeksi erilaisiksi maailmoiksi, jotka ovat hierarkkisessa suhteessa toisiinsa. Julkinen on merkityksellistä ja yksityinen triviaalista. Tällaisen hierarkian mukaan kokouksessa istuminen on merkityksellisempää kuin pullan leipominen kotona. Hierarkialla naisiin istutetaan yksityisen mitättömyyden leima. (Julkunen 1995, 203.) Hierarkkisesti alempiarvoiseksi asettuu Eeva Jokisen (1996a) mukaan myös hiekkalaatikko, joka on suomalaisessa kulttuurissa mielletty naisiseksi ja jopa voimattomuuden symboliksi. Jokinen on tulkinnut hiekkalaatikon osaksi äidin, keittiön ja kodin taikaympyrää eli merkittyä tilaa, jota äidit myös itse luovat kertomalla hiekkalaatikkokokemuksistaan. (Jokinen 1996a, 181-183.)

Poliitikot, eri alojen asiantuntijat sekä vanhemmat yhdessä ottavat kantaa voimakkaasti siihen, voittaako kotihoito vai päivähoito. Tämä ristiriita lähti liikkeelle jo 1960-luvun lastenhoito-politiikassa, kun ensimmäistä kansallista päivähoitolakia alettiin valmistella. Se astui voimaan vuonna 1973, jolloin kotihoitolinjalaiset jäivät vähemmistöksi. Sen sijaan kotihoitolinjalaiset

palkittiin 1980-luvun puolivälissä, kun pienten lasten hoidon lakiuudistus toi merkittävät uudet perhepoliittiset etuudet Suomeen, lasten kotihoidon tuen sekä päivähoito-oikeuden alle kolmevuotiaille lapsille. Kompromissiksi luonnehdittu uudistus ei kuitenkaan poistanut mielipiteiden vastakkaisuutta. (Anttonen 2003, 159.)

Alle kolmevuotiaiden lasten hoidon osalta Suomi on Anttosen (2003) mukaan mielenkiintoinen erityistapaus. Toisaalta Suomi on vahva päivähoitoma, koska lapsilla on juridinen oikeus päivähoitopaikkaan. Toisaalta lasten kotihoitoa tuetaan enemmän taloudellisesti suoraan kuin missään muualla maailmassa. Kotihoito onkin meillä varsin laajaa, sillä kaikista alle kouluikäisistä lapsista noin kolmas osa hoidetaan kotona ja yli yhdeksän kuukauden ikäisistä lapsista enemmän kuin puolet. Vuonna 2000 tuen piirissä oli noin 127 000 lasta, joista 80 000 oli alle kolmevuotiaita. Tällöin tuen piirissä oli 34 prosenttia kaikista alle kouluikäisistä lapsista ja 62 prosenttia pikkulapsista (9 kk-2 vuotta). Vaikka päivähoitolla on tärkeitä kasvatuksellisia tehtäviä, sitä pidetään meillä kuitenkin hoivayksikkönä. Suomessa uskotaan vanhempien kykyyn kasvattaa lapset yksin ja kotioloissa. Kotihoidon tuki tarjoaa äideille vaatimattoman äidinpalkan, useinhan juuri äiti jää kotiin hoitamaan lasta tai lapsiaan. (Anttonen 2003, 180-181.)

Anneli Anttonen ja Liina Sointu (2006) tekivät hoivapolitiikkaa koskevan vertailututkimuksen 12 Euroopan maan kesken ja sen johtopäätöksenä todettiin, että julkinen vastuu hoivasta ja sen järjestämisestä on selvästi lisääntynyt viimeisen 15 vuoden aikana. Erityisesti pienten lasten hoivassa julkisen vastuun lisääntyminen on ollut voimakasta. Eurooppalaisessa vertailussa Suomen perhevapaalainsäädäntö näyttää kuitenkin joustamattomana. Perhevapaita ja lasten kotihoidon tukea tulisi muuttaa siihen suuntaan, että osa-aikainen työ mahdollistuisi todelliseksi vaihtoehdoksi. Nykyaikainen järjestelmä heikentää liiaksi naisten asemaa työmarkkinoilla ja tulevana eläkeläisinä. (Anttonen & Sointu 2006, 5.)

Hoivapolitiikan osalta Anttosen ja Soinnun (2006) vertailussa maat asettuvat kolmella tavalla. Selvästi erotettavissa ovat kaksi regiimiä, joista ensimmäinen on julkishoivaregiimi ja toinen perhehoivaregiimi. Vertailumaat sijoittuvat jompaankumpaan tai vaihtoehtoisesti niiden välimaastoon. Pohjoismaat, erityisesti Tanska edustaa parhaiten julkishoivaregiimiä. Suomi osoittautuu olevan etäännyneenä tästä mallista. Perhehoivaregiimissä julkisen vastuun osuus hoivassa on vähäistä, sillä vastuu lapsista ja vanhuksista on perheillä. Aiemmat mallinnukset ovat osoittaneet eteläisen Euroopan maiden sijoittuneen perhehoivaregiimiin, samoin kuin sijoittuu tällä hetkellä vahvasti myös Puola. (Anttonen & Sointu 2006, 5-6.)

Suomen lastenhoitopoliittinen malli poikkeaa esimerkiksi Norjasta, Ruotsista ja Tanskasta, jotka edustavat eurooppalaisia mallimaita ja niissä julkishoiva- ja palvelujärjestelmä on helppo tunnistaa. Suomessa perhevapaan ajalta maksettava etuus on matala, vapaan käytössä on vain vähän joustoja, eikä niitä voi pidentää vastaavasti työaikaa lyhentämällä. Suomessa lapsia hoidetaan eurooppalaisittain poikkeuksellisen paljon kotona, ainoastaan vastikään kuusivuotiaat ovat aktiivisesti tulleet puolipäiväisen ja maksuttoman esiopetuksen piiriin. Suomessa tuetaan alle kolmevuotiaiden kotihoitoa, mikä ei ole linjassa Pohjoismaille tyypillisen työvoimapolitiikan kanssa. Suomi on siis vähitellen irtautumassa pohjoismaisesta julkis palveluregimistä. (Anttonen & Sointu 2006, 117- 118.) Taloudellisesti suomalainen kotihoidon tuki (noin 294 euroa kuukaudessa) mahdollistaa vanhemmalle lapsensa kotona hoitamisen siihen saakka kun lapsi täyttää kolme vuotta. Mikäli perheen muut kolme vuotta täyttäneet, alle kouluikäiset lapset, hoidetaan myös kotona, maksetaan heistä kustakin kotihoidon tukea pieni summa, noin 60 euroa kuukaudessa. Kotihoidon tuen määrä on mielestäni varsin pieni suhteessa palkkatyöstä saatuun korvaukseen. Lisäksi pitkä kotivanhemmuus kotihoidon tuella edellyttää suurperheen perustamista eli esimerkiksi uuden perheenjäsenen saamista kolmen vuoden välein. (Ks. Kansaneläkelaitos, Lapsiperheelle 2008.)

Suomessa pienten lasten hoitoa on tuettu melko anteliaasti ja lisäksi monella eri tavalla. Vain harvoissa maissa maksetaan siis kotihoidon tuen kaltaista etuutta tai on lakisääteinen oikeus päivähoitoon. Suomessa kotihoidon tukijärjestelmä tuli voimaan vuonna 1985. Järjestelmän avulla oli tarkoitus paikata päivähoitovajetta, laskea päivähoidon kustannuksia sekä tuoda vanhemmille valinnan mahdollisuus koti- ja päivähoidon välillä. (Anttonen 1999, 64.) Vuonna 1997 lakia lasten kotihoidon tuesta muutettiin lisäämällä siihen yksityisen hoidon tuki. Näin ollen julkisen tuen piiriin kuuluvat alle kolmevuotiaiden lasten kotihoito, päiväkoti- ja perhepäivähoito ja yksityinen päivähoito. (Anttonen 2003, 160.)

Päivähoitotoiminnan historia on maassamme pitkä. 1900-luvun alussa lasten päivähoito oli lähes kokonaan järjestöjen ja vapaaehtoistyön käsissä, vaikka tuolloin tehtiinkin jo ensimmäiset lakialoitteet päivähoidon kunnallistamisesta (Anttonen 1999, 25-26). 1950-luvulta lähtien lastenhoitopolitiikkaan astui mukaan niin sanottu psykososiaalinen diskurssi ja sitä tukeva asiantuntijuuspuhe. Diskurssissa äidin ja lapsen välinen kiintymyssuhde oli tärkeä eikä sitä saanut katkaista. Äidin tehtävänä oli jatkuvalla läsnäolollaan turvattava lapsen terve kehitys. Samalla diskurssi määritteli äidin paikan alle kolmevuotiaan lapsen hoitajana. (Anttonen 2003, 165.) 1960-luvulla äiti- ja kotikeskeinen sukupuoli-ideologia sai väistyä sukupuolten välisen tasa-arvon

nostaessa päätään (Anttonen 1994, 212-213). Vuoden 1973 päivähoitolaissa määriteltiin, että päivähoitopaikka tulee tarjota sitä tarvitseville. Todellisuudessa lapset valittiin 1980-luvun alkuun asti päivähoitoon vanhempien tulojen perusteella, jolloin hyvätuloisten lapset eivät saaneet kunnallista hoitopaikkaa. (Anttonen 1999, 26-28.) Joka tapauksessa päivähoitopaikkojen määrä kasvoi nopeasti päivähoitolain voimaantumisen myötä. Vuonna 1972, eli juuri ennen lain voimaantumista, kodin ulkopuolisessa hoidossa olikin ollut vain noin 10 prosenttia lapsista. (Välimäki 1998, 170-175.)

Suomalaisessa yhteiskunnassa naisten oikeus ansiotyöhön on ollut tärkeä feministinen ja tasa-arvotavoite. Kunnallisen päivähoiton kehittäminen on ollut tukemassa tämän tavoitteen saavuttamista. (Anttonen 2003, 174-175.) Suomalaisten naisten erityisen korkeaa työhön osallistumista on selitetty muun muassa kulttuurille ja taloudelle ominaisilla seikoilla, kuten myöhäisellä ja nopealla teollistumisella sekä maataloudessa omaksutun työkumppanuusmallin siirtymisellä teolliseen ja jälkiteolliseen yhteiskuntaan tai mieselättäjämallin juurtumattomuudella. (Lehto 1999, 107.) Lähihistoriassamme tärkeäksi pyrkimykseksi on muodostunut toisaalta kotiäitiyden vahvistaminen. Kotihoitopolitiikan vahvasta asemasta kertovat 1960-luvun äidinpalkkakeskustelu, 1970-luvun kiistat päivähoiton ja kotihoidon tukimuodoista sekä 1980-luvun laki lasten kotihoidon tuesta. Suomea ei pidetä täysin joko kotihoitomaana tai päivähoitomaana, vaan sijoitumme näiden ääripäiden välimaastoon. Valinta äitiyden ja työn välillä kuuluu länsimaiseen elämään, samoin puhe työn ja perheen yhteensovittamisesta. Kotihoidon tukea voidaan pitääkin modernina versiona äidinpalkasta, sen avulla naiset voivat punnita työn ja kotonaolon taloudellisia ja emotionaalisia seurauksia. (Anttonen 2003, 174-175.)

Jo 1960-luvulla äidinpalkka herätti kiistakeskustelua naisten asemasta. Äidinpalkan vastustajat olivat huolissaan naisten heikosta työmarkkina-asemasta, jos he jäävät pitkäksi ajaksi kotiin hoitamaan lapsia. Puolustajat vetosivat siihen, että pienituloisilla työssäkäyvillä äideillä tulee olla mahdollisuus hoitaa itse lapsiaan. 1980-luvulla huomiota kiinnitettiin enemmän valinnanvapauteen ja vanhempien oikeuteen valita lapselleen sopivin hoitomuoto. Tällöin lasten kotihoidon tuen käyttäjäksi miellettiin ansiotyöstä hoitovapaalla oleva äiti. Johanna Korpisen (1997) tutkimuksessa selvisi, että 1990-luvulla tilanne oli muuttunut. Yhä useammin nainen oli ennen lapsen syntymää ollut työtön, äitiyslomalla tai päätoiminen opiskelija. Tukea saaneiden koulutustaso oli keskimäärin matala. (Korpinen 1997 ; ref. Anttonen 2003, 182-184.)

Riitta Jallinoja (2006) käyttää tutkimuksessaan perheasioiden painottamisesta käsitettä familismi. Länsimaisissa perhekäsityksissä vastakohtana familismille on ideaalittyyppisesti pidetty individualismia. Familismista voidaan puhua myös perhemyönteisyytenä. Jallinojan tutkimuksessa suomalaista familismia lähestyttiin siltä kannalta, miten se välittyi Helsingin Sanomien kirjoituksissa. Tutkimuksesta ilmeni, että familistisen perheasian ytimeen nousi muun muassa lapsen hoito sekä vanhemmuus, mitkä koostuivat useasta aiheesta käsittelevästä teemasta. (Jallinoja 2006, 24-26.) Lasten kotihoitoa käsitteleviä kirjoituksia oli jopa kahdeksan prosenttia, joista suurin osa ilmeni mielipidesivuilla. Kotiäitien familistisessä ideologiassa korostettiin toisaalta vapautta valita, toisaalta luotiin normatiivista ihannetta. Vetoaminen valinnanvapauteen on saavuttanut valta-aseman tämän ajan ilmapiirissä. Siitä onkin tullut sopiva perustelu miltei mihin tahansa ja tällöin naiset puhuvat ennen kaikkea itsestään. Mielipidekirjoituksissa kävi vahvasti myös ilmi, että kotiäidit epäilivät kotiäitiyden edelleen olevan ajan ilmapiirin vastainen ratkaisu. Samalla kotiäidit väittivät, että heitä ja heidän työtään ei arvosteta lainkaan. Lisäksi kotiäitien henkilökohtainen asenne oli muuttunut normatiiviseksi asenteeksi. Kotihoito ei näin ollen olekaan vapaasti valittavissa, vaan se on valittava, jos haluaa toimia oikein. (Jallinoja 2006, 102-104.)

Familismin nousun selityksinä voidaan pitää sekä huolta lasten ja nuorten lisääntyvästä pahoinvoinnista että työelämässä tapahtuneita muutoksia, joista kumpikin teema on noussut keskiöön usein viimeaikaisissa tutkimuksissa. Blom ja Melin (2006) ovat kiinnittäneet tutkimuksessaan huomiota siihen, että vaikka Suomi on rikkaampi kuin koskaan, on silti huono-osaisuuskin samalla lisääntynyt. Maamme noin 2,4 miljoonasta kotitaloudesta 600 000 on lapsiperheitä. Viime vuosikymmenen alun talouslaman aiheutti tulojen ja varallisuuden uudelleenjakautumista. Myös lapsiperheille tämä on merkinnyt jakautumista laman voittajiin tai toisaalta häviäjiin. Kaiken kaikkiaan lapsiväestön asema heikentyi laman seurauksena. Vaikka maassamme palveluita tarjotaan mittavissa määrin moniin muihin maihin verrattuna, on kuitenkin useita palveluja karsittu. Koulujen kerhotoimintaa on vähennetty, lapsiryhmien koko on kouluissa ja päiväkodeissa kasvanut, lisäksi lapsilisät ovat suhteellisesti huonontuneet. Laman jälkeen lapsiköyhyys on kaksinkertaistunut, samoin suhteelliset lapsiluvut alimmissa tuloluokissa. (Blom & Melin 2006, 221.)

3.2 Kulttuurinen äitiys

Kotiäitiyttä määritellään muuttuvan yhteiskunnan, ajan ja paikan mukaan kulttuurisessa kehyksessä. Edellä kerrottiin, että naisten työssäkäynti ja lasten hoitaminen kotona ovat aina näyttäytyneet vastakkaisina niin historiassamme kuin tänäkin päivänä. Naisen paikan määrittävät kulttuuriset odotukset, jotka muovautuvat erilaisten arvojen tai taustatekijöiden, kuten perheen elämäntilanteen, taloudellisen tilanteen, tai esimerkiksi naisen koulutuksen ja ammatillisen aseman kautta. Pitkään kestävä kotiäitiys saattaa merkitä naiselle marginaalissa elämistä, vapaavalintaisesti ja pakosta. Kulmala ja Vanhala (2004) tuovat esille kulttuurisen mallitarinan käsitteen (ks. Kulmala & Vanhala 2004, 99; Jokinen ym. 2004). Jokainen kulttuuri antaa jäsenilleen erilaisia elementtejä elää hyvää elämää. Nämä elementit voivat ilmetä kullekin kulttuurille tyypillisten kertomusten välityksellä. Kulttuurinen mallitarina on kertomusten kokonaisuus, jossa muodostuvat kunkin yhteisön määrittämä hyvä tai paha elämä. Mallitarina sisältää kulttuurista tietoa siitä, miten tietyssä asemassa tai tilanteessa olevien ihmisten oletetaan käyttäytyvän. Tieto normaalista määrittyy usein vastakohtansa kautta. Näin ollen tavallista vanhemmuuttakin hahmotellaan sen kautta, mitä se ei ole. (Vuori 2003, 58-59.)

Hännisen (1999, 21) väitöskirjassa ”Sisäinen tarina, elämä ja muutos” keskeinen käsite on sisäinen tarina. Se on prosessi, jossa ”yksilö tulkitsee elämänsä tapahtumia sekä tilanteensa tarjoamia mahdollisuuksia ja rajoja sosiaalisesta tarinavarannosta omaksumiensa tarinallisten mallien avulla”. Hänninen on analysoinut kertomuksia, joissa yksilöille on tavalla tai toisella tullut negatiivinen elämänmuutos. Kyseisissä tilanteissa ihminen pyrkii kokoamaan merkityksellisen sisällön tapahtumille kulttuurisesta tarinavarannosta ja omasta elämäntilanteestaan.

Hänninen (1999) käyttää myös sosiaalisen tarinavarannon käsitettä. Sillä ymmärretään kulttuuristen kertomusten joukkoa, jotka yksilölle tarjoutuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa tai julkisessa keskustelussa. Tarinat jakautuvat eri lokeroihin ihmisryhmien kesken, esimerkiksi miesten ja naisten, eri ikäryhmien ja luokkien edustajien kesken. Tällaiset kategorisoidut tarinat määrittelevät niitä rooliodotuksia, joita eri asemassa oleviin ihmisiin kohdistetaan ja joihin ihmiset enemmän tai vähemmän mukautuvat. Tarinat voivat tuoda normatiivisen mallin siitä, miten tietyssä tilanteessa olisi kulttuurisesti hyväksyttyä toimia. Myös julkaistut elämäkerrat tai aikakauslehtien henkilötarinat tilannekohtaisina mallitarinoina ohjaavat ihmisiä suhtautumaan tietyllä tapaa

erilaisiin elämäntilanteisiin, kuten työttömyyteen tai tietyn ikävaiheen saavuttamiseen. (Hänninen 1999, 50-51.)

Media opastaa asennoitumaan myös esimerkiksi kotiäitiys-ilmiöön. Ympäröivä yhteiskunta ja kulttuuri erilaisine ihmisineen tuottavat jatkuvasti mallitarinoita, joiden keskellä ovat myös pitkäaikaiset kotiäidit. Samalla äidit itse määrittävät äitiyttään, ja käsittävät oman paikkansa ja asemansa tietynlaisiksi, aikaan ja paikkaan ”sopiviksi”. He tunnistavat heille ulkoapäin ”ohjatun” vanhemmuuden, eli kotiäitien kohdalla esimerkiksi sen, sallitaanko lasten kotona hoitaminen pitkään, onko toiminta ylipäättään oikeutettua? Erilaisia jännitteitä saattaa muodostua kulttuuristen odotusten ja henkilökohtaisten mahdollisuuksien välillä toteuttaa äitiyttä ja samalla ansionaisen uraa. Kulttuurisia mallitarinoita ei voida aina sallia oman identiteetin, paikan tai aseman määrittäjiksi, vaan mallitarinoinhin otetaan välimatkaa ja niitä kyseenalaistetaan. Yhteiskunta määrittää naisen paikkaa esimerkiksi lastenhoitojärjestelyin – tarjoamalla pienen lapsen vanhemmalle mahdollisuuden hoitaa lasta kotona. Perheen nuorimman lapsen täytettyä kolme ikävuotta, ei lapsen kotona hoitamista enää kuitenkaan tueta.

Tässä tutkielmassa käytetään ulkopuolisuuden käsitettä. Näen ulkopuolisuuden tarkoittavan samaa kuin monissa tutkimuksissa käytetty toiseus-käsite. Toiseus tarkoittaa kokemuksellista suhdetta esimerkiksi toisiin ihmisiin, ihmisryhmiin ja yhteiskuntaan. Marginaalissa elävien tai erilaisina itsensä kokevien on otettava kantaa, kommentoitava itseään ja omaa elämäänsä suhteessa julkisesti näistä puhuttuihin diskursseihin. (Juhila 2004; Virokannas 2004.) Vaikuttaa siltä, että ihmiset luonnostaan peilaavat itseään ja ottavat kantaa ympärillä oleviin teemoihin, kuten työhön, taloudelliseen toimeentuloon, elämänsä hallintaan, ikään tai sukupuoleen. Tässä yhteydessä on luontevaa nostaa esille Kirsi Juhilan (2004) käyttämä vastapuheen käsite, jolla hän tarkoittaa dialogia kulttuurissa vallitsevien kategorisointien ja merkitysten kanssa. Vastapuheeksi voidaan ymmärtää sellaiset puhetavat, joilla ihmiset asettavat kyseenalaisiksi heihin kohdistuvia määritelmiä, kieltävät ne tai muuttavat niitä. Vastapuhe voi käyttää suoria tai epäsuoria keinoja ja sen vastapoolina on vaikeneminen. Vaikeneminenkin voi itsessään olla vastapuhetta, tai toisaalta vastapuheella voidaan ymmärtää kuulluksi tulemisen vaikeutta yhteiskunnassa sekä vaikeutta kuvata omaa kokemusta marginaalissa olemisesta. (Juhila 2004, 20, 32.)

Anna Kulmala (2006) on tutkinut kerrottuja kokemuksia leimatusta identiteetistä ja toiseudesta, joita hän on kuvannut erilaisista näkökulmista useissa eri artikkeleissaan. Kulmala on nostanut esille myös metaforisia ilmauksia, joiden avulla mielenterveysongelmia tai psyykkisen

sairastumisen kokeneet kuvaavat elämäänsä paikkaan tai sisäiseen olotilaan liittyen. Tällä tavoin Kulmala on etsinyt ymmärrystä ihmisten kokemuksista ulkopuolisuudesta. Hän nostaa näkyviin tärkeän näkökohdan siitä, millaiseksi ihmiset ulkopuolelta kategorisoidaan ja kuinka paljon yksilölliset ominaisuudet on tilaa esimerkiksi auttamistyössä silloin, jos henkilö on kategorisoitu johonkin tiettyyn ryhmään kuuluvaksi. (Kulmala 2006, 63, 239.)

3.3 Koettu paikka

Käytän tässä tutkielmassa paikan käsitettä. Kotiäidille koti edustaa sekä tilaa että paikkaa. Koti merkitsee kotiäidille myös työpaikkaa. Humanistisessa maantieteessä paikka-käsitteellä on keskeinen asema. Paikalla tarkoitetaan tilaa, johon ihminen liittyy merkityksiä elämismaailmassaan. Paikkaa ei käsitetä objektiivisena faktana, vaan ihmisten kokemuksista ja inhimillisestä tulkinnasta merkityssisältönsä saavana ilmiönä. (Relph 1976; Tuan 1976; Karjalainen 1987; ref. Haarni ym. 1997, 16.)

Humanistisessa maantieteessä erilaisia ilmiötä katsotaan yksilön kokemusten välityksellä. Tutkimusteemoina ovat ne yksilöiden paikkoihin liittämät merkitykset, jotka avautuvat tutkijalle subjektiivisten kokemusten, arvojen, tunteiden, muistojen sekä toiveiden kautta. Tutkimuksella pyritään merkitysten tulkintaan niin, että tavoite tutkimuskohteen ymmärtämiseen korostuu. Jokainen maailmaa koskeva tulkinta on suhteutettava yksilölliseen kokemukseen, muistiin ja mielikuvitukseen. (Haarni ym. 1997, 16.)

Ympäristön kokemista voidaan eritellä osallisuuden ja sivullisen käsitteiden avulla. Osalliselle ympäristö on paikka, osa itseä, mutta sivullinen tarkastelee samaa ympäristöä etäämmältä, ulkopuolisena (Relph 1976; Karjalainen 1987; ref. Haarni ym. 1997). Haarnin ym. (1997) mukaan sivullinen kiinnittää huomiota ympäristössä havaittaviin piirteisiin, mutta hänellä ei ole henkilökohtaista suhdetta kyseiseen ympäristöön (Haarni ym. 1997, 17-18). Myös kotiäiti voi kokea ulkopuolisuutta tietyillä elämän osa-alueilla tai paikoissa, sillä kotiäitiys linkittyy vahvasti yksityisen ja julkisen elämän rajapintaan.

Koti on kotiäidille merkittävä paikka. Kirsi Nousiaisen (2004) mukaan koti on sosiaalisesti tuotettu konkreettinen tila, johon sisältyvät myös siellä asuvien ihmisten vuorovaikutussuhteet sekä yksilölliset kokemukset. Kokemuksellisena tilana koti on mentaalinen ja ruumiillinen tila.

Granfeltin (1998) tutkimuksessa kotia voidaan luonnehtia myös ”eletyksi” tilaksi, jolla viitataan nimenomaan tällaiseen kokemukselliseen ulottuvuuteen. Paikkaa voidaan tarkastella myös laajemmin. Karjalaisen mukaan (1997) emme vain elä jossakin paikassa, vaan pikemminkin elämme jotain paikkaa. Ruumis sitoo meidät johonkin paikkaan, fyysiseen tilaan, esimerkiksi kotiäidin kotiin. Tämän lisäksi merkityksellistämme paikkaa, jossa elämme ja olemme. Paikka sijaitsee merkityssuhteissa. (Karjalainen 1997, 231.)

Paikan käsite liittyy osittain identiteettiin. Voidaan puhua jonkin paikan identiteetistä ja toisaalta paikan ihmiselle muovaamasta identiteetistä. Ihminen itse rakentaa jollekin paikalle identiteettiä, mutta myös paikka rakentaa identiteettiä ihmiselle. (Haarni ym. 1997, 18; Ronkainen 1999, 212-214.) Paikan saamia merkityksiä on mielenkiintoista tutkia esimerkiksi siten, tunteeeko ihminen kuuluvansa johonkin paikkaan vai tunteeeko hän pakottavaa halua olla jossain muualla kuin on (Karjalainen 1997, 230). Kotiäitien kohdalla voidaan kysyä, että tunteeeko kotiäiti olevansa ”oikealla” paikalla kotiäitinä vai kokeeko hän ulkopuolelta tulevaa velvoitetta tai painostusta olla jossain muualla kuin kotona perheen parissa?

Tässä tutkielmassa tuodaan esille läsnäolon ja ulkopuolisuuden kokemuksia suhteessa kotiäidin paikkaan ja paikasta käsin, ja samalla tarkastellaan sitä, miten käsitys itsestä rakentuu. Kokemuksia voidaan lähestyä monin eri tavoin. Carla Willig (2004) esittää, etteivät kokemukset ole koskaan suoria heijastuksia ympäristön tapahtumista, vaan ne rakentuvat aina kielellisesti, historiallisesti ja kulttuurisesti (Willig 2004, 7). Nykyään sosiaalitieteissä erityisesti kriittinen lähestyminen tiedon itsestäänselvyyksiin sekä marginaaliasemassa elävien ihmisten kokemusten esille tuominen ovat yleistyneet (esim. Granfelt 1998; Jokinen ym. 2004; Kulmala 2006).

Kirsi Nousiaisen (2004) pyrkimyksenä on tuoda tutkimuksessaan esille äitien kokemuksia tilanteissa, joissa he asuvat erillään lapsistaan. Tämän lisäksi hän korostaa sitä, että tutkimuksen tavoite on tuottaa ymmärrystä tutkimusaiheestaan, ja samalla saada aikaan muutosta kulttuurisissa äitiyskertomuksissa. Myös tämän aineiston analyysissä on mahdollisuus avata naisten kerronnassa olevia kulttuurisia puhetapoja sekä välittää kuvaa normaalin elämän raameista. Kertomuksissa ihmisillä on mahdollisuus tuoda itsestään yleisiä ennakkomielikuvia laajempi käsitys ja edesauttaa siten ymmärrystä tilanteestaan ja valinnastaan.

Riitta Granfelt (1998; 2004) on perehtynyt erityisesti marginaalissa elävien ihmisten kokemusten tutkimiseen ja esille tuomiseen. Hän pitää tärkeänä sitä, että kokemuksia tutkimalla voidaan niin

sanottujen hiljaisten ryhmien kertomaa todellisuutta nostaa esiin osaksi yhteiskuntapoliittista keskustelua. Myös tämän tutkielman tärkeä tavoite on valottaa pitkäaikaista kotiäitiyttä monipuolisemmin kuin se ehkä muuten ilmiönä yhteiskunnallisissa keskusteluissa ilmenee. Laura Huttusen (2002) kotikärsityksiä maahanmuuttajanäkökulmasta tarkasteleva väitöskirja antaa kokemuksille ja niistä kirjoittamiselle tavoitteellisen tehtävän. Kirjoittaminen nähdään tutkittavien aktiivisena tekona, mihin sisältyy aina samalla jokin sanoma. (Huttunen 2002, 24.)

Oman tutkielmani aiheisältöä sivuaa Seija Keskitalo-Foleyn (2004) väitöskirja, jossa naisten elämäkertahaastattelujen avulla tuodaan näkyviin maaseudun naisten tapoja ja mahdollisuuksia rakentaa elämäänsä Lapissa. Lisäksi tutkimus tuottaa tietoa naisten toimijuuden tiloista metaforisesti. (Keskitalo-Foley 2004.) Metaforisten ilmauksien avulla valotetaan myös kulttuurisesti määrittäviä sairauskuvauksia Tiina Hautamäen (2002) tutkimuksessa, jossa tarkastellaan lääketieteellisiä ja terveystieteen tekstejä. Hautamäki painottaa metaforisen kielenkäytön laajempaa merkitystä, koska ne paljastavat suhtautumistapoja kulttuurissamme syvällä oleviin ilmiöihin. (Hautamäki 2002, 109.)

4 TUTKIMUKSEN LÄHESTYMISTAPA JA TOTEUTUS

4.1 Sosiaalinen konstruktionismi ja narratiivisuus

Teoreettinen tapa lähestyä aineistoani saa vaikutteita sosiaalisesta konstruktionismista. Se on teoreettis-metodologinen viitekehys, ei metodinen lähestymistapa (Jokinen 1999, 38). Kieli tarjoaa minulle välineen tutkia kerrottuja kokemuksia, jotka ovat keskeisimpänä mielenkiinnostani. Uskon, että todellisuus rakentuu ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, ja siksi kieli muotoutuu tärkeäksi tarkastelutavaksi erityisesti analyysini loppuvaiheessa.

Sosiaalisen konstruktionismin peruseriaatteita on useita, joista ensimmäisessä korostetaan tavoitetta kriittisyyteen itsestään selvinä pidettyjen maailman hahmottamistapojen suhteen. Toiseksi tässä viitekehyksessä painottuu se, että tavat ymmärtää maailmaa sekä käytetyt käsitteet ja kategoriat ovat aina aikaan ja kulttuuriin sidoksissa. Kotiäitiyttä koskevassa naisten kerronnassa on mukana merkityksiä, jotka tulevat kokemuksista, elämän tapahtumista ja elämästä, jolloin kieli on osa todellisuutta. Kolmanneksi olennaista on siis se, että tieto rakentuu sosiaalisissa prosesseissa. Arkisissa keskusteluissa muodostetaan sekä tietoa että totuuksia. Neljäntenä keskeisenä oletuksena ovat tietyt seikat tiedon ja toiminnan välisessä suhteessa. Tieto ja merkityksellistämisen tavat vaikuttavat siihen, miten toimitaan. Tällöin jotkut sosiaalisen toiminnan tasot voimistuvat ja toiset sen sijaan jäävät syrjään. On mielenkiintoista ottaa selvää sekä siitä, mitä omakohtaista ja henkilökohtaista naiset kertovat, että toisaalta myös siitä, suhteessa mihin ja miten omakohtaista kerrotaan. Kertomuksissa käytetyn kielen välityksellä minulla on mahdollisuus tavoittaa myös kokemusten merkityksiä ihmiselle. (Burr 1995, 2-5.)

Sosiaalinen konstruktionismi on saanut vaikutteita hyvin monista lähteistä. Eräs näistä on Meadin 1930-luvulla kehittänyt symbolinen interaktionismi, jossa identiteettien on nähty muotoutuvan sosiaalisissa prosesseissa. Lisäksi Berger ja Luckmann esittivät 1960-luvulla antiessentialistisia ajatuksia sosiaalisten käytäntöjen merkityksestä sosiaalisten ilmiöiden rakentamisessa ja ylläpitämisessä. Lisäksi sosiaalisen konstruktionismin muotoutumisessa 1970-luvulla vaikutti K.J Gergenin ajatus siitä, että kaikki tieto on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuvaa ja muuttuvaa. (Burr 1995, 9-11.) Sosiaalisessa konstruktionismissa lähtökohtana on se, että emme voi tavoittaa yksiselitteistä todellisuutta, vaan voimme ainoastaan merkityksellistää sitä jostakin näkökulmasta.

Uskon, että ilmentäessään kokemuksiaan pitkäaikaisesta kotiäitiydestään, naiset hyödyntävät samalla kuhunkin tilanteeseen sopivia kulttuurisia vakiintuneita tapoja jäsentää omakohtaisia kokemuksiaan. (Burr 1995, 1-8.)

Sosiaalisen konstruktionismin rinnalla toinen lähestymistapani on narratiivisuus. Narratiivisuutta ja sen lähikäsitteitä käytetään eri tieteenalojen tutkimuksessa. Käsitteiden käyttö on suhteellisen vakiintumatonta ja epäyhtenäistä. Narratiivisella tutkimuksella voidaan viitata tietämisen tapaan ja tiedon luonteeseen, jolloin narratiivisuus liittyy sosiaaliseen konstruktionismiin. Narratiivinen tutkimus voidaan käsittää väljäksi metodiseksi viitekehyyksi, jonka huomio keskittyy kertomuksiin todellisuuden ja maailman merkitysten tuottajana ja välittäjänä. Sitä voidaan käyttää myös kuvattaessa tutkimusaineiston luonnetta. Lisäksi narratiivisuudella voidaan viitata aineiston analyysitapoihin. (Heikkinen 2007, 142-148; Hänninen 1999.)

Oma lähtökohtani kirjoitusten tarkastelemiseen on narratiivinen, mutta en käsittele kirjoitusta yhtenä eheänä kokonaisuutena, vaan tavoitteeni on löytää kertomuksista kerrontaa, mikä näyttäytyy tulkintani mukaan kaikkein oleellisimmaksi kirjoittajien näkulmasta. Narratiivisessa tutkimuksessa kiinnitetään huomiota siihen, millä tavalla yksilöt antavat merkityksiä asioille tarinoidensa välityksellä. Tarkasteltaessa ihmisten autenttisia kokemuksia tavoitellaan tutkijan ja tutkittavien yhteisen merkityksen luomiseen. Oletan, ettei narratiivinen lähestymistapa aineistoa kohtaan sido tutkijaa lukemaan aineistoa tietyn raamin mukaisesti. Yksilöiden elämäkertomuksiin pohjautuva merkityksenanto mahdollistaa sen, että ihmisten äänet pääsevät autenttisemmalla tavalla kuuluviin. Tieto muodostuu näin moniäänisempänä, joukkona pieniä kertomuksia. (Heikkinen 2007, 155-156.) Ikonen (2003) toteaa, että puhekielessä sanaa tarina käytetään usein synonyymisesti kertomuskäsitteen kanssa. Koska tässä tutkielmassa ei paneuduta kertomuksen teoriaan kirjallisuustutkimuksen valossa, käytän kertomusta ja tarinaa synonyymeinä. (Ikonen 2003, 184.) Kertomus ei kuitenkaan synny pelkistä representoiduista tapahtumista, vaan se edellyttää merkityksiä, jotka yhdistävät tapahtumat toisiinsa (Ikonen 2003, 195).

Narratiivisuudessa kertomuksella tarkoitetaan ihmisen itsestään toisille kertomaa tarinaa. Tavallisesti kertomus esittää jo toteutuneita tapahtumia, joten sen aikamuoto on imperfekti. Kerronnassa on mahdollisuus tapahtumien uudelleen tulkintaan. Ihmisen kertoessa tarinaansa hän voi jakaa ja reflektoida kokemuksiaan sekä saada aikaan sosiaalisia vaikutuksia. (Hänninen 1999, 22.) Riitta Granfelt (2004, 151) puolestaan toteaa, että toisten ihmisten kokemuksia tulkitsevan tutkijan on tärkeä tunnistaa ja tunnustaa omat ymmärtämisen rajat. Se, miten minä ymmärrän, on

minun lähtökohtani ja taustani ”maustamaa”. Näen kertomukset osana arkista vuorovaikutusta; meillä kaikilla on omat tarinamme kerrottavanamme.

Kolmas lähestymistapani painottuu aineiston tärkeyteen. Aineisto on ohjannut lopulta tutkimuskysymysten, metodivalintojen ja sisällön muotoutumiseen hyvin merkittävällä tavalla. Uusitaloa (2006) lainatakseni, puhun tutkielman lähestymistavasta mieluummin ”kerrontalähtöisenä” kuin aineistolähtöisenä. Uusitalon tutkimuksen tavoin tämä tarkoittaa pitkälti sitä, että teoreettinen viitekehys ei ollut ennen aineistonkeruuta valmiiksi määritelty, vaan se on ”kutsuttu” mukaan kontekstoimaan kotiäitiysilmiötä ja siten myös tulkintojani. (Uusitalo 2006, 93.) Analyysin tuloksissa ovat mukana niin tutkittavien kuin tutkijankin ääni (Hänninen 1999, 34).

4.2 Tutkimusongelma

Tarkastelen tässä pro gradu-tutkielmassa pitkäaikaisen kotiäitiyden merkityksiä, perusteluja ja paikan kokemuksia. Graduaiheeni tarkentumisesta lähtien olen ollut kiinnostunut erityisesti siitä, miten kotiäideiksi tullaan ja miksi naiset ovat hoitaneet kotona lapsiaan erittäin pitkän ajan, vähintään perättäiset kymmenen vuotta? Myöhemmin aineiston analysoinnin edetessä kerrotut kokemukset paikasta sekä kertomuksissa käytetty kieli muodostuivat myös mielenkiintoisiksi. Aineiston ja koko tutkimusprosessin myötä muotoutuivat tutkimusongelmani seuraavanlaisiksi:

Miten kotiäideiksi tullaan ja miksi naiset hoitavat lapsiaan kotona pitkään? Millaisia merkityksiä naiset tuottavat pitkäaikaisesta kotiäitiydestään?

Millaisia tarinatyyppejä kotiäitien kerronnasta voidaan löytää, ja miten kirjoittajat kuvaavat paikan kokemuksiaan metaforien avulla?

4.3 Tutkimuksen toteuttaminen, aineisto ja analyysi

Aineistoni ja sen hankinta

Aineistoni koostuu suomalaisnaisten kertomuksista, joissa kotiäitiys jakautuu joko muistelemiseen tai nykytilanteeseen kotiäiteinä. Tutkimustapa ja analyysi saavat vaikutteita sekä sosiaalisesta konstruktionismista että narratiivisuudesta. Konstruktionismissa korostuvat sekä kieli että

kokemusten ja kertomusten rakentuminen sosiaalisesti. Kielestä löydettävissä olevat merkitykset ohjaavat analyysiä. Pyrkimykseni alusta alkaen on ollut lähteä liikkeelle siitä, mitä aineisto ikään kuin tarjoaa, ja tuoda näkyviin se, mitä siitä olen kyennyt löytämään. Tutkimusotteeni naisten kerrontaa kohtaan on ymmärtävä, mikä tarkoittaa myös sitä, että olen pyrkinyt välittämään kotiäitiyden kertomisen tapoja naisten käyttämien metaforien keinoin. Tästä nousee tutkimusongelmaani sivuava kiinnostuksen kohde, ei kuitenkaan varsinainen tutkimuskysymys, eli minkälainen kuva rakentuu äitien kirjoituksissa lasten kotihoidosta (lasten hoitamisesta kotona) sekä kotiäidin paikasta ylipäätään. Tätä aion pohtia tutkielmani viimeisessä luvussa.

Tutkielman aineisto on kerätty tammi- ja helmikuun 2007 aikana kirjoituspyynnön välityksellä. Ajattelin, että ”puoli elämää” kestävä kotiäitiys saattaisi olla teema, josta naiset haluavat kertoa kirjoittamalla ja samalla jäsentää kokemustaan äitinä elämänpolullaan. Arvelin myös kotiäitien olevan tottuneita selontekoihin ratkaisuihinsa omia perheikäytäntöjä koskien. Hännisen (1999) mukaan kerronnassa kertojalle mahdollistuu sosiaalinen vahvistus oman elämän jäsenyyksille. Kerrottu tarina siirtyy sosiaaliseen tarinavarantoon kuulijoiden, katsojien ja lukijoiden resurssiksi. Tätä resurssia he voivat käyttää elämänsä tulkitsemisessa. (Hänninen 1999, 22.)

Aineistonhankintaprosessi eteni joulukuun 2006 ja helmikuun 2007 välillä nopeasti. Kirjoituspyyntö julkaistiin ilmaisjakelulehti Tamperelaisessa, Kaarina-lehdessä, Kaks Plus-lehdessä, Maaseudun Tulevaisuudessa sekä Tampereen seudun kotiäidit ry:n jäsenlehdessä, lisäksi Meidän Perheen ja Vauvan nettisivuilla. Eräs kotiäitiystäväni laittoi pyynnön myös Tampereen seudun kotiäidit ry:n sähköpostilistalle. Toiveena oli, että mahdollisimmin erityyppisten ilmoituskanavien kautta saisin aineistoa ensinnäkin runsaasti kautta maan, sekä tavoittaisin hyvin erilaisista lähtökohdista tulevia kotiäitejä, nykyajan kotiäitejä.

Vähitellen kirjoituksia kaikista Suomen lääneistä Lapin lääniä lukuun ottamatta alkoi saapua minulle sähköpostitse sekä kirjeitse, erityisesti kynään olivat kuitenkin tarttuneet kotiäitiysaikaa muistelevat noin 50-65-vuotiaat naiset. Hieman yli puolet kirjoittajista sijoittuu tähän ikäryhmään. Syy siihen, miksi juuri muistelijoiden osuus muodostui suureksi, on luultavasti yksinkertaisesti se, että heillä on enemmän aikaa, myös kirjoittamiseen, kuin tällä hetkellä kotiäiteinä olevilla. Muistelevien kotiäitien ja nykyajan kotiäitien ikähaarukka muodostui varsin laajaksi, kirjoittajat ovat iältään 33-80-vuotiaita. Valtaosa kirjoittajista on naimisissa lastensa isän kanssa. Kirjoittajien koulutustaso vaihtelee suuresti, mutta yllätyksekseni merkittäväällä osalla on akateeminen tutkinto.

Uskon, että kirjoittaminen pitkästi kouluttautuneille on luonnollisempaa ja kenties helpompaa kuin vähemmän kouluttautuneille.

Kirjoittajat jakautuvat siis kahteen karkeajakoiseen ryhmään: keski-ikä ”kypsemmälle puolelle” sijoittuviin naisiin, jotka muistelevat kotiäitiysvuosiaan, sekä hieman nuorempiin äiteihin, jotka kirjoittavat nykyisestä kotiäitiystilanteestaan. 44:sta kirjoittajasta 27 reflektoi enimmäkseen menneessä aikamuodossa kotiäidiksi ryhtymistään ja kotiäitiysvuosiaan, kun taas 17 äitiä kirjoittavat tarinansa nykytilanteestaan kotiäiteinä. Aineiston kirjoittajien valikoitumiseen vaikuttavat sekä halu että motivaatio kirjoittaa, sekä myös ajan käyttö ja taidot siihen. Monien kirjoittajien asuinpaikkana on pieni sivukylä maaseudulla, ja siellä perinteinen maalaistalo. Osa maaseudulla asuvista kirjoittajista ovat maalle muuttaneita nuoria ja keski-ikäisiä naisia, joilla ei ole maatilaa ja eivätkä siten edusta perinteistä maatalan emäntää. Kirjoittajien joukossa on myös useita Suomen isoimmissa kaupungeissa ja niiden kehyskunnissa asuvia.

Aineistossa on mukana yhteensä 44 kotiäidin kirjoitukset. Kirjoituspyyntö oli suunnattu kotiäideille, jota käsitteenä en ollut pyynnössä määrittänyt. Koska naiset ovat tunnistaneet itsensä ”kotiäiti” -nimityksestä ja kokeneet itselleen osoitetuksi kyseisen kirjoituspyynnön, pitivät tai ovat he pitäneet tällöin itseään kotiäiteinä. Yhteensä minulle saapui 47 kirjettä, joista kolme jätin pois tutkielmasta siksi, että kahden kirjoittajan kotiäitiysaika ei ollut riittävän pitkä ja yhden kirjeen sisältö ei koskenut varsinaisesti pitkäaikaisen kotiäitiyden teemoja. Huomattavan osan kirjeistä sain Maaseudun Tulevaisuudessa ja Tamperelaisessa esitettyjen kirjoituspyyntöjen välityksellä. Kirjoitukset olivat vapaamuotoisia, pääosin minä-muotoon kirjoitettuja, ja niiden pituudet vaihtelivat hyvin paljon, puolesta paperiarkista useampaan sivuun. Pitkät kertomukset vaikuttivat omaelämäkerroilta, kun taas lyhyet kirjoitukset olivat lähinnä tiivistyksiä ja luonteeltaan kokemuksia kommentoivia. Vaikka jotkut kirjeet olivat erittäin lyhyitä, halusin ottaa nekin mukaan tutkielmaan. Olen halunnut käyttää aineistona mahdollisimman monenlaisia kirjoituksia, ja näin antaa ”osallistumismahdollisuuden” laajemmalle kotiäitijoukolle.

Kertomuksissa toistuu pitkälti samaa kaava, mikä pitää sisällään kutakuinkin samassa järjestyksessä esiintyvät kirjoittajan perustiedot, johdattelun teemaan, elämäntarinan kotiäitiyden tiimoilta, kokemukset kotiäitiydestä suhteessa laajempaan kontekstiin, loppusanat ja henkilökohtaiset toivotukset gradun tekijälle. Koska erään lehden toimitus oli muokannut kirjoituspyyntöäni lyhyemmäksi, päädyin lähettämään muutamille kotiäideille lisäkysymyksiä jälkikäteen. Kaikki

naiset kirjoittivat mielellään lisää annetuista teemoista. Monet kirjoittajat jättivät vapaaehtoisesti yhteystietonsa ja kehottivat minua ottamaan yhteyttä jälkepäin, mikäli lisätietoja olisin kaivannut.

Lähestymistavat analyysissä

Aineisto analysoidaan soveltaen narratiivista analyysia. Narratiivi eli tarina on kuin metafora, jonka avulla ihmiset organisoivat kielellisesti sosiaalisen elämänsä. Oman tarinansa kautta ihminen luo elämänsä tapahtumista suhteellisen johdonmukaisen tarinan, jolloin tapahtumat ja kokemukset voidaan tehdä sekä itselle että toisille ymmärrettäviksi. Tarinoissa on usein kyse elämän arvioimisesta, arvioinneista ja arvoista. (Hänninen 1999; Hänninen & Valkonen 1998.)

Narratiivisuutta käytän analyysissä väljästi eli mukaillen kiinnostuksen kohteitani ja siten analyysitavoista itselle sopivimmat poimien. Olen kiinnostunut muun muassa kotiäitien kertomusten sisällön luokittelusta, esimerkiksi avaamalla äitiyden erilaisia kertomisen tapoja. Miten kotiäidit kertovat koetusta paikastaan ja ovatko kertomisen tavat samantapaisia keskenään? Samoin mielenkiintoa herättää se, ovatko merkitykset kotiäitiydestä samanlaisia, tai miten itseä ja elämäntilannetta ylipäätään kuvataan, kun ryhdytään tai päädytään kotiäideiksi?

Sosiaalinen konstruktioismi seuraa mukana tutkimusprosessissa: se vaikuttaa tutkimuskohteen valintaan, tutkimuskysymysten muotoiluun, analyysivälineiden kehittelyyn sekä tutkijan ja tutkimuskohteen välisen suhteen merkityksellistämiseen (Jokinen 1999, 39-40). Laadullisen analyysin tavoitteena on ennen kaikkea luoda aineistoon selkeyttä ja siten tuottaa uutta tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Laadullisen aineiston analyysit ovat usein deskriptiivisiä eli kuvailevia. Analyysillä pyritään myös siihen, että tutkija kykenee kertomaan tutkittavasta tekstiaineistosta jotain absoluuttista, koko aineistoon pätevää. (Alasuutari 1999; Eskola & Suoranta 1998.) Tarkoitukseni ei kuitenkaan ole etsiä tässä tutkielmassa ”totuutta”, vaan ennen kaikkea tehdä tulkintoja aineistostani.

Huomattavan moni kirjoittajista muistelee kotiäitiyttään. Saarenheimo (1997) esittää muistelemiseen liittyvää luotettavuusongelmaa näin: Eletyn elämän muistelemisen ja siitä kertominen ovat aktiviteetteja, jotka vain harvoin ovat itsetarkoituksellisia. Muistot aktivoituvat nykyhetken tilanteesta käsin ja niiden kerrontaa ohjaavat monet kulttuuriset, sosiaaliset ja yksilölliset konventiot ja tarkoitusperät”. (Saarenheimo 1997, 58.)

Kirjoituspyyntö (ks. Liite 1) on kutsunut naisia kertomaan elämästään hyvin omakohtaisesti kysymyksillä: Olisitko sinä valmis kirjoittamaan oman tarinasi? Kuinka pitkään olet ollut kotiäitinä ja miksi? Koetko, että olet jäänyt jostakin paitsi...? Kirjeaineistoani luonnehdin kertomuksiksi elämästä, kerrotuiksi kokemuksiksi, naisten pohdinnoiksi ja perusteluiksi kotiäitiysratkaisua kohtaan sekä sen seurauksista itselle ja perheelle. Useimmat kirjoitukset ovat elämän ”tilittämistä” ja arvioimista. Vaikka kirjoituspyyntö ei suoranaisesti kutsunut naisia kirjoittamaan kotiäitiydestään marginaaliasemasta käsin, oli se kuitenkin kutsumus kirjoittaa tietyn kontekstin mukaisesti. Tällaista näkökulmaa voisi purkaa niin, että yhteisesti ymmärrettynä pitkäaikainen kotiäitiys on kuitenkin ”tavallisesta poikkeava valinta tai elämäntapa”.

Kertomisen tapaan vaikuttaa olennaisesti siis se, kenelle kirjoittajat kertovat kertomustaan. Vaikka monille äideille tutkimukseen kirjoittamalla vastaaminen on saattanut merkitä lähinnä elämän jäsentämistä itselleen, ovat jotkut kotiäidit samalla tavoitelleet laajempaa lukijakuntaa ja vaikuttamismahdollisuuksia yhteiskunnan ”päättäjiä” myöden. Gradun tekijänä minun toivottiin toimivan ”sanansaattajana” vieden ”eteenpäin” keskustelua kotiäidin marginaaliasemasta ja huonosta taloudellisesta tukemisesta. Kirjoittamisen myötä erilaisille kertomuksille muodostuu monia tarkoituksia, esimerkkinä Veena Dasin (1995) sanat: ”Omasta kärsimyksestä kertominen on aina kutsu jakamaan sitä” (Das 1995; ref. Huttunen 2002, 173). Huttusen (2002, 173) mukaan elämäkerran kertomisen voi nähdä yhtä aikaa vahvasti terapeuttisena sekä poliittisena.

Analyysi prosessina

Oman analyysivaiheeni aloitin lukemalla kotiäitien kertomuksia läpi useaan otteeseen. Aineiston kanssa työskentely eteni prosessiluonteisesti. Kirjoitin kaikki käsin kirjoitetut kirjeet puhtaaksi tekstinkäsittelyllä, puuttumatta kuitenkaan mahdollisiin kirjoitusvirheisiin. Pyrin myös säilyttämään kappalejaot. Karsin tekstistä alkujohdatukset, joissa usein naiset kertoivat sen, mitä kautta olivat kirjoituspyyntöni huomanneet. Kirjeiden loppupäästä poistin kaikki minulle osoitetut lopputervehdykset ja onnentoivotukset sekä naisten yhteystiedot. Tällä tavoin aineistostani tuli yhtenäisempi ja kaikin puolin helpommin luettava ja analysoitava. Tämän jälkeen järjestin aineiston sen mukaan, olivatko kirjoittajat kotiäitejä nykyisessä elämäntilanteessaan vai muistelivatko he kotiäitiyttään. Merkitsin muistelijat isolla M-kirjaimella ja keltaisella merkinnällä paperin yläreunaan. Vihreä värillä tehty merkintä tarkoitti kirjeissä tämän hetkistä kotiäitiä. Lisäksi numeroin sattumanvaraisessa järjestyksessä kaikki kirjeet. Kirjoitin myös kirjeiden ensimmäisen sivun ylälaitaan sen, mitä kautta kirjoittajat olivat kirjoituspyyntöni tarttuneet.

Näen kirjoituspyyntöön vastaamisen aktiivisena ja tavoitteellisena toimintana. Olen pyrkinyt ymmärtämään kirjoittajien kotiäityratkaisua heidän elämässään, kotiäitiyden merkityksiä koko naisen elämänpolkua ajatellen, sekä kokemuksia paikasta abstraktissa mielessä. Kertomuksia muutaman kerran luettuani aloin etsimään tekstistä kohtia, joissa vastattiin kirjoituspyynnössä esittämäni pääkysymykseen eli siihen miksi kotiäitiys oli jatkunut vähintään kymmenen vuotta? Yksinkertainen kysymys *miksi* toi kuitenkin varsin laajan vastauksen. Haasteita vastauksen etsintään aiheutti se, että perustelut löytyivät kerronnasta pieninä palasina, ripotellen. Hyvin olennaiselta kohdalta miksi-vastauksessa vaikutti elämäntilanne perheen perustamisvaiheessa. Analyysiprosessina hyvänä apuna toimi niin sanottu ”graduviikoni”, johon keräsin analyysin alkuvaiheessa jokaisesta kirjoittajasta omalle sivulleen perustiedot ja johon tein myöhemmin analyysissä muistiinpanoja. Muistiinpanot auttoivat jäsentämään lukemaani ja helpottivat työstämistä eteenpäin. Muistiinpanoihin oli helpompi palata kuin varsinaiseen laajaan kertomusaineistoon.

Analyysiprosessi eteni pieninä palasina, prosessina. Tein kertomuksiin eri värein alleviivauksia ja kirjoitin kommentteja tekstin viereen. Hahmottelin ja tyypittelin erilliselle paperille ne tekijät, jotka kertomuksissa ovat ensisijaisesti esillä kotiäityratkaisuun vaikuttaneina. Pyrin löytämään jokaisesta kertomuksesta ensisijaisen syyn siis sille, miksi naiset olivat päätyneet kotiäityratkaisuun. Seuraavaksi työskentelin perusteellisemmin kertomusten parissa niiltä kohdin, miten äidit ovat perustelleet kotiäitiyttään ja millaisia merkityksiä he ovat siitä rakentaneet. Kerronta näyttäytyi yllätyksellisen samantyyppiseltä, mutta myös moninaiselta. Myöhemmin kiinnostuin analyysiprosessissani kotiäitiyden kertomisen tavoista ja aineiston tuottamasta runsaasta kerronnasta siitä, miten kotiäidit kokevat oman paikkansa. Paikkaa kuvataan ja sitä kerrotaan aineistossani läsnä ja ulkopuolella olemisen suunnilta. Lopuksi pyrin avaamaan näitä kokemuksia vielä kuvainnollisen kielen keinoin.

Tutkimus- että analyysiprosessini ovat nivoutuneet vahvasti yhteen. Aineisto on vaikuttanut siihen, millaiseksi tutkimus ja sen analyysi on muodostunut. Se on vaikuttanut myös siihen, mitä ja miten olen kerronnasta löytänyt ja sitä työstänyt, ja sitä esiin tuonut. Seuraavissa tuloksia esittelevässä kahdessa luvussa edetään niin, että aluksi luvussa viisi tarkastellaan naisten kotiäityratkaisua sekä samalla kotiäitiyden perusteluja ja merkityksiä. Tämän jälkeen luvussa kuusi kuvataan kotiäitien paikkakokemuksia hallitsevien tarinatyyppien avulla. Samassa luvussa laajennan analyysiä; paikkaa koskevien metaforien löytämisen ja kuvaamisen merkeissä.

Analyysiosuus sisältää runsaasti suoria lainauksia naisten kerronnasta, koska haluan antaa kotiäitien äänille suuren tilan ja samalla rikastuttaa lukijoidenkin mahdollisuuksia tulkita aineistoa. Suoran lainauksen perässä oleva M-kirjain tarkoittaa muistelevaa kotiäitiä, N-nykyhetken kotiäitiä. Numero kirjaimen perässä on lukijalle merkityksetön, tutkijalle kertomusten käsittelyä helpottamaan merkitty kirjeen numero. Tämän lisäksi lainauksessa näkyy kirjoittajan ikä. Kirjoittajien anonymiteetin säilyttämisen vuoksi olen jättänyt suorista lainauksista pois kaikki sellaiset osiot, jotka voisivat johtaa tutkielmassa mukana olleiden tunnistamiseen. Tällaiset kohdat on merkitty peräkkäisillä pisteillä (...). Jotta suorat lainaukset erottuisivat paremmin muusta tekstistä, on ne *kursivoitu*.

5 KOTIÄITIYSRATKAISU JA SEN PERUSTELUT

Seuraavaksi tarkastellaan naisten kerronnasta löytyviä jäsennyksiä kotiäitiysratkaisun suhteen. Monenlaiset erilaiset tekijät ja elämäntilanteet ovat niitä, jotka ovat ohjanneet kussakin yksilöllisessä tilanteessa naisia ryhtymään kotiäideiksi.

5.1 Maatilaemännuus

Maatilan emännuuden ja kotiäitiyden yhdistäminen oli yleisin syy, miksi muistelijat olivat ryhtyneet kotiäideiksi. Muistelijat ovat itse useimmiten kotoisin maaseudulta, ja siksi lapsuuden haave maatilan emännuudesta kävi toteen esimerkiksi muuttamalla nuorena appivanhempien kotitalalle.

Oli itsestään selvää, että jäisin työskentelemään kotiin, kun tämä oli maalaistalo. Oli peltotöitä, pihatöitä, navettatöitä. M1- 57v.

Kohtalo kuljetti maatalon emännäksi. Kun lapsia siunaantui, oli itsestään selvyys, että heidät hoidetaan kotona. M8- 57v.

Maatilan emännille kotiäidiksi ryhtymisestä kerrotaan pitkälti työn kautta. He eivät ole ryhtyneet kotiäideiksi varsinaisesti lastensa vuoksi, vaan heistä on tullut kotiäitejä työskentelemällä maatilalla ja siten olemalla kotona. Maatilaemännät ovat tehneet työtä kodin piirissä, ja lasten synnyttyä heidät on luontevaa hoitaa kotona muun työn ohessa. Sitä ei ole tarvinnut erikseen selittää tai perustella muille.

Olin kotiäitinä 12 vuotta, niin kauan kun viiminen oli neljännellä luokalla. Nautin, kun sain olla kotona ja töitä oli täälläkin, meillä oli 7 vuotta sonneja ja emolehmiä, silloin kun lapset oli pienimmillään. M30- 49v.

Kotiäitiys maaseudulla näyttäytyy melko tavanomaisena elämäntapana, jolloin kotiäitinä toimiminen on vain yksi osarooli emännuudesta. Högbackan (2003, 293) elämänmuototutkimuksen mukaan naisten yleisin ja perinteisin elämänmuoto maaseudulla on ollut maatilataloudessa työskentelevä emäntä. Emännillä tila ja perhe, tuottava työ ja uusintava työ, julkinen ja yksityinen sfääri toimivat yhdessä. Emännät auttavat isäntää ulkotöissä ja arvostavat elämänmuotonsa antamaa

mahdollisuutta olla kotona ja hoitaa itse omat lapsensa. Tämän osoittivat myös aineistoni kirjoittajat, joille lasten hoitaminen kotona on vain osa siitä työstä, jota he maatilalla hoitavat. Tulkintani mukaan emäntien ”itsestään selvää” sisältää samalla ne kulttuuriset odotukset, mitä maatilalla hoitaminen naiselta edellyttää. Useimmat maatilalla työskentelevistä kotiaideista ovat juuriltaan maataloustaustaisia. Kotityöt, ruuanlaitto ja lapsista huolehtiminen sekä muistakin läheisistä vastuun kantaminen kotipiirissä ovat maatilalla naisten tehtäviä luonnostaan.

Alkuaika tässä oli rankkaa, kun oli dementoitunut anoppi ja hänen siskonsa, joka oli vuodepotilas....Meni melkein neljä vuotta, etten saanut yhtäkään yötä nukkua rauhassa anopilta. Anopissa oli katsomista, siinä kun kahdessa lapsessa yhteensä. M7- 61v.

Monet maatilalla emännät olivat kouluttautuneet tai tehneet ennen maatilalle muuttamista työtä kotitalousalalle tai kunnalliseen kodinhoitoon. Vaihtoehto maataloemännyydelle ja kotiäitiydelle koetaan usein hyvin turhauttavana: *Miksi en voisi hoitaa omaa kotia siinä kuin lähtisin työskentelemään muualle? M1- 57v.*

5.2 Miehen toive

Monissa tapauksissa naiset olivat ryhtyneet kotivaimoiksi ja -äideiksi miehen toiveen tai kannustuksen myötä. Ritva Nätkin (1997, 193-195) kiinnittää tutkimuksessaan huomiota avioliiton ja miehen merkittävään osuuteen naisten omaelämäkertoihin sisältyvissä äitiystarinoissa. Äitiydestä puhuttaessa naiset puhuvat myös isistä (ks. myös Katvala 2001, 51). Monille tämän tutkielman naisille kotiäitiys ei koskaan ole ollutkaan poissuljettu vaihtoehto, vaan sitä oli pohdittu jo perheen perustamisvaiheessa. Kotiäitiysratkaisun syntyyn miehen mielipide vaikutti kuitenkin hyvin vahvasti. Joidenkin miesten kohdalla kotiäitiyttä puoltaa vahvasti oman äidin antama kotiäitimalli, jonka he turvalliseksi vaihtoehdoksi kokeneena haluavat suoda myös omille lapsilleen.

Pertin [nimi muutettu] äitikin oli ollut kotona, silloin kun hän oli ollut lapsi (niin myös oma äitini hoiti meidät), joten eipä asiasta tarvinnut paljon neuvotella. M20- 46v.

Osalle kirjoittajista kotiäidin rooli tuli ikään kuin ”annettuna” valmiiksi, hyvin luonnollisena ”osana”. Tämä näkyi etenkin vanhempien 70-80-vuotiaiden naisten kirjeissä selvästi. Perinteisten naisten ja miesten töiden jakautuminen sukupuolten kesken on seuraavissa kertomuskatkelmissa selkeästi esillä.

Mieheni katsoi, että hänen velvollisuutensa oli hankkia elanto, minun hoitaa kotia ja lapsia. Minä olin samaa mieltä hyvästä koulutuksestani huolimatta. M41- 80v.

Miehelläni (minua 7 vuotta vanhempi) oli sellainen ”vanhanaikainen ihannenäkemyks”, että vaimon ja äidin paikka on kotona. Hän toivoi, että voisin jäädä kotiin. M13- 78v.

Olin juuri täyttänyt 19 vuotta. Siitä alkoi aviovaimon ja pian kotiäidin osa....Me olimme ns. mökkiläisiä. Mies kävi metsä- myöhemmin rakennustöissä. Minä tein kotitöitä. M17- 73v.

Yhtä sukupolvea nuorempien naisten perheissä kotiäitiysratkaisusta enemmänkin keskusteltiin ja kysyttiin miehen mielipidettä asiasta. Vaimoille kotiäitiys oli mieleinen ratkaisu.

Mieheni tahtoi minun ryhtyvän kotiäidiksi kuopuksen syntymän jälkeen. Se oli erittäin innostava pyyntö. M37- 54v.

Edellisen otteen kirjoittaja oli siis jo ennen miehensä ”tahtomista” ajatellut kotiäitiyden olevan yksi vaihtoehto, mutta kotiäidiksi hän ryhtyi vasta miehensä kannustamana. Seuraavassa katkelmassa mies kannustaa vaimonsa kotiäitiyttä taloudellisen hyödyn puitteissa.

Mieheni on aina tienannut hyvin, joten hän kannusti minua olemaan lasten kanssa kotona, hän sanoi, että säästämme huomattavasti, kun hoidan lapset itse. M16- 59v.

Monet nuoremmat äidit kertovat kotiäidiksi ryhtymisen olevan neuvottelua miehen kanssa ylipäänsä lastenhoidon järjestelystä ja arjen helpottamisesta äidin jäädessä kotiin. Joidenkin kirjoittajien kotiäitiyspäättös syntyi, kun lapsen jatkuva sairastelu hoitopaikassa vei koko perheen voimia.

Tyttäremme oli perhepäivähoidossa, mutta korvatulehdukset ja kuumeilut alkoivat välittömästi hoitopaikassa. Siinä sitä oltiin, olin töissä muutamana päivänä, sitten sairaan lapsen kanssa 2-3 päivää. Tässä vaiheessa rupesimme miettimään, jos jäisin kotiin hoitamaan tytärtämme. Päättös kypsyi parissa kuukaudessa. N5- 49v.

Väliaikaisesti lapsen päivähoitoon laittaminen voi herättää voimakkaan syyllisyyden tunteen. Ansiotyön tunnollinen hoitaminen ja samalla ero lapsesta ovat selvästi raastaneet äidin sydäntä seuraavassa katkelmassa.

Minulle jäi valtavasti univelkaa, mutta työni tein kunniakkaasti loppuun saakka ja samalla podin huonoa omaa tuntoa, kun lapsi piti viedä hoitoon ja hän kaipasi rintaa niin kovasti. Tämä rankka

kokemus kypsytti ajatukseni lopullisesti kotiäidin rooliin. Kysyin mieheltäni, onko minun pakko lähteä töihin, kun mieluummin kasvattaisin lapseni itse... M20- 46v.

Lastenhoitojärjestelyt perheen sisällä näyttäytyvät vahvasti yhteisiltä ratkaisuilta, kotiäidiksi ryhtymisellään nainen on voinut antaa miehen täysipainoisemmalle uralle mahdollisuuden. Jaana Vuori (2001) on tutkinut perheasiantuntijoiden tekstejä vanhemmuudesta, äitiydestä ja isyydestä. Hän kiinnittää huomionsa jaetun vanhemmuuden diskurssissa isästä puhumisen runsauteen. Keskustelu äidin paikasta on sijoitettavissa äidinhoivan diskurssiin, jossa painottuu äidin ja pienen lapsen ainutlaatuinen suhde. Näissä diskursseissa isyys nähdään yksilöllisenä valintana ja perheen sisäisenä neuvottelun tuloksena, kun taas äitiys otetaan vastaan annettuna ja siinä korostuu valinta lapsen parhaan nimissä. Näen oman tutkielmani naisten kotiäitiysratkaisuun liittyen yhtymäkohtia Vuoren tutkimustulosten kanssa. (Vuori 2001, 125-126, 356-358.)

Seuraavissa otteissa kirjoittajat korostavat ratkaisun naisen kotiin jäämisestä olevan vahvasti yhteinen päätös. Naisille on tärkeää luoda lapsille turvallisuutta antava kasvuympäristö varmistamalla, että ainakin toinen vanhemmista on kotona, jos toinen tekee runsaasti matkustamista sisältävää työtä. Kotiäitiys näyttäytyi merkittävänä ratkaisuna myös silloin, kun perhe oli joutunut muuttamaan useasti miehen työn perässä.

Kun mieheni työ oli niin sitovaa eikä hänellä ollut paljon vapaa-aikaa, niin halusin olla kotona – onpahan lapsilla edes toinen vanhempi. M20- 46v.

Se oli yhteinen päätös mieheni kanssa, koska molemmilla oli siihen aikaan matkatyö, joten lasten hoito olisi ollut mahdotonta järjestää. M21- 59v.

Toinen merkittävämpi syy tähän kotonaolomahdollisuuteen oli se, että mieheni perusti firman vuonna 1997 ja minä sain olla kotona, hoitaa kodin ja lapset. Tämä oli meidän yhteinen päätös. M22- 38v.

Seuraavassa otteessa kotiäitiysratkaisu koituu myös miehen kannalta tärkeäksi siksi, että vaimo on voinut kestitä miehen vieraita ja ollut siten aina ”hälytysvalmiudessa” kotona. Useissa kertomuksissa korostuvat kotitekoisen ruuan merkitys koko perheelle, niin miehelle kuin lapsillekin.

Mieheni on virkamies ja oman yrityksen hoitaja, joka halusi, että olenkin kotona...Mieheni halusi minun tekevän kaikki kotityöt, hän sai tuoda suurenkin sakin ruokavieraita tai kahvivieraita meille ja aina iloisesti tarjoilin mitä tarjottavissa oli. Olin oikea kodinsielu, kotihengetär. Meillä oli aina siistiä, ruokaa ja leivonnaisia paljon kylmiössä. M12- 54v.

5.3 Erilaiset elämäntilanteet

Kotiäideiksi ajaututaan joskus pakon sanelemana ”sattumalta” tai siihen ryhdytään tietoisesti jonkun elämänkriisin tai tilanteen takia. Tällaisia syitä ovat esimerkiksi äidin sairastuminen, työttömyys, vapaatahtinen opiskelu, lapsen kuolema tai muusta syystä arvojen uudelleen punnitseminen elämässä. Erilainen elämäntilanne tai pikemminkin erilaiset elämäntavat voivat ”ajaututtaa” naisen kotiäidiksi vuosiksi. Erilaisia elämäntapoja ovat vaikkapa maallemuutto ja yrityksen perustaminen kotipiiriin, tai suurperheenä eläminen. Kaikki naiset korostavat kotiäitiysratkaisun olevan koko perheen hyväksi koituva ratkaisu. Seuraavassa katkelmassa kirjoittaja kertoo, kuinka lapsen syntymä yllytti miettimään kokonaisvaltaista elämänmuutosta koko perheen taholla.

Me molemmat tunsimme jääneemme lapsena turvallista, kotona olevaa vanhempaa paitsi. Siispä kun ensimmäinen lapsi syntyi, alkoi kokonaisvaltainen elämäntavan uudelleenmiettiminen: miten voisi elää ja tulla toimeen niin että olisi kuitenkin lapsen kanssa kotona? Eikä vain toinen vanhempi, vaan molemmat! M40- 53v.

”Kohtalokkaat” sairaudet tai suuret ennalta odottamattomat tapahtumat voivat merkitä menetyksiä, ja tätä kautta ne tuovat ihmisen arkielämään väistämättömiä muutoksia. Seuraavassa otteessa kirjoittaja tuo esille arvomaailman muutoksen traumaattisen tapahtuman johdosta.

Tämä... lapsemme kuoli aivan pienenä vauvana, mikä kyllä mullisti elämäni ja kaikki ajatukseni työn-perheen-lasten tärkeysjärjestyksestä. M34- 42v.

Elämäntilanteeseen on voinut syntyä täysi muutos myös äidin sairastumisen vuoksi. Joskus entiseen ammattiin ei enää voi palata ja siksi vaihtoehtoja punnitaan monesta näkökulmasta käsin.

Maailmani kuitenkin muuttui jo odotusaikana. Sairastuin..., joka vei muistin ja osan näkökenttäni....Silloin oli tehtävä ratkaisu. Niinpä päätin jäädä suosiolla kokonaan kotiin ja hoitaa lapset ja kotityöt. M35- 57v.

Kotiäitiyden erilaisia syitä voivat olla myös sattuma tai mahdollisesti uskonnollinen elämänkatsomus. Toisille kotiäitiys näyttäytyy ”siunauksena”, toisille se on kotiäitiyden jatkamista pakosta. Seuraavissa otteissa kaksi 11 lapsen äitiä jäsentää kotiäitiyttään.

Olin halunnut lapset Jumalan lahjoina, näin niin että he olivat ilomme. Positiivinen ote auttoi elämässämme sekä luottamus Jumalan huolenpitoon. Eihän siinä muuta yksinkertaisesti voinut ajatella. M3- 63v.

Heti alussa oli selvää, että hoidan lapsiamme kotona. Lapsia on syntynyt niin tiheään, ettei nuorin koskaan ole ehtinyt kolmevuotiaaksi. Olen siis aina ollut joko äitiyslomalla tai kotihoidontuella.... lapsia kuitenkin syntyi onneksi tiheään, niin sain olla kotihoidontuella. N9- 43v.

Eräs kirjoittaja oli opiskellut vapaatahtisesti kotiäitiytensä ohessa, mutta opintojen loppuvaiheen epäonnistuminen ikään kuin pakotti äidin jatkamaan kotiäitiyttään.

Kotiäidiksi ryhdyin, koska...korkeakouluopintojeni viimeinen vaihe ei onnistunut...mutta kun ei löytynyt minkäänlaista muuta ratkaisua, jatkoin kotiäitinä. M36- 55v.

5.4 Tahto ja arvot

Jotkut äidit olivat jo ennen äidiksi tuloaan päättäneet hoitaa omat lapsensa mahdollisimman pitkään itse. Osalla tähän vaikutti oman äidin antama kotiäidin malli, josta naisilla oli omassa lapsuudessaan hyvät muistot. Tällaisen turvallisuuden ja rauhallisuuden tunnetta antaneen kokemuksen varaan he halusivat rakentaa myös oman paikkana kotiäiteinä. Muutamien kotiäitien lapsuuden kokemus puolestaan poissaolevasta äidistä kannusti ratkaisemaan lastenhoidon toisella tavalla.

Itse olen 1970-luvun ”avainkaula”-lapsi eikä minun lapsuudenkodissani ollut kotiäitiä. Opin kyllä itsenäiseksi jo pienenä, mutta se ei ole minusta mikään itseisarvo. N27- 38v.

Lapsille läsnä olemisen mahdollisuus sekä arvokysymykset olivat monesti esillä kotiäitienratkaisuisissa. Naisten kertomuksissa korostetaan lapsuusajan lyhyttä, jossa äidin läsnäolo on erityisen tärkeää. Joidenkin kotiäitien mielestä kotona kasvaneiden lasten lapsuus on pidempi kuin päivähoitossa olleiden. Kotiäitien mielestä arjen pienet puuhut ja kiireettömyys ovat parempi vaihtoehto kuin valtava määrä virikkeitä hoitopaikassa.

Moni kotiäiti oli tullut äidiksi melko ”kypsällä iällä”, 30-40-vuotiaana ottaen huomioon ”ajan hengen”. Naisilla oli jo takanaan useita opiskelu- ja työvuosia, joten lasten saamista ja ”pysähtymistä paikoilleen” aikuisena naisena osattiin arvostaa valtavasti. Arvoja oli suunnitellusti joskus punnittu jo ennen lasten syntymää suhteessa lapsiin, työhön ja perheen hyvinvointiin.

Meillä asia päätettiin jo ennen esikoisen syntymää, se oli itsestään selvä asia, että jään kotiin. Siksi, että olen lapset halunnut ja ne myös itse hoidan, enkä sysää niitä muille. N10- 47v.

Olin aikoinaan päättänyt, että jos joskus saan lapsia, haluan hoitaa heidät itse. Kotiäitiys oli minulle itsestään selvä asia. Kun olin vielä töissä, säästin rahaa mahdollista tulevaa kotiäitiyttä varten. M1- 60v.

Katvalan (2001) äitiysuskomuksia käsittelevässä tutkimuksessa äidin kotonaolo nähdään hyväksi lapselle. Suomalaisen äitiyden kuva ja kotiäidin ideaali kietoutuvat tiiviisti yhteen. (Katvala 2001, 81.) Katvalan aineiston äidit esittävät myös äidin rakkauden äidille kuuluvana, luonnollisena asiana (Katvala 2001, 71). Tulkitseen kotiäitiysratkaisun tahdon ja arvojen vuoksi tehneiden pystyvän toteuttamaan paremmin kuin työssäkäyvät naiset, kulttuurimme vaalimaa hyvää äitiyttä ja rakkauden jakamista lapsille.

Kun jäin 3. äitiyslomalle 50 päivää ennen synnytystä, koin järkytyksen: ARKIPÄIVÄN. Poikani olivat valtavan ihania. Heidän leikkejään oli valtavan mielenkiintoista seurata. Tuntui haljulta, kun tajusin, että tällaisia leikkejä he olivat leikkineet päiväkodissa, enkä nähnyt niitä. En olisi koskaan nähnyt niitä, jollen olisi jäänyt 3. äitiyslomalleni. En olisi ikinä edes oppinut tuntemaan lapsiani sellaisina, kuin he oikeasti ovat. Olisin nähnyt heidät vain vastaherätettyinä, päivästä väsyneinä tai viikonlopun ja juhlapyhien ja lomien erikoistilanteissa. Olin onnellinen saadessani tutustua lapsiini ja elää heidän kanssaan. 3. lapseni synnyttyä en enää raskinut jättää lapsiani ja mennä töihin. Jäin kotiin ja olin 24h vuorokaudessa äiti. N11- 45v.

Onneksi tulin pian uudelleen raskaaksi ja toisen lapsen saatuani jäin määrätietoisesti ja miehen kannustamana kotiin. Olin onnellinen. Olin tyytyväinen. Kaikki perheessä voivat hyvin. M13- 60v.

Nuoremmat korkeasti koulutetut äidit puhuvat kotiäitiydestä valintana. Valinnasta puhuttaessa korostuvat äidin oma näkökanta asiaan sekä itsenäinen päätös elämänsä ratkaisuihin. Valinnanvapautteen vedotessaan äidit samalla tekevät omaa toimintaansa oikeutetuksi. Kotiäidit puhuvat ennen kaikkea itsestään myös Riitta Jallinojan (2006) ja Nanna Jousten (2001) tutkimuksissa (ks. Jallinoja 2006, 103; Jouste 2001, 63).

Kotiäitiys oli aluksi valinta, jolle ei tuntunut olevan vaihtoehtoja. Lapsi oli pieni ja tarvitsi vanhempiaan. Isä oli perheen elättäjä, joten äiti jäi kotiin. Toinen lapsi syntyi, eikä lasta tarvinnut viedä hoitoon. En myöskään halunnut viedä lapsia hoitoon, koska tunsin, että heidän on parempi olla kotona. Ero lapsista ja heidän jättäminen vieraan käsiin tuntui myös itselleni vieraalta ajatukselta. Miksi olisin heidät synnyttänyt ellen seuraisi heidän elämäänsä sen ajan kun he minusta olivat riippuvaisia? Mieheni olisi varmasti hyväksynyt muutta mutkitta myös lasten viemisen hoitoon. Päätös oli siis minun. N44- 36v.

Olen nähnyt työelämän rankkuuden ja työssäkäyvien äitien kiireen ja väsymyksen. Eräs ystäväni ”pakotettiin” töihin kesken äitiysloman... Minun väsymykseni on erilaista, mutta todellista sekini. Kukaan ei hiosta eikä määrää. Kotiäitiys on oma valintani. N19- 44v.

5.5 Yhteenvedo perusteluista ja merkityksistä

Edellisessä luvussa tarkasteltiin sitä, mitkä erilaiset tilanteet ja tekijät olivat vaikuttaneet kotiäitiysratkaisun tekemiseen tai siihen päättymiseen. Äskettäin esitetyt ratkaisun taustalla vaikuttaneet tekijät ovat selvästi ohjanneet samalla äitien kerronnassaan tuottamia perusteluja ja merkityksiä pitkään jatkuneelle kotiäitiydelle. Kun erilaiset taustatekijät olivat kotiäitiysratkaisun alkutilannekerronnassa hyvin selvästi erotettavissa, niin pitkäaikaista kotiäitiyttä merkityksellistäessään naiset yhdistävätkin siihen useita ulottuvuuksia. Kotiäitiyttä perustellessaan naiset samalla tekivät toimintaansa oikeutetuksi ja merkityksellistivät kokemustaan kotiäiteinä koko elämänsä kannalta. Karkeana johtopäätöksenä todettakoon, että kotiäitiys on joko luonnollista tai valinnan kysymys. Toisaalta niin kuin elämän kaikissa ratkaisuissa, on myös kotiäitiydessä sattumalla ja kohtalolla merkityksensä. Tässä luvussa tarkastelen sellaisia perusteluihin ja merkityksiin liittyviä näkökohtia, jotka olen tulkinnut aineistossani keskeisimmiksi. Ikä, asuinpaikka ja koulutus olivat erityisesti perustelun määrään vaikuttaneita, sekä toisaalta ne toimivat myös merkityksiä erottavina ja yhdistävinä.

Anttonen ja Sointu (2006) viestittävät vertailututkimuksessaan siitä, kuinka suomalaiset naiset käyttävät aktiivisesti perhevapaita ja hyödyntävät kotihoidontukea hoitaessaan pieniä lapsia kotona. Lasten kotihoidontuen käyttöön ottamisen seurauksena naisten ansiotyössä käynti on vähentynyt huomattavasti. Oman aineistoni naiset toivat kotihoidontuen merkityksen vain harvoin esille silloin, kun he perustelivat lasten kotona hoitamista. Osasyys tähän kotihoidontukikerronnan vähyyteen on tietysti se, että aineistoni vanhemmat naiset ovat hoitaneet lapsiaan kotona ennen 1980-luvun puoliväliä, jolloin kotihoidontukijärjestelmä tuli käyttöön. (Anttonen & Sointu 2006, 117.)

Kotiäitiysratkaisu syntyy suhteessa kulttuuriin, yhteiskunnalliseen aikaan, naisen ikään ja elämäntilanteeseen. Maatilan emännille kotiäitiys on ollut hyvin luonnollista. Nykyajan maaseudun tilattomille kotiäideille kotona oleminen on perusteltua arjen helpottamisen kriteerillä. Aineistoni nuoremmat maaseudulla asuvat kotiäidit ovat usein itse maataloustaustaisia, jotkut kouluttautumattomia, tai heidän koulutuksensa on painottunut maatalous- ja kotitalousalalle. Maaseudulla lasten matkat kouluun ja harrastuksiin, tai hoitopaikkoihin ja työpaikoille ovat pitkät ja

oman auton käyttö on välttämätöntä. Kotiäitiys mahdollistaa perheen arjen sujumisen käytännössä helpommin. Jotkut mainitsivat myös sen, ettei maaseudulla työpaikkoja olisi edes tarjolla ja lisäksi kotiäitiyden vaihtoehtona työssäkäynti ja hoitoon kuljettaminen vaatisivat erittäin paljon perheen resursseja. Työelämää ei nähdä houkuttelevana vaihtoehtona. Osa aineistoni maaseudulla asuvista naisista on suurperheiden äitejä, joilla on enimmillään 12 lasta. Lapsiluvun määrällä ei ollut merkitystä sille, kuinka paljon kotiäitiyttä perusteltiin tai kuinka positiivisiksi sen merkitykset osoittautuivat. Yleisimmin lapsiluku kirjoittajien perheissä on kolme. Perheen arjen pyörittäminen ja hyvinvoinnista huolehtiminen olivat luonnollisesti suurperheellisille tärkeää. Myös esimerkiksi erilaisiin kerhoihin ja harrastuksiin kuljettaminen puolustivat kotiäidin roolin tärkeyttä silloin kun lapset ovat hyvin eri ikäisiä ja heitä on samassa perheessä useita.

Kaupunkimaisissa ympäristöissä kotiäitiyttä perusteltiin myös koko perheen hyvinvointia puolustavana ratkaisuna. Lisäksi kaupunkilaiskotiäitien kerronnassa kotiäitiyttä puolustaa vahva tunneside lapseen useammin kuin maalla asuvien kerronnassa. Kotiäidit haluavat tuntea lapsensa hyvin ja pysyä mukana lastensa arjessa. Kaupunkimiljöössä äidit perustelivat ratkaisuaan myös oman tahdon ja arvojen kautta useammin kuin maaseudulla asuvat. Jotkut naiset ovat panostaneet perheeseen, ja antaneet näin miehen uralle täysipainoisemman mahdollisuuden. Toisaalta erilaiset elämäntilanteet, kuten äidin sairastuminen tai työttömyys on saattanut johtaa pitkäaikaiseen kotiäitiyteen, joko suunnitellusti tai pakonomaisena ajautumisena.

Miehen mielipiteellä on ollut toisinaan selkeä vaikutus kotiäitysratkaisun syntymiseen. Vanhempien naisten kerronnassa tulee selvästi ilmi sukupuoliroolien erityisyys. Mies on ollut perheen ”pää” ja samalla pääelättäjä. Miehet ovat toivoneet vaimonsa kotivaimoutta ja -äitiyttä ja se on ollut kunnioitettavaa. Nuorempien, nykyaikaisten kotiäitien perheissä miesten kanssa kotiäitysratkaisusta on neuvoteltu, mutta usein kuitenkin niin, että kotiäitiys on lopulta ollut naisen oma valinta. Vanhempien naisten kohdalla naisen kotona oleminen on siis huomattavasti luonnollisempaa ja ”halutumpaa” myös miehen taholta kuin nuorempien äitien. Vaikuttaa siltä, että vanhempien naisten perheissä naisten työnä kotityöt ja lastenhoito ovat olleet pääosin ”oikeutettua” toimintaa. Vanhemmissa ikäpolvissa hyvin huolletun kodin merkitys on selvästi suurempi kuin nykyaikana. Nuorempien äitien kotiäitiyden herättämä ristiriitaisuus ja siitä nouseva paine ”olla jossakin muualla kuin kotona” kumpuaa kerronnassa vahvasti esiin.

Maaseudun naisten kotiäitiys näyttäytyy elämäntapatyyppisenä toimintana. Maatilan emännät ovat enimmäkseen muistelijoina, jotka puolustavat kotiäitiyttään koettuina positiivisina merkityksinä.

Koska he ovat työskennelleet säännöllisesti maatilalla kotipiirissään, nähdään lasten kotona hoitaminen osana muuta työtä. Lapset on hoidettu työn lomassa.

Lapset olivat mukana navetassa, isommilla oli pyörät, joilla he ajelivat navetan käytäviä pitkin, pienimmät leikkivät vasikkakarsinassakin lypsämisen aikana. M8- 57v.

Kaikkien kotiäitien positiiviset kokemukset kotiäitiydestään sijoittuvat erityisesti aikaan, jolloin lapset ovat olleet koululaisia. Kouluun lähettäminen ja paikalla oleminen lasten tullessa koetaan merkityksekkäänä. Lapset ovat arvostaneet äitinsä saatavilla olemista ja tarvinneet ilojen ja murheiden kuuntelijaa heti koulusta tullessaan. Myös teini-ikäiset ja aikuistuvat nuoret ovat tarvinneet ja arvostaneet äidin läsnäoloa. Jaana Vuori (2001, 361) kiinnitti huomiota asiantuntijoiden kirjoituksissa rakentuvaa vanhemmuutta tutkiessaan, että kerta toisensa jälkeen vanhemmuus määrittyykin äitiydeksi. Saman havainnon tein aineistossani, jossa äiti osoittautui keskeisemmäksi kasvattajaksi ja hoivaajaksi kuin isä.

Positiivisia kotiäitiyden merkityksiä saa usein se, ettei pieniä lapsia ole tarvinnut herätellä aamuisin vanhempien työhön ja lasten päivähoitoon lähtemisen vuoksi. Melkein kaikki äidit kertovat myös välttyneensä lastensa korvatulehduskierteiltä ja jatkuvilta sairasteluilta. Lisäksi koululaisten loma-aikoina lastenhoito-ongelmilta on välttytty äidin ollessa kotipiirissä. Maatilan emännät korostavat itse tehdyn ruuan merkitystä ja ylipäätään sitä, että ruoka on puhdasta kotiruokaa unohtamatta säännöllisesti itse leivottua pullaa ja leipää. Kotiäitiyttä puolustaa myös tunne siitä, kun on onnistunut kasvattamaan lapset ”kunnon kansalaisiksi”. Kotiäitiys nähdään merkittävänä osa-ansiona sille, että aikuiset lapset pärjäävät hyvin omassa elämässään. Aikuisten lastensa myönteisiksi ominaisuuksiksi kotiäidit mainitsivat muun muassa sosiaalisuuden, reippauden ja fiksuuden. Aineiston vanhimmille naisille ”kunnon kansalainen” tarkoittaa elämässä pärjäämistä ilman yhteiskunnan apua sekä ylipäätään ongelmakäyttäytymiseltä välttymistä. Kotiäitiyttä muistelevista jotkut kertovat, kuinka aikuiset lapset ovat kiittäneet heitä siitä, että saivat kasvaa ”kiireettä” kotona.

Maatilan emäntien kerronnasta välittyvät työteliäisyys ja sen ihannointi. Tämän voisi tulkita olevan nimenomaan osa agraarista naiseuden perintöä. Suomalaisnaisten taustalta ovat löydettävissä maaseudun kaksi kulttuuria, tilanomistajien ja tilattomien, sekä myöhemmin pienviljelijöiden elämänmuoto, jotka ovat pitkäaikaisesti ja voimakkaasti muovanneet naiseutta. Agraarinen perintö on vaikuttamassa yhä naisten asenteisiin suhteessa työhön, mieheen, äitiyteen ja luontoon. Työ ja

osaaminen ovat yhä arvostettu osa naisen elämää ja niinpä enemmistö naisista haluaa elättää itsensä, ja osallistua jollakin tavoin myös lastensa elättämiseen. (Apo 1999, 22-23.)

Eniten kotiäitiyttään perustelevat ja puolustavat naiset, jotka ovat korkeasti koulutettuja ja asuvat kaupunkimaisessa miljöössä. Sari Kyllönen ja Ritva Nätkin (1985) tutkivat naistieteellisestä näkökulmasta käsin yliopistossa opiskelevien pienten lasten äitien arkipäivää, opintojen kulkua ja ammattitavoja. Työn ja lastenhoidon suhteen eniten ongelmalliselta tilanne vaikutti nimenomaan pitkälle koulutettujen naisten kohdalla. Tämä johtunee erityisesti siitä, että korkeasti koulutetut naiset sijoittuvat usein ammatteihin, jotka vaativat suurempaa omistautumista työlle, joustamista työaikoihin sekä matkustusvalmiutta, kuin niin kutsutut työläisammatit. Naisten on todettu jo opiskeluaikana ottavan miehiä useammin huomioon perheen tarpeet ja vaatimukset. Tulkintani mukaan myös kotiäitiys on korkeasti koulutetuille naisille paljon ”rankempi” valinta kuin vähemmän kouluttautuneille äideille. (Kyllönen & Nätkin 1985.)

Korkeasti koulutetut äidit ovat selkeästi tottuneet kotiäitiyselämänratkaisunsa – tai valintansa selontekoon ympäristölleen. He ovat erittäin tietoisia kulttuurisista odotuksista, joita heihin kohdistuu. Kotiäitiys ei ole heille niin hyväksyttyä kuin esimerkiksi maatilan emännille. Kulttuuriset odotukset maatilalla asuvan naisen ja kaupungissa asuvan akateemisen naisen välillä poikkeavat suuresti. Erään äidin sanoja lainatakseni ”*Näin maalla kotiäiteys ei kai ole niin suuri ihme (N2- 38v.)*”- vaikka ei maatilaa omistaisikaan. Aineistoni osoittaa, että edelleenkin maaseudulla asuville naisille iästä ja koulutuksesta riippumatta kotiäitiys on sallitumpaa kuin kaupunkilaisille. Marja Keränen (1998, 10) kirjoittaa siitä, kuinka itseä peilataan toiseen, myös paikan ja ympäristön suhteen. Ihmisen toiminta on relationaalista ja se toinen, johon itseä suhteutetaan, on eri puhunnoissa eri. Hän tiivistää: ”Yhteisön tuottaminen on aina retorista toimintaa”. Edellä 38-vuotias kotiäiti kirjoittaa ”*näin maalla*” tarkoittaen omaa asuinpaikkaansa ja ympäristöään niin, että kotiäitiys on maaseudulla siis sallitumpaa kuin jossakin muualla, oletetusti ”eri” eli ”toisessa” paikassa, kaupunkimaisessa ympäristössä.

Riitta Jallinojan (2006) familismin nousua osoittavassa tutkimuksessa nimenomaan korkeakoulututkinnon omaavat naiset olivat kirjoittaneet ristiriitakokemuksistaan työhuoliensa ja perheeseen panostamisen keskellä. Naisten dilemmasta puhuttaessa vetävät puoleensa niin työelämä kuin perhekin. Dilemma syntyy nimenomaan siitä, kun ristiriitaan ei ole varmaa ratkaisua. Määräaikaiset työsuhteet, hoitojärjestelyt ja lasten mahdollinen pahoinvointi vanhempien työhön paneutumisesta johtuen ovat asettaneet hyvään vanhemmuuteen pyrkimisen varteenotettavaksi

ratkaisuksi. Kotiäitiydestä on poliittisesti aktiivisten, akateemisten naisten keskuudessa puhuttu jopa kollektiivisena poliittisena tekona. (Jallinoja 2006, 174-175.) Jallinojan (2006) tutkimuksessa ansioäitien puheenvuoroissa syyt palata työhön olivat taloudellisia, ja toisaalta akateemisten naisten kohdalla myös koulutuksesta johtuvia. Koska akateemisen tutkinnon saavuttaminen merkitsee monivuotista kouluttautumista, on luonnollista pyrkiä koulutusta vastaavaan työhön. (Jallinoja 2006, 132-133.)

Anneli Pohjola (2001) viestittää nuoria käsittelevässä artikkelissaan sitä, kuinka tietyt ihmisryhmät tulevat helposti ymmärretyiksi yleiskategoriana. Samalla tavalla kuin nuoret, myös kotiäidit luonnehditaan monesti yhteisillä määreillä ja heistä rakennetaan yleistä kuvaa, joka ei anna tilaa yksilöllisyydelle. Tulkintani mukaan kotiäidit voidaan helposti määritellä vailla ammatillista, saattikka korkeakoulutasoista tutkintoa oleviksi. (Pohjola 2001.) Myös Tuula Helne (2002) kritisoi väitöskirjassaan yhteiskunnassamme vallitsevaa samanlaisuuden palvomista, mikä tarkoittaa valtakulttuurin ylläpitämää vallankäyttöä suhteessa vähemmistöryhmiin. Eri tavoin elävä, normaalista ”poikkeava” määrittyykin helposti ”ei ihan täysi-ihmiseksi”, johon voi kohdistua joko suoranaista torjuntaa tai peiteltyä väheksyntää. (Helne 2002, 75-76.) Kaiken kaikkiaan kotiäitiyden saamat merkitykset ovat laaja-alaisesti myönteisiä. Perusteluissa korostuvat koko perheen hyvinvoinnin turvaaminen sekä maatalan emännillä kotiäitiyden ja kotipiirissä tapahtuvan työskentelyn yhdistäminen. Kotiäitiys mahdollistaa lapsen arjessa mukana olemisen sekä perheestä välittämisen kokonaisvaltaisesti.

6 HALLITSEVAT TARINAT KOETTUJEN PAIKKOJEN JÄSENTÄJINÄ

Kotiäidit luonnehtivat kerronnassaan omaa symbolista paikkaansa sekä läsnä olevaksi että ulkopuolella olevaksi. Missä he ovat läsnä ja mistä he ovat ulkopuolella? Siihen etsitään vastauksia tässä luvussa. Tässä analyysivaiheessa olen jakanut kotiäitien kerronnan hallitsevien sävyjen perusteella erilaisiin tyyppeihin. Todettakoon, että tarinatyyppeiden nimet saattavat kuulostaa liian ”painavilta”, mutta niiden tarkoitus on avata monivaihteista aineiston kerrontaa, jossa erilaisin tavoin jäsennetään ja rakennetaan kotiäidin paikkaa. Laajemmasta perspektiivistä katsottuna, tarinatyyppejaottelu antaa monenlaiselle kotiäidin äänelle tilaa ja herättää keskustelua esimerkiksi äitinä toimimisen vaihtoehdoista sekä kotiäitiyden arvostuksesta.

Kotiäitien tarinat kulkivat pääosin eräänlaisen kaavan mukaan, jossa olivat kerrottuna sekä menneisyys että nykyhetki ja joissakin tapauksissa myös tulevaisuus. Olen tehnyt tarinatyyppejaon sen mukaan, miten naiset kertovat kotiäitiyden paikasta elämässään ja ylipäättään yhteiskunnassa. Tarina-tyyppien erottelu on ollut mahdollista erityisesti kertomusten loppuosioissa, joissa naiset tekevät ”tilinpäätöksen” kotiäitiydestä elämänsä kannalta sekä pohtivat kotiäidin asemaa yhteiskunnassa, osin marginaalin ja keskuksen välisenä neuvotteluna.

Seuraavaksi esitän selkeästi toisistaan eroavia tarinatyyppejä, vaikka korostan, ettei kukaan naisista sovi täydellisesti vain yhden tarina-tyypin alle. Jokainen kertomus sisältää katkelmia, joissa kirjoittajan voisi asettaa monin paikoin toiseenkin tarina-tyyppiin. Tämä viestittää siitä, että kotiäitiyden paikan kokemuksista ja merkityksistä kertominen vaihtuu näkökulman mukaan.

6.1 Äidit läsnä

Lähellä olijat

Tämän tarina-tyypin kotiäidit tulevat hyvin erilaisista lähtökohdista. Lähellä olijat ovat halunneet nimenomaan itse hoitaa omat lapsensa. Lisäksi tyyppillistä näille naisille on se, että he ovat korkeasti koulutettuja ja monet heistä ovat tulleet äideiksi melko myöhään, 30 ikävuoden molemmin puolin.

Lähellä olijat -tarinatyyppiin kuuluvat eivät ole halunneet jättää lapsiaan muiden hoidettavaksi, ja heille on ollut erittäin tärkeää saada seurata lastensa kehitystä läheltä.

Olen halunnut itse seurata lapsiemme kasvua ja kehitystä. En kertakaikkiaan olisi malttanut luopua niistä ihanista hetkistä, jolloin he esim. sanoivat ensimmäisen sanansa, oppivat kävelemään, syömään, keinumaan itse ym. Jokaiseen ikäkauteen on sisältynyt uusia asioita ja taitoja. Samoin epäonnistumisten, pettymysten, kiukun, kaikkien vaikeiden hetkien kohdalla. On ollut suuri lahja, että olen saanut olla paikalla niin iloitsemassa kuin lohduttamassa ja saan olla edelleen. N38- 47v.

Koti ja äiti kietoutuvat vahvasti yhteen niin Lähellä olijoiden mielikuvissa kuin käytännön arjen toteutuksessa. Eeva Jokisen (1996a, 97) mukaan koti ja äidin ruumis ovat symbolisesti yhtä. Jos äiti on kodin sydän, silloin koti ilman äitiä on sydämetön. Äiditön ja sydämetön koti on tunteeton ja kylmä. Kodista lähtemiset ovat kulttuurin historiassamme tunnettua miehille. Äitien oleminen ja tila on perustunut pysyvyyteen, turvaan ja paikallaan oloon. Tulkitsen aineistoni kotiäitien kerronnan läsnä olevasta äidistä tavoittelevan Katvalan (2001) tutkimuksessa esiintyvää hyvän äidin kuvaa. Hyvästä äidistä puhuminen on sellaista, jota on lupa käyttää ja jolle löytyy aina tilaa, kun taas huonoa äitiä ei haluta pukea sanoiksi tai määritellä tiukemmin. Huono äiti pysyy siis piilossa, mutta se on kuitenkin läsnä äitiyspuheessa tiedostettuna vastakohtana hyvälle äidille. Koska huonoa äitiä ei eksplisiittisesti määritellä, se pysyy hieman pelottavana ja uhkaavana, jopa mystisenä. (Katvala 2001, 97.)

Lastentarhassa työskennellessäni vakuutuin siitä, että jokaisen äidin tulisi saada hoitaa itse omat, pienet lapsensa. Ja ne äidit (liian kuuliaiset ja yhteiskunnallisesti velvolliset), jotka eivät edes tajua omaa haluaan, tulisi auttaa ja saattaa oman äitiytensä äärelle. Äiti-lapsi-suhde on korvaamaton (sekä lapselle että äidille). Perhe on korvaamaton. Äidin hyvinvointi on lapselle korvaamaton. M31- 60v.

Lähellä olijat -tarinatyyppiin lukeutuvat myös jotkut aineistoni osa-aikatyötä tekevät sekä opiskelijakotiäidit. Heidän kerronnassaan tulee näkyviin selkeästi se, että he osallistuvat aktiivisesti lapsille ja vanhemmille järjestettyyn toimintaan, mutta ajan salliessa he voivat opiskella tai tehdä osa-aikatyötä. Perhepiirin ulkopuolella tehtävää työtä tai toimintaa harjoitetaan harrastusluonteisesti, täysin lasten ja perheen hyvinvoinnin ehdoilla. Tulkintani mukaan Lähellä olijat ovat aktiivisia muiden kotiäitien parissa viihtyviä ja heidän päätoiminen työnsä on lasten ja kodin hoitaminen. Kotiäitiydestä puhutaan jopa elämäntehtävänä. Toisaalta kodin ulkopuoliset virikkeet lapsille antavat voimia ja kaivattua vaihtelua äidillekin.

Kotiäitiäikana olin mukana monenlaisessa toiminnassa. Lasten kanssa kävin seurakunnan äiti-lapsi tai avoimissa päiväkerhoissa sekä muskareissa. Olin aktiivisesti mukana ...yhdistyksessä. Lapsia vein jumppakerhoihin ja kun he kasvoivat muihinkin harrastuksiin. N27- 38v.

Minulle ei olisi sopinut sellainen kotiäitiys, että pelkästään olisin hoitanut lapsia ja kotia. Halusin myös ihan omaa tekemistä ja kun rahaakin tarvittiin, tein töitä kotiäitiyden rinnalla, lasten ehdoilla. M40- 53v.

Kotipiirin hengettäret

Keskeinen kotiäitiyden saama merkitys naisten omilla ”inhimillisillä kartoilla” on se, että kotiäitiys on mahdollistanut sekä arjen sujumisen että työskentelyn ja silti perheen läheisyydessä olemisen.

Tämän tyyppin naiset puhuvat runsaasti kodista ja kotona olemisesta, sillä he kokevat olevansa ”luontevimmillaan” juuri kotona ja kotipiirissä. Kotipiirin hengettärien käsitys kodista vaikuttaa samantyyppiseltä kuin Huttusen (2002, 273) väitöskirjassa maahanmuuttajien kotiluonnehdinnat: ”Kotona joku odottaa ja joku on hyvä”. Koti on kotiäideille paikka, jossa ollaan läsnä myös aikuisena.

Mieheni arvostaa kovasti kotona olemistani, sitä että lapsilla on aina aikuinen läsnä ja itse tehty ruoka valmiina, kun tulee kotiin. Hän joskus sanoikin, että jos minä lähden töihin, hän jää itse kotiin. Koen tärkeäksi paikalla olemisen, kun lapset lähtevät kouluun ja tulevat sieltä. Aamulla päälle tulevat säähän sopivat vaatteet ja iltapäivällä voi kuunnella tuoreeltaan päivän kuulumiset. N43- 36v.

Lisäksi kotiäitiydellä on emotionaalinen merkitys, naiset ovat oppineet tuntemaan lapsensa ja ovat saaneet seurata heidän kasvuaan ja kehitystään ”aitiopaikalta”. Erona Lähellä olijoihin korostuu se, että Kotipiirin hengettäret eivät perustele kotiäitiyttään niin vahvasti kuin Lähellä olijat. Kotipiirin hengettäret ovat hoitaneet lapsensa työnsä ohella, saaneet selkeämmin kotona olollaan ”kaksi kärpäästä samalla iskulla”. Tämän tarinatyyppin äidit ovat läsnä kodin piirissä, mutta tulkintani mukaan he ”touhuavat” jatkuvasti. Erona esimerkiksi opiskeleviin Lähellä olija -tyyppeihin on se, että Kotipiirin hengettärien työpanos esimerkiksi maatilan karjan hoidossa on päivittäistä, suuren osan lastenhoidolta ja kotiäidin arjesta vievää.

Katvala (2001, 65) tarkastelee tutkimuksessaan ”läsnä olevia” äitejä, joiden toimintatapaa kuvaa varsin osuvasti emännysäitiys. Emännysäitiys kuvaa hyvin aineistoni Kotipiirin hengettäriä, jotka

Katvalan sanoja lainaten, ”huolehtivat ja hosuvat”. Nätkinin (1997, 180) mukaan äitiys ei olekaan ravitsemista ainoastaan tunnemerkityksessä, vaan myös ruualla ja huolenpidolla.

Kotona ollessa olen huolehtinut lasten vaatteet, syönnit, pesemiset ja nukkumaan menot. Laitan ruuat alusta loppuun itse, lapset ovat oppineet syömään monipuolista kotiruokaa ja oppineet myös itse laittamaan ruokaa ja leipomaan. Leivät ja pullat on aina leivottu kotona. N6- 56v.

Aineistoni äidit korostavat niin huolenpitotyötään kuin tunnemerkitystään sen suhteen, että heidän paikkansa on kotona merkittävä. Kotipiirin hengettärien myös oletetaan olevan saatavilla, aina kotipiirissä.

Lapset saavat tulla kotiin, äiti on vastaanottamassa. Kun äitiä ei näy, heti kuuluu, missä äiti, äitii! N6- 56v.

Kotipiirin hengettäriä yhdistää kotona viihtyminen. He pitävät puutarhanhoidosta, leipomisesta ja käsitöistä, eli kotipiirissään he voivat myös harrastaa ja sitä kautta toteuttaa itseään. Monille iäkkäämmille kotiäideille kotitaloustyöt näyttäytyvät harrastuksenomaisina toimina. Sinikka Vakimo (2001) kutsuu edellistä emännyyden eetokseksi. Hyvän emännän eetokseen on perinteisesti kuulunut jatkuva kova työnteko, perheen ja talouden ylläpito, muiden tarpeen asettaminen omien edelle, anopin ja apen hoitaminen ja miellyttäminen, käden taitojen hyödyntäminen ja luonnon antimien valmistus sekä yleinen auttaminen ja hyväntekeväisyys. (Vakimo 2001, 260-263.)

Vaikka Kotipiirin hengettäret viihtyvät kotona, osallistuu muutama heistä säännöllisesti johonkin kodin ulkopuolisen ryhmän tai yhdistyksen toimintaan. Tulkitsen äitien kertomuksissa tällaisen harrastamisen ja vapauden merkityksen edustavan suuremman tilan saamista. Useinhan kotiäiti nähdään yksipuolisemmin eli ainoastaan lasten ja perheen hyvinvoinnista huolehtivana. Kaikki naiset eivät kuitenkaan halua asettua pelkästään sellaiseen lastenhoidon ja kotitöiden rajattuun tilaan, missä he olisivat pelkästään äitejä ja vaimoja.

Kotiäidin ahtaat rajat kotona tulevat kuitenkin näkyviin osuvasti Vuoren (2001) kritisoimissa perheasiantuntijoiden kirjoituksissa. Hän väittää, että nimenomaan kotiäidin toimijuus rajataan edelleen aivan liian helposti pinnasängyn, hellan ja pyykkikoneen kolmioon. Aivan kuin äidillä ei olisi, tai ei saisi olla muita suhteita kuin mitä koti pystyy tarjoamaan. (Vuori 2001, 371.) Ahtaat rajat tulevat esille joidenkin maaseudulla asuvien tarinatyyppiltään Kotipiirin hengettärien kerronnassa. Naisten kotikeskeisyydellä on ollut se seuraus, että heidän ystävöverkostonsa

muodostuu varsin suppeaksi. Henkilökohtaiset ystävät ovat jääneet ”matkan varrelle”, kun heidän elämänsä keskiöön ovat asettuneet ainoastaan aviomies, lapset ja kotipiiri. Kotiäidin työtä varjostaa yksinäisyys ja seuran kaipuu. Huttunen (2002) painottaa, että koti on aina suhteessa ympäröivään sosiaaliseen maailmaan. Jos koti sulkeutuu ulkomaailmalta, tulee siitä ahdas ja ahdistava (Huttunen 2002, 332-334). Ahtaat rajat voivat johtua joskus ulkopuolelta tulevasta kotipiirin hengettären kontrolloinnista.

Eniten kaipaen ihmissuhteita kodin ulkopuolella. N5- 49v.

Itse en päässyt kaupolle, kun anoppini, joka halusi elää meidän mukana elämäämme vaati etten pääse kaupolle. M12- 54v.

Lasten kannalta kotiäitiyden positiivisista puolista tämän tyyppin äidit tuovat esille sen, kuinka merkityksellisen sujuvaa on ollut lasten arjen hoidon järjestelyt, kouluun lähettämiset ja vastaanottamiset sekä harrastuksiin kuljettaminen. Äitiyttä pidetään kulttuurissamme tehtävänä, jonka hyvä hoitaminen edellyttää täydellistä omistautumista sekä täyden emotionaalisen ja kognitiivisen panoksen antamista. Vaikka eri asiantuntijat huolehtivatkin melkoisen osan ennen äideille kuuluneista tehtävistä, ei se ole vapauttanut heitä ensisijaisesta vastuusta lastensa hyvinvoinnista ja käytännön huolenpitotehtävistä. Toisaalta äideistä on tullut entistä riippuvaisempia asiantuntijoiden suosituksista ja neuvoista. (Kyllönen & Nätkin 1985, 48-49.) Historiallisesti, kulttuurisesti ja biologisesti rakentunut naisten päävastuu perheissä tehtävästä reproduktiotyöstä on usein vaikea yhdistää naisen muiden elämänpiirin toimintojen kanssa (Kyllönen & Nätkin 1985, 54).

6.2 Äidit ulkopuolella

Pitkäaikaisten kotiäitien kertomuksista on löydettävissä runsaasti marginaalikerrontaa, jota tarkastellessani olen jakanut tarinat kolmeen erilaiseen tyyppiin. Äidit ulkopuolella -osion tarinatyypin erottelu on ollut mahdollista erityisesti kertomuksien niissä osioissa, joissa naiset kirjoittivat muistoista kotiäiteinä tekemällä kotiäitiysajasta yhteenvedon, sekä osioissa, joissa kerrottiin nykyhetkestä ja kotiäitiyden seurauksista tulevaisuuden suunnitelmiin. Äidit ulkopuolella -osion tyyppit ovat kerronnaltaan merkittävästi enemmän sidoksissa toisiinsa kuin äidit läsnä -osion tarinatyypit.

Kummajaiset

Kummajaiset -tarinatyypin selkeästi kuuluvia kotiäitejä on vain muutamia, mutta monet kotiäidit asettuvat tähän tyyppiin joiltakin osin kerronnastaan. Tarinatyypiltään Kummajaiset ovat hyvin paljon joutuneet selittelemään ja puolustelemaan pitkäaikaista kotiäitiyttään lähiympäristölleen. Monet heistä ovat korkeasti koulutettuja. Suurin osa Kummajaiset -tyyppiin kuuluvista asuu kaupunkimaisissa ympäristöissä, ja heidän tarinoissaan on havaittavissa paljon marginaalissa olemisen kerrontaa. Naiset kokevat olevansa syrjässä koko yhteiskunnasta, koska heidän mielestään yhteiskunta ei kannusta kotiäitiyteen eikä siten tue sitä taloudellisestikaan kauaa. Vaikka Kummajaiset edustavat monelta osin myös Lähellä oljoiden kerrontaa, ovat he samalla symbolisella tasolla ”ulkopuolella”, poissa yhteiskunnasta.

Kotiäitiys on merkinnyt valitettavasti myös yhteiskunnan ”kummajaisena” oloa. Eräs pikkutyttökin kysyi kerran minulta: oletko eläkkeellä kun olet aina täällä leikkikentällä. Aikuiset eivät ole uskaltaneet ihan yhtä selvästi kysyä tai kommentoida, mutta olen kokenut olevani kakkosluokan kansalainen. M34- 42v.

Kotiäidillä on siis kokemus leimatusta identiteetistä, hän kuvailee symbolista paikkaansa yhteiskunnassa sekä ”kummajaiseksi” että ”kakkosluokan kansalaiseksi”. Kirsi Juhilan (2004, 20) mukaan leimattu identiteetti on kategoria, johon kiinnittyy poikkeuksellisen vahvoja negatiivisia luonnehdintoja. Kotiäiti tuntee erilaisuutensa nimenomaan muiden silmissä. Juhilan (2004) mukaan leimatun identiteetin kategoriaan joutuminen on vallitseva määrittelytapa, eikä määrittelyn kohteena oleva ihminen voi välttää kaikkia niitä tilanteita, joissa se herätetään henkiin. Vaikka myöhäismoderni aikamme painottaa minää itsearviointiin perustuvana projektina sekä korostaa yksilöllisten elämänvalintojen merkitystä, eivät ihmiset ole totaalisen vapaita määrittelemään omaa identiteettiään. Kulttuuristen tietovarantojen historia pysyy mukana aina. (Juhila 2004, 28.)

Vaikka kotiäidit itse pitävät kotityötä todellisen tärkeänä työnä ja omakin perhe sitä arvostaa, putoavat he kodin ulkopuolella selvästi aliarvostettuun asemaan. Kummajaiset -tarinatyypille on ominaista se, että he ovat joutuneet jatkuvasti todistelemaan oman työnsä tärkeyttä ja tätä kautta tekemään toimintaansa oikeutetuksi myös itselleen. Toisinaan Kummajaiset -kerronta muistuttaa vahvasti äitimyytin vahvasta olemassaolosta. Äidit kokevat, ettei esimerkiksi heidän väsymistään ymmärretä niin hyvin kuin työssäkäyvien äitien. Koska he ”saavat olla vain kotona”, väsyminen ei ole sallittua. Eeva Jokinen (1994) kirjoittaa naisten väsymyksestä, mikä liittyy olennaisesti kotiin. Tämän tutkielman kotiäidit kirjoittavat rutiininomaisesta kotityön paljoudesta, josta he useimmiten

vastaavat yksin. Osa kertoo nauttivansa kotitöistä ja samalla viihtyvän kotona. Näitä tosiasioita kotiäidit joutuvat kuitenkin todistelemaan kodin ulkopuolella. Tarinatyypiltään Kummajaiset ihmettelevät sitä, miksi kotiäitiyttä ylipäättään on niin paljon perusteltava ympäristölle, jos kodin ulkopuolista työtä ja lasten päivähoitoon viemistä ei tarvitse.

En vain ymmärrä, että miksi sitä joutuu niin kovasti selittelemään, olevansa ”vain kotiäiti”, se on joillekin aivan outo käsite. Eihän sitä muillakaan aloilla kysytä, että miksi olet juuri siinä ammatissa. N10- 47v.

Korkeasti koulutetut naiset ovat kokeneet, että heidän kotiäitiyttään ei ole hyväksytty juuri monivuotisen opiskelun takia. He kokevat akateemisen koulutuksen asettavan heidät automaattisesti ansiotyössä käyvän naisen rooliin. Kotiäidin ura ei ole heidän mukaansa niin hyväksyttyä kuin ansioäidin ura ”oikeassa ammatissa”. Korkeasti koulutettujen kotiäitien oletuksia omasta paikastaan ohjaa vahvasti kulttuurinen mallitarina, kun he pohtivat asemaansa ja elämänratkaisuaan yhteiskunnallisesti marginaalisessa asemassa ja paikassa. Korkeasti koulutetut tunnistavat ulkoapäin odotetun naisen roolin - työmarkkinoilla hyvin toimeentulevina ja ansiouraäteinä.

Ritva Nätkin (1995, 68) tarkastelee äitien kertomuksia maternaalisen ajattelun kautta. Hän toteaa, että kulttuurista äitiyttä muovaavat monet voimat. Esimerkiksi kristinusko ihannoii äitiyttä, mutta täsmennettynä patriarkaalisissa suhteissa toteutuvaa äitiyttä. Äitiyteen liitetäänkin tätä kautta runsaasti myyttisiä vivahteita. Yhteiskunnallinen valta pitää mielenkiintoisena väestötuotantoa sekä äitien kykyä kasvattaa kunnollisia kansalaisia. Toisaalta monet asiantuntijadiskurssit (muun muassa medikalistinen, psykologinen ja kasvatusopillinen) tavoittelevat tekemään äideistä ”oikeanlaisia” äitejä, ja toisaalta puolestaan perhepolitiikka tuottaa äitiydelle aineellisia ehtoja.

Kulttuuriset odotukset sekä henkilökohtainen elämänratkaisu pitkäaikaisena kotiäitinä ovat ristiriitaisia keskenään. Tyypillisesti korkeasti koulutetun naisen parempaa arvostusta itselle merkityksellistävät ansiotyössäkäynti, hyvä toimeentulo ja ammatillinen status arvostuksineen.

Joskus tunsin, että appivanhempien mielestä minun olisi pitänyt mennä töihin jo kauan sitten. He eivät ole voineet kertoa ystävilleen, että miniä on töissä siellä ja siellä. Minä olin heidän mielestään vain kotona, varsinkin sitten kun lapset menivät kouluun. M35- 57v.

Vaikka itse arvostan valintaani ja olen täysin tyytyväinen, en kadu mitään, niin toisten silmien edessä tunnen jonkinlaista alemmuutta. Ehkä kuitenkin akateeminen koulutuksenikin vaikuttaa

tähän – se on kuitenkin ollut tietynlainen taakka. Niin hieno koulutus ja sitten jää vain kotiin... M34- 42v.

Pitkä kotiäitiys on joidenkin kohdalla jopa aiheuttanut välirikkoja omiin ja appivanhempiin sekä vaikuttanut ystäväpiirin totaaliseen vaihtumisen. Muutamat äidit kertovat vanhojen ystävien kadehtivan heidän erilaista elämänratkaisuaan.

Entiset ystäväni ovat kaikonneet. Se, että tein erilaisen elämänratkaisun (=jään kotiäidiksi), kuin he, oli ylitsempäsemätön haaste...

Toisten ystävien mielestä keskusteluaiheeni muuttuivat yksinkertaisesti tylsiksi ja minä ihmisenä vähemmän kiinnostavaksi. Minulla ei ollut myöskään aikaa, eikä kiinnostustakaan bilehtiä ystäväni kanssa entiseen tapaan. Nykyiset tuttavani ovat lasteni ystävien äitejä ja mukavia naapureita. N11-45v.

Kummajaiset ovat kuitenkin varmoja omasta paikastaan hyvänä kotiäitinä, ja siksi he myös nauttivat äitiydestään hiljaisuudessa, koska kotivanhemmuuden nauttimisesta hehkuttaminen aiheuttaisi hämmennystä ja kateutta muissa. Tämän paikan tunnetta kuvaa hyvin erään äidin (N11-45v.) lainaus Eino Leinon Onnen laulusta ”*Kell` onni on, se onnen kätkeköön*”.

Siivellä eläjät

Tarinatyypiltään Siivellä eläjät asettuvat näkyväksi vain pieninä palasina kertomuksissa, mutta jollakin tasolla tähän tarinatyypin kuuluu suuri joukko kotiäideistä. Siivellä eläjät -tarinatyypissä korostuu rahakerronta, mikä linkittyy marginaalin kenttään. Kotiäitiys on aiheuttanut monelle naiselle alistuneen aseman taloudellisesti, koska he elävät pelkästään miehensä palkkatulojen varassa. Muutamat naiset ovat saaneet mieheltään säännöllisesti tietyn summan käyttörahaa, ja useimmiten he kertovatkin miehen olevan ”perheen pää” raha-asioissa. Tarinatyypin kuuluville on tavallista sekin, että äidit eivät osta juuri itselleen mitään, vaan henkilökohtaisista mukavuuksista tingitään ja lasten hyvinvointi on aina etusijalla. Naiset tuovat esille vaatimattoman elämäntavan vaalimisen, johon kuuluvat perinteinen terveellinen kotiruoka, osittainen omavaraisuus, kierrättäminen, sekä ulkomaanmatkoista ja trendikkästä sisustuksesta luopuminen. Säästeliäs ja harkitseva rahan käyttö on luonnollista ja toisaalta pakon sanelema elämäntapa.

Sassi (1978) kirjoittaa kotiäidin asemasta määrittelemättömänä ja turvattomana, koska esimerkiksi kotiäiti on taloudellisesti, henkisesti ja fyysisesti riippuvainen miehestään (Sassi 1978, 11). Osa tarinatyypiltään Siivellä eläjistä pohtii myös sitä, onko edes oikeudenmukaista elää vain yhden

palkansaajan tuloilla perheessä, kun yleisen käytännön mukaan kaksi vanhempaa käy työssä kodin ulkopuolella. Naiset kuitenkin kritisoivat yleistä trendiä siitä, että naisen oletetaan automaattisesti tienaa ansiotyöstä, eikä näin ollen miehen ”siivellä” elämistä pidetä yleisesti hyväksyttynä.

On ollut aikoja, jolloin olen todella käynyt pohdintoja omassa mielessäni, mutta myös miehen kanssa siitä, voinko olla toisen palkalla eläjänä. N44- 36v.

Melkein kaikki äidit silti toteavat, ettei raha näyttele heidän elämässään ratkaisevaa osaa. Jotkut kotiäideistä ovat silti joutuneet todistelemaan muille ihmisille, etteivät he saa esimerkiksi asumiseen tai lastenhoitoon taloudellista tukea lapsilisiä enempää. Kotiäitiyden mahdollistuminen taloudellisesti on aiheuttanut suurta ihmetystä naisten tuttavapiirissä. Rahakerronnassa naiset puhuvat usein omasta paikastaan vertauksina muihin marginaaliryhmiin, esimerkiksi työttömiin ja päihdeongelmaisiiin.

Rahaa tästä työstä kyllä tulee hirveän vähän. Joskus tuntuu, että onko se työtön, joka ei edes hae töitä vaan ryyppääkin arvokkaammassa ”hommassa” kuin minä. Mutta raha ei meidän perheessä ole onneksi kaikkein tärkein asia. N9- 43v.

Siivellä eläjät kertovat avoimesti rahan puutteesta ja rahankäytön ongelmista perheessään. Kotiäidit kiittelevät yhteiskunnalta saamiaan tukia, kotihoidontukea alle kolmevuotiaan hoitamiseen, sekä asumistukea ja lapsilisiä. Rahakerronnasta välittyä samalla vastakohtien kautta puhuminen. Eräs kotiäiti kirjoittaa, kuinka taloudellinen toimeentulo ja rahankäytön hallitseminen ovat osa normaaliuden mittaa. Samalla hän kuvaa oman paikkansa kauaksi tästä.

Ei meillä olisi varaa kuin nyjöttää kotona. Yksi pieni auto, ei kerhoa, ei osteta mitään, eipä edes ruokaa jos rahat menee laskuihin. Ei jaksa kun nostaa kädet pystyyn, en mahda mitään, kukaan ei pyöritä näillä tuloilla tällaista huushollia. Ja koittas elää normaalisti. Mitään täällä ei saisi. Yli määräisiä auton tai kodin korjauksia ei talous kestä. Tämä tilanne on ollut niin kauan päällä, että ei auta masentua. N4- 33v.

Tarinatyypiltään Siivellä eläjät asettavat rahan kodin ulkopuolella olevaksi; ansiouran, menestyksen ja kovien arvojen piiriin. Toisaalta naiset määrittävät rahan ja lapset toistensa vastakohtiksi. Naiset säälivät uraäitejä, jotka painivat stressaavien vaatimusten alaisina sovittaessaan työtä ja perhe-elämää yhteen. Siivellä eläjät ovat onnellisia, koska heidän kotiäitiytensä on ollut taloudellisesti mahdollista miehen ansioiden vuoksi tai esimerkiksi itse osa-aikaista työtä tekemällä. Rahakerronnasta käy kuitenkin ilmi, että naiset haluaisivat enemmän yhteiskunnan tukea tekemänsä työn korvaukseksi. Kotiäidit kertovat yhteiskunnan taloudellisen tuen puuttumisen viestittävän siitä,

ettei kotiäidin työtä arvosteta lainkaan. Monet kirjoittajat vetoavat siihen, että kotiäidin työmäärä on erittäin suuri ja kotiäidin työllä yhteiskunta kuitenkin säästää varojaan valtavasti päivähoitokustannuksissa.

Silti tuntuu, että minä olen yhteiskunnan ”loinen”, kun taas työttömyyskorvausta nostava äiti tai isä, joka vie lapsensa päiväksi päiväkotiin, saa yleisen hyväksynnän. N38- 47v.

Uhrit

Tarinatyypiltään Uhrit on hyvin pieni joukko kirjoittajia. He ovat iältään noin 50-60-vuotiaita, ja heitä yhdistää se, että kotiäitiyden merkitykset ovat varsin negatiivisesti sävyttyneitä. Katkeruutta ja ahdistusta ovat aiheuttaneet lähihistorian elämänkriisit, kuten avioerot, vakavat sairaudet, pakkotyöttömyys ja vaikeudet työllistyä. Tarinatyyppiltään Uhrit kertovat siis pitkälti menetyksistä, joita pitkäaikainen kotiäitiys heille on aiheuttanut. Uhri-tyyppien kerronta liittyy olennaisesti rahaan, jonka he katsovat olevan hyvinvoinnin edellytys nykyisessä elämäntilanteessaan. Uhrit kertovat katkerana, kuinka he pitkän kotiäitiysjakson jälkeen ovat menettäneet eläkettään runsaasti.

Menetin yli 10 vuoden palkkatuloista kertyvän eläkkeen! Se ei totisesti ole pikku asia, se vetää vakavasti ja katkeraksi tänään! Lisäksi putosi täysin työelämästä, kotiäitiyden jälkeen en ole saanut vakituista työtä miltä alalta, vain tilapäisiä kiireapulaisen töitä eri tehtaissa..... En voi suositella pahimmalle vihamiehellenikään kotiäitiyttä! Kotiäitiä ei arvosta kukaan! Ei oma aviopuoliso, ei omat lapset, ei omaiset, ei lähimmäiset, valtiovallasta puhumattakaan!! Kotiäitiys vei minulta ihmisarvon, vakituisen työpaikan, yli 10 vuoden eläkekertymän! M29- 51v.

Kotiäidit painottavat kotiäitiyden riskejä ja huonoa arvostusta, esimerkiksi kun tulee avioero ja jää yksin. Joidenkin kerronnasta käy ilmi, että entinen aviomies oli luvannut heidät elättää avioparin yhteisinä eläkepäivinä. Myös vaikeudet työllistyä pitkän kotonaolojakson jälkeen ovat esillä monessa kertomuksessa. Työnantajat eivät arvosta kotiäitivuosia, joten astuessaan kodin ulkopuolelle, kotiäitiyden arvostus näyttää täysin lakkaavan ja tarinatyyppiltään Uhrit mainitsevat usein hyppäävänsä täysin ”tyhjän päälle”. Lapset ovat jo aikuisia, eivätkä enää tarvitse äidin läsnäoloa kotona. Kotiäitiydestä on maksettava heidän mielestään suuri hinta, on uudelleen koulutauduttava ja etsittävä työpaikka nöyrällä asenteella. Myös Sassi (1978) toteaa pitkäaikaisen kotiäitiyden ongelmiksi lasten kasvettua tai avio-eron sattuessa juuri Uhrien kerronnassa tulleet ongelmat; vaikeudet työelämään siirryttäessä sekä ylipäättään yhteiskunnassa kodin ulkopuolella (Sassi 1978, 8-9).

Tarinatyypiltään Uhrit eroavat Siivellä eläjät -tarinatyypistä siten, että Siivellä eläjät puhuvat omasta paikastaan enemmän itseään arvostaen, siitä huolimatta, etteivät he ole tienaavia ansioäitejä. Uhrit sen sijaan puhuvat menetyksistä, eikä heidän mielestään, omaan kokemukseensa perustuen, kenenkään naisen pidä hoitaa lapsiaan kotona pitkään. Siivellä eläjät ovat sen sijaan tyytyväisiä kotiäitiysajasta elämässään, eivätkä näin ollen vaihtaisi lapsiaan ja perhettään niiden vastakohtaan, eli rahan tienaamiseen ja ammattiuraan. Tuula Gordonin (1991) suomalaisia ja englantilaisnaisia käsittelevässä tutkimuksessa englantilaisnaiset esittivät enemmän positiivisia kommentteja kotonaolosta kuin suomalaiset. Tästä päätellen palkkatyö Suomessa on arvostetumpaa kuin Englannissa. Englantilaisnaisten käsitykset äitiydestä kuvattiin hyvin myönteisinä, mikä ilmeni heidän puhuessaan lasten kanssa vietetystä ajasta. Äitien mielestä lasten seura oli hauskaa, ja monet äitiyteen liitetyt ongelmat ovatkin seurausta siitä, miten äitiys määritellään. (Gordon 1991, 139.)

Tarinatyypiltään Uhrit kokevat negatiivisesti pitkän kotiäitiyden seuraukset, vaikka positiivia merkityksiä ei kokonaan unohdeta, etenkin lasten näkökulmasta.

Lapsille on hyvä, että saavat rauhassa nukkua omissa sängyissään. Ei tarvi aamulla aikaisin lähteä mihinkään. M14- 60v.

6.3 Metaforat kotiäitien kerrotuissa paikoissa

Tässä analyysivaiheessa laajennan kuvaamaan kotiäitien paikkakokemuksia kuvainnollisen kielen kautta. Mitä enemmän luin kotiäitikertomuksia, sitä useammin kiinnittyi huomioni paikkakokemusten kuvainnolliseen ja värikkään kielen käyttämiseen. Pääsääntöisesti kuvainnollista kieltä ilmeni kerronnassa runsaasti, tosin toisissa kertomuksissa vain vähän ja erittäin lyhyissä kertomuksissa ei lainkaan. Tarkoitukseni on tuoda näkyviin koettujen paikkojen ja kotiäitiusarvioinnin kerrontaa metaforien eli kielikuvien sekä vertauskuvien keinoin. Tällä tavoin välittyvät äitien konkreettiset kokemukset esimerkiksi ulkopuolisuudesta monipuolisemmin. Metaforien käyttö ei ole neutraalia, vaan metaforista kieltä käyttäessään kirjoittaja paljastaa aina jotain itsestään (Luostarinen & Väliverronen 1991, 56). Metaforien kautta naiset ovat kuvanneet elämäntapaansa, syrjässä elämistä, sekä ylipäättään käsitystä itsestä ja elämästä; siitä miten asiat voisivat olla paremmin, tai millaisena kotiäitiys nähdään tai on koettu. Metaforia esittämällä pyrin avaamaan käsitystä sille, mikä tai mitä kirjoittajien mielestä on normaali tai tavallista.

Lehtonen ja Löytty (2003, 9) tarkastelevat normatiivisuutta suomalaisuuden suhteen. Useinkaan tietyn ryhmän sisäiset erot eivät tule riittävästi esille ja sitä kautta muodostuu voimakas näkemys normaaliudesta. Monesti jää määrittelemättä se, mikä on oikeastaan normaalia, kun taas poikkeavuutta katsotaan tarpeelliseksi määritellä. Mielestäni kotiäitiydestään kirjoittaneet naiset eivät yhteneväisesti tuokaan esille, milloin, missä ja miten he ovat normaaleja tai toisaalta erilaisia. Kotiäitien joukko on aineistossani varsin ”kirjava”. Kaikissa kertomuksissa ei tule esille kriittistä neuvottelua itsen ja ympäristön suhteen. Tämän vuoksi korostan, että johtopäätöksiä kotiäitien kokemuksia esimerkiksi ulkopuolisuudesta ei voi yleistää, eikä sitä tämän tutkielman johdosta voi mitenkään väittää. Jokaisen kertomuksen sisältö ja kulku on erilainen, ja näkökulmat vaihtelevat täysin samankin kirjoittajan kohdalla. Näin ollen metaforatkin ovat kuvauksia vain tietyistä näkökulmasta, esimerkiksi kokemus ulkopuolisuudesta määrittyy vain yhden elämän osa-alueen kautta. Tavoitteena on poimia tekstin sisältämiä merkityksiä ja kokemuksia metaforien ja vertauskuvien valossa. Mielekästä metaforien käytössä kielessä on, että Onikin (1992, 33-34) mukaan abstrakteja asioita voidaan kuvata konkreettisilla käsitteillä.

Kotiäitinä oleminen

Lapsen tunne-elämän kehitykselle on ensisijaisen tärkeää, että kotona on pysyvästi tuttu, turvallinen ihminen lasta varten silloin kun hän tarvitsee. Että on tietoisuus siitä, että on syli, johon pääsee jos tarvitsee. M40- 53v.

Tässä lainauksessa koetaan kotiäitiyden positiivinen merkitys läsnä olevan äidin kautta. Kotiäidillä on mahdollista tarjota lapselle *syli*, jolla tulkitseen äidin kuvaavan samalla kotona olemista lapsia varten, läheisenä, turvallisenä ja saatavilla olevana aikuisena. Sama kirjoittaja tiivistää myöhemmin kotiäitiysaikaansa, jossa hänelle mahdollistuu olla aktiivinen toimija keskellä omaa elämäänsä:

En todellakaan koe jääneeni yhtään mistään tärkeästä paitsi kotonaolovuosinani, vaan päinvastoin tunnen olleeni elämän ehdottomassa keskipisteessä. M40- 53v.

Monet kirjoittajat kuvaavat kotiäitiyttä nimenomaan kotiin liittyen positiivisesti, koska lasten ei tarvitse tulla ”*tyhjään*”(N23- 38v.) kotiin, minkä äiti siellä täyttää läsnäolollaan ja heti saatavilla olollaan. Kotia kuvataan myös ”*kiintopisteenä*” (N23- 34v.)”, jossa äiti on ja pysyy. Toisaalta kirjoittajat ovat kokeneet myös väsymistä perheen vaikeina aikoina, jolloin on kuitenkin ollut pakko jaksaa. Seuraavassa metaforassa ”*minän heittämisessä piirongin laatikkoon*” (N23- 38v.) välittyy

äärimmäisen ahdas tunnelma, jolloin äidin voimia koetellaan eikä omaa aikaa jää, vaan nainen palvelee auliisti ja alituisesti muita.

Lasten ei tarvitse tulla tyhjään kotiin ja täällä on samalla se murheiden kuuntelija heti saatavilla. Oma jaksaminen on aika-ajoin koetuksella. Etenkin kun kaikki sairastaa, niin sen” minän” saa heittää, vaikka piirongin laatikkoon odottamaan parempaa päivää. N2- 38v.

Monissa kirjoituksissa kotiäitiyttä kuvataan *olemisena* tai *kotiin jäämisenä*. Oleminen ja läsnäolo ovat useissa kertomuksien kohdissa näkökulmia, joita kotiäidit ja heidän perheensä suuresti arvostavat. Jatkuva työnteko ja toisinaan yksinäisyys kuuluvat nekin kotiäitinä *olemiseen*. Jotkut kirjoittajista tekevät eroa sellaisiin kotiäiteihin, jotka väittävät olevansa kotiäitejä äitiyslomansa tai lyhyen hoitovapaansa aikana. Muihin *oikeisiin* kotiäiteihin on ollut vaikea *törmätä*.

Aika yksinäistä oli kotiäitinä. Varsinkin aina silloin tuntui surulliselta ja yksinäiseltä, kun siskot ja muut naiset palasivat äitiyslomilta työpaikoillessa ja kiireisiinsä ja itse jäin jatkamaan kotonaoloa. En koko aikana törmännyt kuin yhteen ainoaan kotiäitiin. Siis oikeaan kotiäitiin. Paljonkin on nuoria naisia, jotka sanovat itseään kotiäidiksi, kun ovat vähän aikaa hoitovapaalla. M36- 55v.

Toisten ihmisten silmissä kotona olemista on perusteltava ja ääneen seliteltävä, sillä jotkut äidit ovat saaneet kommentteja kotiäitien *laakereillaan lepäämisestä* (M1- 57v.) tai *sohvalla lepäämisestä* (N10- 47v.).

Vaikka *oleminen* ilmentää mielestäni kiireettömyyden tunnelmaa, kuvataan kotiäitinä olemista myös *puuhailuna* (N2- 38v). *Puuhailu* sisältää äideille rutiinitöiden lisäksi myös omia harrastuksia, moni mainitsee *viihtyvänsä* kotona. Äidin läsnäololla viestitetään myös vahvaa vuorovaikutuksen *syntymisen* merkitystä, sekä fyysistä ja henkistä yhteyttä lapsen kanssa.

Äitinä olo ei ole edes oikeastaan työtä, se on läsnäoloa, jossa yhteys lapseen syntyy ja kaksi ihmistä koskettavat toisiaan, parhaassa tapauksessa tavoittavat toisensa, ja vaikuttavat toistensa elämään. N44- 36v.

Kotiäitiys sisältää myös riskit ja vaarat yksitoikkoisine rutiineineen mahdollisesti vailla muita aikuisia muotoutuneessa yksinäisyydessä. Väsyneenä ulkopuolista apuakin saatetaan tarvita.

Vaarana on ”lässähtäminen”, paikalleen juuttuminen, ajatusten pyöriminen samaa kehää, ellei kotiäiti pidä itsestään huolta!...Minä se vaan olen täällä peruna-pyykkiputkessa ja muualla sykkii mielenkiintoisempi elämä, voi pienten lasten äiti ajatella kotimekossaan, kotona uurastaessaan...Ulkopuolinen apu voi olla tarpeen, ettei aja mielenterveys järkkymään! M37- 54v.

Edellä olevassa lainauksessa käytetään useita metaforisia ilmauksia. Kirjoittaja kuvaa kotiäidin väsymistä paikkaan liittyvien kuvauksin, kuten *lässähtäminen, paikalleen juuttuminen, ajatusten pyöriminen kehässä*. Kotona olemista kerrotaan kapeassa vankilanomaisessa paikassa, *putkessa* olevaksi, kun taas kodin ulkopuolella elämä kirjoittajan aktiivista ilmausta käyttäen *sykkii*. Näissä ilmauksissa viestittyä käsitys väsyneen, huonon omanarvon kokevan ja vaihtelua kaipaavan kotiäidin ajatuksista. Metaforiset ilmaukset kuvastavat hyvin myös äitiyden ristiriitaa kodin ja kodin ulkopuolisen elämän rajapinnoilla. Ilmaukset luovat helposti yksipuolisen mielikuvan kotiäidin ulkoisesta olemuksesta *kotimekossaan*. Ajatusten pyöriä *kehä* on pysäyttämätön, *putkessa* tilaa on vähän *uurastaa* muuta kuin ruuanlaittoa ja pyykinpesua.

Paikat yhteiskunnassa ja suhteessa toisiin

Olen tyytyväinen valintaani (kotiäitiys), mutta nyky-yhteiskunnassa katsotaan kai, että olin lähes rikollinen, nyt kun olemassaolon päätarkoitus on olla veronmaksaja. M41- 80v.

Tässä lainauksessa kirjoittaja rinnastaa kotiäidin ja *rikollisen* asemat, jolla tulkitseen olevan ”väärin tekemisen” merkitys. Samalla lainauksessa mielestäni jollakin tapaa kyseenalaistetaan nyky-yhteiskunnan mentaliteetti siitä, että kaikkien tulisi olla aktiivisia veronmaksajia. Muissa kirjoituksissa kotiäidin asemaa on kuvattu *kakkosluokan kansalaisena, kummajaisena, luuserina (M34- 42v.)* tai myös *loisena (M35- 57v.)*, mitkä kaikki liittyvät ajatuksellisesti kotiäidin väheksytyyn asemaan yhteiskunnassamme ja kertovat asiayhteyksissään kaipuusta kotiäidin yleisen hyväksynnän saamiseen.

Kotiäitiyttä rakennetaan kirjoituksissa voimakkaasti vastakohtansa, naisen ammattiuran tai palkkatyön kautta. Toisinaan kotiäitiyden huonoa arvostusta rakennetaan myös itse kotiäitien näkökulmasta käsin. Kotiäitiys linkittyy kertomuksissa *neljän seinän sisälle (N26- 52v.)*, jossa on vaarana tulla *mökkihöperöksi*. Ulos kotoa astuessaan kotiäidit menevät lähinnä vain *hiekkalaatikkoa tuijottamaan*. Tällaiset käsitykset ovat pitkälti muiden kuin pitkäaikaisten kotiäitien puheita, mutta niitä vastaan kotiäitiyttä on perusteltava toisille. Tulkintani mukaan ilmaukset ovat kuitenkin kulttuurillemme tyypillisiä tapoja nähdä kotiäitiys, jolloin ne otetaan vastaan ikään kuin annettuina merkityksinä. Niitä vastaan kotiäitien on valmiiksi oltava ”puolustuskannalla”.

Joskus tuli pihalle äitiyslomalaisia, jotka selittivät, kuinka he tulisivat mökkihöperöiksi, jos pitäisi kaikki päivät tuijottaa hiekkalaatikkoa. M36 -55v.

Jotkut naiset kokevat, että he ovat saaneet selittää muille ”hullun” (N10- 47v.) ratkaisujaan, esimerkiksi kun ovat jättäneet työpaikkansa ja ryhtyneet kotiäideiksi. Muiden silmissä kotiäidiksi ryhtyminen saattaa vaikuttaa täysin järjettömältä ratkaisulta, josta seuraa leimattu identiteetti tai vähintäänkin ajatus hyvin poikkeavasta toiminnasta suhteessa muihin naisiin.

Kotiäitiys on hauta, johon haudataan elävältä, ulos tästä yhteiskunnasta. Ollakseen olemassa kotiäidin on pakko etsiä jotakin yhteiskunnallisesti arvostettua toimintaa oikeuttaakseen oman kotiäitiytensä. N44- 36v.

Tässä lainauksessa kirjoittaja kokee kotiäitiyden hautana, jossa nainen elää täysin ulkopuolella yleisesti oikeutetusta ja hyväksytystä toiminnasta. Hauta -metaforassa välittyy kotiäidin ahdas ja pieni tila. Haudan uumeniin haudataan, mutta siellä on elettävä, ikään kuin muukalaisina, väheksytyinä, näkymättöminä suhteessa yhteiskuntaan ja muihin. Ainoa ratkaisu tähän ei-haluttuun näkymättömyyteen on etsiä töitä ja saada arvostusta sitä kautta.

Useissa kirjoituksissa kotiäidin asema suhteutetaan automaattisesti palkkatyöasemaan tai koulutukseen niin, ettei kotiäitiys ole *oikea ammatti*. Kotiäidin status tai ”ruutu” kotiäitinä toimimiselle on myös puuttunut monista lomakkeista eri viranomaistahoissamme.

Neuvolassa kättilö kirjoitti äitiyskorttiin ammatiksi kotiäiti, kyllä se harmitti, silloin ajattelin, olisinpa käynyt kouluja, niin olisi oikia ammatti. M8- 57v.

Itse asiassa aika monissa papereissa, joita täytellään, esim. Kelassa, työkkärissä, pankissa, ei tavallaan ole ”ruutua” minulle. On aivan kummallista, että joku on näin isojen lasten kanssa kotona. M34- 42v.

Kotiäitiydestä puhutaan muutamissa kirjoituksissa *urana*. Seuraavassa katkelmassa kirjoittaja tuo esille naisen kaksi uraa ollessaan itse siirtymävaiheessa kotiäidin urasta ansioäidin uraan.

Luulin joskus, että en ikinä halua mennä töihin enkä jaksa olla kiinnostunut ja kunnianhimoinen urasta, mutta pikkuhiljaa tilanne muuttui. Nainen ehtii hyvin tehdä kaksikin uraa: kotiäitinä ja sitten vielä töissäkin. M34 - 42v.

Arviointeja elämästä

Lapsuus 7 vuotta on lyhyt. Kun koulu alkaa niin se on sitä jumputusta eläkkeelle asti. M14- 60v.

Tässä eräs kotiäiti tiivistää elämänsä. Hän määrittää lapsuusiän lyhyeksi ja kuvaa elämän olevan ”jumputusta” eläkeikään asti. Tulkitsen *jumputuksen* tarkoittavan kouluun menemistä ja sieltä muihin opintoihin ja työelämään kulkeutumista. *Jumputuksesta* tulee mielikuva, johon ihminen väistämättä joutuu ja sen kulkuun tai vauhtiin ei itse voi vaikuttaa. Elämästä kirjoitetaan myös *kilparatana*. (M42- 68v.)

Jotkut kirjoittajat ovat kuvanneet kotiäitiyttä ikään kuin ”olotilaksi”, jota ei itse kotiäitikkään voi arvostaa. Tällaisesta kotiäitiys *päällä tai kotiäitinä vain* -ilmaisusta tulee vaikutelma, että jotain muuta elämässä olisi voinut tulla tilalle tai etsiä vaihtoehdoksi pitkäaikaiselle kotivanhemmuudelle. Samaa *päällä* metaforaa käytetään pitkään jatkuneesta heikosta taloudellisesta tilanteesta. *Vain* - ilmaisu näyttäytyy ilmi erittäin monessa kirjoituksessa, useimmiten kotiäidit ovat kokeneet olevansa *vain kotiäitejä* muiden ihmisten silmissä. Kotiäitiys koetaan myös hyvin opettavana ja kasvattavana elämänvaiheena, josta kirjoittajat käyttävät ilmaisuja ”*elämäkoulu*”(N4- 33v.), *perhe-elämän laaja koulu* (M37- 54v.) tai *elämäntehtävä* (M15- 60v.). Kotiäitiys ei kuitenkaan aina lopu siihen, kun lapset ovat kasvaneet aikuisiksi tai ”lentäneet pois pesästä”:

Minulla on jäänyt kotiäitiys päälle. Olen yhä vaan kotiäiti. M1- 57v.

Seuraavassa lainauksessa kirjoittaja kertoo äitiyden jatkumosta läpi elämän. Tulkitsen tässä äitiyden vertaamista esimerkiksi palkkatyötehtävään, jossa työn *tuloksia* ja *loppuraportin* voi arvioida tai tehdä. Verbi *ihmetellä* kuvastaa mielestäni kotiäidin mahdollisuutta pysähtyä ja katsella lastensa elämää, toisaalta myös aktiivisena toimijana, *elämän syntymisen välittäjänä*.

Äitiydessä ei tule päivää, jona yhdessä lapsen kanssa eletty aika lakkaisi vaikuttamasta. Jona voisi tarkastella työnsä tuloksia ja antaa loppuraportin... kotiäitiys on antanut minulle mahdollisuuden ihmetellä sitä elämää, jonka syntymisen välittäjänä minulla on ollut tilaisuus olla. N44- 36v.

Lisäksi kirjoittajat kuvaavat kotiäitiyttä, lasten kotona hoitamista ja kasvattamista *urakkana* (M6- 56v.), jossa on aina riittänyt *elämisen makua*. (M32- 63v.)

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkielman tavoite ja tutkimustulosten tulkintaa

Tutkielmani tarkoituksena oli tarkastella pitkäaikaista kotiäitiyttä siihen liittyvien perustelujen ja merkityksien kautta sekä tuoda esiin paikan kokemusten kerrontaa. Tavoitteena on ollut laajentaa kuvaa kotiäitiysilmiöstä tuomalla naisten äänet näkyviin. Äitien elämää kuvaavien kertomusten avulla olen tavoittanut arkipäivän muistoja, kokemuksia sekä naisen elämään liittyviä kulttuurisia odotuksia. Samalla olen halunnut tavoitella niitä tapoja, joilla naiset kertovat itsestään kotiäiteinä ja millaisena koettu kotiäitiyden paikka asettuu heidän kerronnassaan. Koettua paikkaa jäsentävät varsin ristiriitaiset näkökulmat, äidin läsnäolosta perheelleen sekä samaan aikaan poissaolosta yhteiskunnasta. Kotiäitiysratkaisu ja äidin paikan kokemukset kertomuksien avulla tarkasteltavina tuovat näkyviin ilmiön monitahoisuuden, sekä samalla sen neuvotteluna vahvasti ympäristön kanssa. Yllättävää on kuitenkin se, että iästään huolimatta kotiäitiyden jäsentyminen aineistoni naisten elämässä; kotiäitiyden perustelut, merkitykset sekä kokemukset paikasta ovat pitkälti hyvin samantyyppisiä. Tästä voisi päätellä, että äitiyteen liittyvät kulttuuriset merkitykset muuttuvat yhteiskunnassamme erittäin hitaasti. Saman asian toteaa Satu Katvala (2001) tutkiessaan äitiyden uskomuksia kolmen eri sukupolven kesken (Katvala 2001).

Uudehkon vertailututkimuksen mukaan Suomesta on tullut yksi Euroopan johtavista kotiäitiyhteiskunnista, mikä tosin selittyy pitkälti valtion tukemana ja enimmäkseen tilapäisenä (Anttonen & Sointu 2006, 76). Oma aineistoni tuokin esille sen, että pitkäaikainen kotiäitiys on tämän päivän naisten keskuudessa harvinaista. Tarkoitan tällä aineistoni nuorempia naisia, jotka siis tällä hetkellä hoitavat kotona lapsiaan. Useimpien aineistossani kotiäitiyttä muistelevien keskuudessa kotiäitiys vaikuttaa luonnollisemmalta ratkaisulta. Erityisesti kaupunkimaisissa miljöissä kotiäitiyttä on perusteltava ja puolusteltava usein. Näyttää siis siltä, että edelleenkin asuinympäristöllä on merkitystä siihen, kuinka luonnolliseksi toiminnaksi lasten kotona hoitaminen katsotaan.

Aineistoni maaseudulla asuvat naiset, erityisesti maatilan emännät, merkityksellistivät kotiäitiyttään samalla tavalla kuin Maarit Sirenin (2000) aineiston maatilan emännät. Puolustelua ja perustelua ei kuitenkaan selvästi ilmentynyt heidän kerronnassaan niin runsaasti kuin kaupunkimaisissa

ympäristöissä asuvien kotiäitien kerronnassa. Kotiäitiyttä perusteltiin sekä Sirenin (2000) että omassa aineistossani monin tavoin. Lasten kasvua on ollut ilo seurata läheltä, lapsia ei ole tarvinnut ”raahata” aamuisin minnekään ja kotia pidetään pienen lapsen parhaana paikkana. (Sireni 2000, 61.) Nämä kaikki puolustivat naisten pitkää kotona olemista myös aineistoni kaupunkilaisäitien kerronnassa. Sirenin (2000) tutkimuksessa maalaisnaisille ominainen kotipiirissä viihtyminen tuli esiin samankaltaisina piirteinä kuin omassakin aineistossani. Kotipiiriin suuntautunut elämäntapa mahdollistaa lapsista ja perheestä huolehtimisen, toisinaan myös opiskelun tai maataloustyöt, harrastukset ja mielekkään elämäntavan. Kotiäitiys mahdollistaa samalla vapauden, mitä kodin ulkopuolinen työssäkäynti ei useinkaan suo. (Sireni 2000, 61-64.)

Yhtenä analyysin tuloksena pidän myös sitä, että kotiäitiysratkaisua käsittelevä kerronta tuotti hyvin paljon kulttuurillemme ominaisia piirteitä. Tähän kuuluu muun muassa se, että tiettyyn paikkaan esimerkiksi maatilalla naiseen, liitetään luonnollisesti kotiäitiys. Tulkitsen tässä maalaiskotiäitien peilaavan paikkaansa suhteessa maatilalan emännän mallitarinaan. Mielenkiintoista on ollut havaita se, kuinka paljon naisten kerronnassa puhutaan omakohtaista kokemusta suhteessa muihin. Miehen toiveen ja mielipiteen vaikuttamisesta kotiäitiysratkaisua kohtaan ei voi väheksyä. Tulkintani mukaan käsitykset siitä, että nainen on lapsensa paras hoitaja sekä, naisten ja miesten töiden jakaantuminen elävät yhä kulttuurisessa kehyksessä erityisesti pitkäaikaisten kotiäitien kohdalla. Aineistoni naiset ovat vastanneet lastenhoidosta ja kotitöistä ruuanlaittoineen pitkälti yksin. Naisten kerronnassa tulee ilmi se, kuinka vahvasti äidin paikka ja kotiäitiysratkaisu ovat kulttuurista neuvottelua perheen parissa, neuvottelua suhteessa muihin, erityisesti ansiotyössä käyviin naisiin, sekä koko yhteiskuntaan. Myös Jaana Vuori (2001) on tutkimuksessaan todennut, että äideistä ja äitiydestä puhuttaessa puhutaan myös muista.

Anttonen ja Sointu (2006) pohtivat tutkimuksensa yhteenvedossa naisen asemaa ja sukupuolten välistä epätasa-arvoa suhteessa työ- ja perhe-elämään. Koska Suomessa alle kolmevuotiaiden lasten kotihoitoa tuetaan, on naisten työssäkäynti vähäisempää kuin monissa vertailumaissa. Tutkimuksesta ilmenee, että työelämästä perhevapaiden takia puolitoista vuotta pois oleminen on pitkä. Tutkijoiden mukaan työmarkkina-asema voi pitkän perhevapaan vuoksi heikentyä sekä tuottaa myös naisten perhe-elämään muita ongelmia. Taloudellinen riippuvuus miehestä tai puolisoista lisääntyy, kotityöt ja lastenhoito kasautuvat helposti kotivanhemmalle ja samalla sukupuolten välinen työnjako muuttuu tai muodostuu perinteiseksi. Oman aineistoni naiset eivät ole kotiäitiyttä rakentaneet perhevapaiden varaan, vaan elämäntilanteet ja tekijät ovat olleet monimerkityksellisiä. On selvää, että kahden ansiotyössä käyvän vanhemman perheissä

perinteikkäästä työnjaosta esimerkiksi lastenhoidossa ja kotitöissä on monelta kohdin luovuttu. Toisaalta edellä mainitut ongelmat eivät kuitenkaan oman aineistoni äitien kerronnassa osoittautuneet ongelmilta. Asioita voi nähdä eri tavoin näkökulmasta riippuen.

Aiheen valitsemisesta alkaen minua on kiehtonut kysymys kotiäitiysuran alkutilanteesta. Oletuksena oli, että vuosia jatkuva kotiäitiys on pitkälti arvokysymys. Kiinnostuksen kohteena ollut; se miten kotiäideiksi tullaan, jäsenyi kuitenkin varsin moninaisin lähtökohdin ja erilaisine tekijöineen, mitkä samalla toimivat puolustajina kotiäitiyden pitkään jatkumiselle. Tutkimustuloksistani johtopäätöksenä voidaan tässä todeta, että kotiäidiksi ryhtyminen on joko luonnollista tai se osoittautuu vahvaksi valinnaksi. Toisaalta kotiäidiksi ryhtyminen voi saada innostusta aviomieheltä, tai kotiäidiksi ajaudutaan ”sattuman tai kohtalon” seurauksena. Akateemisille naisille kotiäitiys on usein arvokysymys, ja toisaalta pitkän koulutuksensa vuoksi myös erittäin ristiriitainen valinta. Tässä kohtaa aineistoni ilmentää erityisen vahvasti sitä, että ihminen rakentaa käsitystä itsestään ja asemastaan merkittävässä määrin suhteessa siihen, millaisia määrityksiä hän ulkoapäin saa tai kokee saavansa. Akateemisten naisten oletetaan ”luovan uraa” jossakin muualla kuin kotona lapsia hoitaessaan. Monet naiset kokivat olleensa suvulleen ”häpeäpilkku”, vaikkakin itse olivat valintansa tehneet ja siihen tyytyväisiä. Ristiriita siitä, miten heidän oletetaan etenevän elämässään tai järjestävänsä lastenhoidon on erilainen kuin miten se todellisuudessa toteutetaan.

Metaforien avulla vahvistuivat käsitykset paikan kokemuksien kahdesta ulottuvuudesta, läsnä ja ulkopuolella olemisesta. Ilmauksissa kuvattiin kotiäitinä olemista, suhdetta yhteiskuntaan sekä tehtiin arviointeja kotiäitiysajasta elämässä. Vaikuttaa siltä, että nuorempien naisten keskuudessa, asuinympäristöstä riippumatta, pärjääminen taloudellisesti muodostuu vahvaksi normaaliuden mitaksi. Aineistoni pohjalta voin todeta, että nuorempien naisten perheissä mieselättäjämalli on väistymässä. Myös naiset haluavat osallistua perheensä taloudelliseen selviytymiseen. Naiset kokivat myös tärkeänä niin sanotun ”oman rahan” olemassaolon, mikä tarkoittaa itsenäisemmän aseman saavuttamista perheessä. Taloudellinen menestyminen tai materian haaliminen ei kuitenkaan ollut kotiäideille olennaista. Marginaaliasemasta paikkaansa kuvaavissa ilmauksissa normaaliuden mitaksi yhteiskunnallisessa merkityksessä ilmenevät tienaaminen ja arvostuksen saaminen ansiotyössä käymällä.

Pohdintani suhteessa ajankohtaiskeskusteluihin

Suomalaisnaiselle työ ja perhe ovat kaksi elämän tärkeintä osa-aluetta. Tässä tutkielmassa esille tuodut tutkimukset sekä aineistoni kotiäitien jatkuva peilaus omaa ratkaisuaan tai asemaansa suhteessa ansiotyössä käyvään naiseen kertovat kulttuurillemme tyypillisestä tavasta suhtautua ylipäättään työhön ja työnteon luonnollisuuteen sukupuolesta riippumatta. Monet aineistoni naiset perustelivat kotiäitiyttä ajan antamisella ja läsnäololla lapsilleen. Arjen sujuminen, kotityöt ja perheestä huolehtiminen ovat käyneet helpommin äidiltä, joka ei käy työssä kodin ulkopuolella. On selvää, että ansiotyö syö aikaa perheeltä ja päinvastoin. Molempiin osa-alueisiin, sekä perheeseen että työhön on vaikea täysipainoisesti keskittyä. Työelämällä on aivan erilaiset odotukset ja käytännöt kuin perhe-elämällä. Pelkästään omia ruuhkavuosien keskellä painivia ystäväperheitä seuraamalla voi vain todeta, etteivät tunnit vuorokaudessa yksinkertaisesti riitä kaikkeen. Pulmia ovat aiheuttaneet töiden vieminen kotiin, monissa ammateissa vaadittu matkustusvalmius sekä toistuvat ylityöt, joista ei edes korvausta makseta.

Toisaalta havaintojeni mukaan asenteet työelämää kohtaan voivat muuttua naisen tultua äidiksi. Blom & Melin (2006) esittävät, että tästä aiheesta keskustelua on käyty pitkään työn sosiologiassa. Yhtäältä työhön voidaan suhtautua välineellisesti eli työ nähdään vain keinona saada rahaa. Toisaalta voidaan ajatella, että työntekijä samastuu voimakkaasti työhönsä eli hän nauttii työstään, vaikka ei tarvitsisikaan sen tuomaa rahaa. Omassa äitituttavapiirissäni työhön suhtautuminen välineellisesti on lisääntynyt viime vuosina huomattavasti. Uskon tämän johtuvan siitä, että vaatimukset työelämässä ovat koventuneet ja toisaalta perheeseen panostaminen koetaan yhä merkityksekkäämpänä. Suurten asunto- tai muiden lainojen vuoksi kotiäitiys ei kuitenkaan ole mahdollista eikä edes haluttua. Aineistoni toi näkyviin sen, kuinka moniin tekijöihin kotiäitysratkaisu voi lopulta nojata.

Kotiäitiys on sydäntäni lähellä oleva ilmiö. Haluan tässä tuoda ilmi muutamia keskustelunaiheita, joista voisi ammentaa mahdollisuuksia vanhemmille enemmänkin valinnanvapauksia suoden; tehdä itselle ja perheelle hyväksi koituvia ratkaisuja. Kotivanhemmuuden tulisi olla mahdollista niille, jotka sitä todella haluavat. Kotihoidon tukea tulisi reippaasti korottaa ja sen tulisi ulottua koskemaan alle kouluikäisten lasten hoitoa. Nythän kotihoidon tukea saavat vain ne perheet, joissa on alle kolmevuotias lapsi, joka ei ole kunnallisessa päivähoidossa. Välitetäänkö tässä sellaista viestiä vanhemmille, että kolme vuotta täytettyään lapsi muuttuu olennaisesti isommaksi ja siksi päivähoido on tässä kohtaa suotavin vaihtoehto? Alle kolmevuotiaan hoito kotona katsotaan

vartenotettavaksi vaihtoehdoksi, koska tällöin yhteiskunta maksaa kotihoidon tukea ikään kuin korvauksena siitä, ettei lapsi käytä kunnallista päivähoitoa.

Mielestäni perheellisten osa-aikatyön mahdollisuus voitaisiin nostaa keskusteluun yhä useammin sekä pikkulapsiperheissä että pienten koululaisten perheissä. Lastenhoitojärjestelmä tukineen asettaa vaihtoehdoiksi joko lasten päivähoitoon laittamisen tai kotona hoitamisen. Eikö isä tai äiti voisi halutessaan helpommin yhdistää työn ja perheen, esimerkiksi tehdä osa-aikatyötä ja saada myös kotihoidon tukea osittaisesti? Samaa ristiriitaisuutta kotihoidon tuen osalta pohtivat Anneli Anttonen ja Liina Sointu (2006) hoivapolitiikan vertailututkimuksessaan. Heidän mielestään kotihoidon tukea tulisi voida käyttää esimerkiksi Norjan tavoin työpäivän lyhentämiseen, ja useimpien maiden tavoin siihen asti kunnes lapsi menee kouluun. Lisäksi heidän mukaansa kotihoidon tukea voitaisiin muuttaa niin, että kahden vanhemman perheissä yksi vanhempi voisi käyttää vain puolet. Tämä voisi edistää naisten aktiivisempaa työhön osallistumista ja samalla se vähentäisi sukupuolten välistä epätasa-arvoa. (Anttonen & Sointu 2006, 77.)

Blomin ja Melinin (2006) ajankäyttöä käsittelevässä analyysissä nimenomaan lapsiperheissä aikaa halutaan käyttää enemmän perheeseen ja vapaa-aikaan, eikä niinkään ansiotyöhön (Blom & Melin 2006, 239). Tässä kohdassa yhdyin erään aineistoni kotiäitiyttä muistelevan kommenttiin: *Omien lasten hoitaminen on kuin panisi rahaa pankkiin (M33- 62v.)*. Päivähoidon ja kotihoidon vastakkainasettelua voitaisiin mielestäni purkaa julkisuudessa avoimemmin. Päivähoitoa järjestetään paikasta riippuen monenlaisista lähtökohdista käsin, eikä kotihoitokaan kaikkien vanhempien tai lasten kohdalla ole aina paras ratkaisu. Stereotyyppien purkaminen olisi tärkeää siksikin, että oikein tai väärin -ratkaisua perheiden lastenhoitojärjestelyissä, ansiotyötä tekevän tai kotona lasta hoitavan vanhemman välillä ei ole. Vanhempia ei tulisi syyllistää ratkaisuihistaan.

Tärkeää olisi myös tuulettaa työnantajia perhemyönteisillä käytännöillä. Aineistoni naiset kertoivat vaikeuksistaan työllistyä, mistä oli helposti luettavissa työnantajien negatiivinen suhtautuminen kotona ”vietettyihin” vuosiin. Miksi kotona lasten hoitaminen olisi ihmistä ”taannuttavaa” toimintaa? Tuskin mikään muu tehtävä tässä maailmassa kasvattaa niin paljon esimerkiksi joustavuutta, nopeaa reagointikykyä tai neuvottelu- ja organisointitaitoja kuin lasten kasvattaminen. Vertailllessani itse kotiäidin työtä ansiotyöhön kodin ulkopuolella, voin ensiksi todeta, että lasten kasvattaminen ja hoitaminen kotona vaativat valtavasti paineen sietokykyä. Ja toiseksi, hektisyys nopeasti vaihtelevien tilanteiden keskellä ei ole lainkaan vierasta lapsiperheen arjessa oli sitten vuorokauden

ajankohta mikä tahansa. Kotiäidin arkityö sisältää siis mielestäni hyvin paljon samanlaisia piirteitä kuin pakkotahtinen työelämä.

Kotiäitiys mahdollistaa sen, että lapsi saa kasvaa ja kehittyä kotona. Vaikka tässä tutkielmassa on nostettu esiin nimenomaan äidin näkökulma kotiäitiytilmiössä, voidaan asiaa ajatella myös lapsen kannalta tuomalla keskusteluun hänen kasvuympäristönsä. Tuore lasten psykososiaaliseen eriarvoisuuteen liittyvä artikkeli tulee Irmeli Järventieltä (2008), joka kirjoittaa metaforisesti kasvamisesta joko päivänsäteiksi tai menninkäisiksi erilaisissa puutarhoissa. Järventie nostaa esille identiteetin kehityksen vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa ja perään kuuluttaa nimenomaan kasvurauhan antamista lapsille. Hän kritisoi sitä, kuinka julkisuuspuheissa kaikki lapsen kasvuympäristöt asetetaan samalle viivalle. Yleisesti voidaankin pohtia sitä, kenellä on ensisijainen vastuu lasten hyvinvoinnista? Jos lapsen päivittäisestä valveillaoloajasta suurin osa kuluu muualla kuin kotona, ”äiti” on valtaosin toisaalla kuin äiti tai isä. Kotipiiriin ovat toki tulleet monenlaiset ”äiti-tarjokkaat”, kuten media tai tietokone. Vaikka kasvuympäristöjen ymmärtäminen vaatii laajemman perspektiivin tarkastelua, tärkeimmiksi lapsen identiteettiä monipuolisesti ravitseviksi sosiaalisiksi syleiksi muodostuvat isät, äidit ja sukulaiset, jos heillä on siihen aikaa, halua ja resursseja. (Järventie 2008, 212-218.)

Naisen elämän polulla äitiys ja lasten kotona hoitaminen vaikuttavat varsin ristiriitaiselta niin tämän tutkielman aineistossa, muiden tutkimusten kuin politiikankin valossa. Lastenhoidon järjestely on samalla naispoliittinen sekä feministinen kysymys. Näissä pohdinnoissa on tuotu esille erityisesti sukupuoliroolien modernisoituminen. Kotiäitiys on nähty naisten alistuksena, eikä suinkaan emansipaationa. (Anttonen 1997.) Feministinen tutkimus syntyi poliittisen naisliikkeen päämääristä. Emansipatorisella pyrkimyksellään se on halunnut parantaa naisten elämää sen kaikilla ulottuvuuksilla. Se tuottaa tietoa naisen yksityisestä, kulttuurisesta ja yhteiskunnallisesta asemasta ja kokemuksesta sekä purkaa sukupuolten eriarvoisuutta. Tämä tehtävä on nähdäkseni edelleenkin ajankohtaista. Äitiys on myös sosiaalityössä läsnä oleva ilmiö. Äitiyden kulttuuristen ja yhteiskunnallisten, kuten myös yksilöllisten merkitysten esille tuominen on sosiaalityön kannalta keskeistä. (Forsberg ym. 1992, 3-9.)

Tutkimuskysymyksiä sivunnut aihe, kuva siitä, millaisena näyttäytyy lasten kotihoito, on saanut monimerkityksellisiä ulottuvuuksia. Eri ikäisten naisten kerronnassa ilmenee ainainen ristiriita naisen paikasta. Tämän tutkielman perusteella ei ole vaikea päätellä sitä, missä on pienen lapsen paras paikka. Kotiäidin myönteinen merkitys tuli äitien kerronnassa esiin vielä lukiota tai

ammattikoulua käyvän nuorekin elämässä. Myös perheen isät näyttivät hyötyvän vaimojensa kotona olost. Kotiäitiydellä nähtiin olevan siis monesta suunnasta koitua myönteinen merkitys. Ristiriita aiheutuu nimenomaan naisten paikasta, ikään kuin kotityön ja lastenhoidon tärkeys ei puolustaisi tarpeeksi osaansa yhteiskunnassa? Nousisiko kotivanhemman arvo, jos isät aktivoituisivat joukolla kotivanhemmiksi? Myös heikko taloudellinen asema ajaa kotivanhemmuuden arvostusta alaspäin. Yhteiskunta ei tänä päivänäkään tue yli kolmevuotiaiden lasten kotihoitoa. Lasten kotihoidon arvostus on kotiäitien kerronnassa koettu rinnastaen se yhteiskunnan taloudelliseen tukemiseen kotivanhemmuutta kohtaan. Puolison palkkatuloihin sidottu asema ei suomalaisnaista selvästikään kiehdo.

Aineistoni toi näkyviin sen, kuinka kotiäitiyttä on erityisesti nykyaikana vahvasti puolustettava ja perusteltava. Kotiäidit joutuivat tekemään toimintaansa ja asemaansa oikeutetuiksi. Myös sosiaalityössä ammattilaisten olisi hyvä kiinnittää huomiota kotiäitiyden monimerkityksiin ulottuvuuksiin. Vaikka aineistossani kotiäitien kokemukset paikasta sävyttyivät paikoitellen varsin negatiivisesti, ei kotiäitiysilmiötä kannata luokitella ongelmakeskeisesti. Kotiäitien äänelle olisi annettava tilaa myös sosiaalityössä, jossa useimmiten tavoitteena on saada ihmisen elämässä muutos ja näin ollen esimerkiksi aktivoiminen työelämään nähdään keskeisenä muutostyönä. Asiakaslähtöisyys periaatteena tarkoittaa kuitenkin sitä, asiakkaat yksilöllisine ratkaisuineen ovat elämänsä asiantuntijoita ja heillä on oikeus säilyttää toimijuutensa.

Jatkotutkimusaiheet ja tutkimusprosessin kuvailua

Jatkotutkimusaiheiksi ehdotan esimerkiksi erilaisia perusteellisia vertailututkimuksia. Eroavatko tämän päivän kotiäitien perustelut ja merkitykset korkeasti koulutettujen ja vähemmän koulutettujen kesken? Kartoittavalla tutkimuksella voitaisiin selvittää, miten eri ikäisinä äideiksi tulevat suhtautuvat kotivanhemmuuteen, tai miten he toteuttavat tai haluaisivat toteuttaa sitä erilaisissa elämäntilanteissaan? Toisenlaisena aiheena olisi kiinnostavaa selvittää, millaisia käsityksiä eri alojen työnantajilla on kotona lapsiaan vuosia hoitavista naisista? Mielenkiintoa herättää myös se, että onko kotiäitiys todellakin yleisesti ei-hyväksyttyä ja huonosti arvostettua vai rakentavatko pitkälti kotiäidit itse tällaista kuvaa olemalla ikään kuin ”aina valmiita puolustautumaan?” Tämän tutkielman aineisto toi esiin paljon myös rahaan liittyvää kerrontaa, josta voisi ammentaa erilaisia aiheita eri näkökulmat huomioiden.

Palaan vielä käsittelemään tutkimusprosessia ja erityisesti analyysiosuutta. Tutkielmani teko on syntynyt pieninä palasina pitkällä aikavälillä. Koin laadullisen tutkimuksen haasteena menetelmän valinnan. Alkuperäinen suunnitelmani lähestyä aineistoa diskurssianalyttisesti kariutui ja päädyinkin aineiston luonteen vuoksi narratiiviseen lähestymistapaan. Aineistoa useaan otteeseen lukiessani alkoi kotiäitien jäsenyykset paikasta hahmottua tarinatyyppien välityksellä. Tämä edesauttoi ajatusta siitä, että oma lukutapani sekä aineiston luonne sopivat paremmin narratiivisen analyysin tapaan kuin diskurssianalyttiseen aineiston käsittelemiseen.

Kvale (1996, 204) esittää kuvainnollisesti erilaiset tavat, kuinka tutkittavaa aineistoa ja ilmiötä voi lähestyä. Toiset tutkijat ”etsivät”, ja esittävät syvempiä, piilossa olevia merkityksiä, kun taas toiset ikään kuin ”kulkevat saman reitin” kuin tutkittavat. Oman tutkielmani tekoreitillä olen sekä ”etsinyt että kulkenut”. Lukiessani kirjeitä liikuin hyvin lähellä kotiäitejä ja välillä katsoin heitä hieman etäämpää. Tein samalla myös omia tulkintoja sekä sidoksia muihin tutkimuksiin. Olen yrittänyt paikantaa äitien kerrontaa sellaisiin yhteiskunnallisiin ja kulttuurisiin konteksteihin, joiden puitteissa esimerkiksi kotiäitiyden ratkaisu ja perustelut sekä koettu paikka ovat syntyneet tai yhteyksissä. Korostan silti sitä, että tarinat olivat pyyntööni vastattuja tietyn ”naisryhmän” omakohtaisia kirjoituksia eikä niitä voi pitää lopullisina totuuksina. Samat kotiäidit voisivat kirjoittaa teemoista muutaman vuoden päästä ainakin osittain erilaisen tarinan. Samoin korostan, että eri tutkija, esimerkiksi lapseton, ei kotivanhemmuutta itse lainkaan kokenut saattaisi tulkita aineistoani täysin eri painotuksin.

Tutkielman kirjoittajana toimin toisinaan kertojan ominaisuudessa, välillä taas uudelleenkirjoittajana. Tällaista tapaa Jokisen (1996b, 64) mukaan voi toteuttaa niin, että tutkija valikoi ja tematisoi lainaten paljon tutkittavien omaa ääntä, siteeraa heitä ja kirjoittaa heidän sanoillaan. Tällaisen tavan koin luontevaksi tavaksi kirjoittaa kotiäitien elämästä. Pro gradu -työn tekeminen on ollut hyvin opettavaista. Kotiäitiyskertomuksien analysoinnin johdosta olen alkanut muun muassa kiinnittää huomiota metaforien runsauteen ylipäätään kielessämme. Symbolisia ilmauksia käyttäessään aineistoni äidit viestittivät paikan kokemuksia varsin avartavasti. Metaforien avulla pääsin myös kiinni siihen, miten naiset näkevät oman olemisensa kotona palkkatyön ulkopuolella, vailla työnsä arvostusta ja taloudellista hyvinvointia. Ilmaukset kuvastivat myös lämmön ja äidin rakkauden antamista lapsille, olemalla kotona läsnä, äitinä.

Haluan kiittää kaikkia pro gradu -tutkielmani kirjoituspyyntöön vastanneita naisia, jotka teitte mahdolliseksi tämän tutkimusprosessin. Erityisen suurta iloa tuotti se, että tartuitte kirjeitse

aiheeseen aktiivisesti ja runsain joukoin. Kertomukset ovat olleet erittäin mielenkiintoista luettavaa; ne ovat aidosti ihastuttavia, henkilökohtaisia ja liikuttavia suomalaiskotiaitien tarinoita. Kirjoittamisen kautta on tullut samalla mahdollisuus kotiaitiyden purkamiseen, järjestämiseen ja prosessoimiseen. Eräs äiti kirjoitti tarinansa loppuun näin: *Oli muuten mukavaa kirjoittaa itsestään, suorastaan terapiaa... N43- 36v.*

LÄHTEET

Alasuutari, Pertti (1999) Laadullinen tutkimus. 3. uudistettu painos. Jyväskylä: Vastapaino.

Anttonen, Anneli (1994) Hyvinvointivaltion naisystävälliset kasvot. Teoksessa Anneli Anttonen & Lea Henrikson & Ritva Nätkin (toim.) Naisten hyvinvointivaltio. Tampere: Vastapaino, 203–226.

Anttonen, Anneli (1997) Feminismi ja sosiaalipolitiikka. Miten sukupuolesta tehtiin yhteiskuntatieteiden peruskäsite? Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Anttonen, Anneli (1999) Lasten kotihoidon tuki suomalaisessa perhepolitiikassa. Helsinki: Kansaneläkelaitos, Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 52.

Anttonen, Anneli (2003) Lastenhoidon kaksi maailmaa. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 159–185.

Anttonen, Anneli & Sointu, Liina (2006) Hoivapolitiikka muutoksessa. Julkinen vastuu pienten lasten ja ikääntyneiden hoivasta 12:ssa Euroopan maassa. Hyvinvointivaltion rajat –hanke. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Helsinki: Stakes.

Apo, Satu (1999) Myyttinen nainen. Luonnon ja kulttuurin yhdistäjä. Teoksessa Suomalainen nainen. Helsinki: Otava, 9–23.

Bardy, Marjatta & Salmi, Minna & Heino, Tarja (2001) Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Helsinki: Stakes, Raportteja 263.

Barrett, Michele (1985) Nykyajan alistettu nainen. Jyväskylä: Vastapaino.

Blom, Raimo & Melin, Harri (2006) Työn ja perheen jännite. Teoksessa Irmeli Järventie & Miia Lähde & Juulia Paavonen (toim.) Lapsuus ja kasvu ympäristöt – tutkimuksen kuvia. Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos. Tampere: Tampereen yliopisto.

Burr, Vivien (1995) *An Introduction to Social Constructionism*. London:Routledge.

Das, Veena (1995) *Critical Events: An Anthropological Perspective on Contemporary India*. Delhi: Oxford University Press.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Forsberg, Hannele & Kuronen, Marjo & Ritala-Koskinen, Aino (1992) Feministinen sosiaalityö – kysymyksiä ja uusia kysymyksiä. *Janus*, 3–9.

Gordon, Tuula (1991) Feministiäidit; Nuoralla tanssia arjessa ja myyteissä. Teoksessa Sinikka Nopola (toim.) *Äiti tuu ikkunaan. Äitiys – elämä vai kohtalo?* Juva: WSOY, 133–148.

Granfelt, Riitta (1998) *Kertomuksia naisten kodittomuudesta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Granfelt, Riitta (2004) Hetkeksi jaetut maailmat? Kokemuksia vankilasta ja tuetun asumisen yhteisöstä. *Janus* 12 (2), 134–154.

Haarni, Tuukka & Karvinen, Mikko & Koskela, Hille & Tani, Sirpa (toim.) (1997) *Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen*. Tampere: Vastapaino.

Hautamäki, Tiina (2002) *Tuberkuloosin ja aidsin kulttuuriset merkitykset*. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Heikkinen, Hannu L.T. (2007) *Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena*. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle. tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. 2. korjattu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 142–158.

Helne, Tuula (2002) *Syrjäytymisen yhteiskunta. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus*. Helsinki: Stakes, Tutkimuksia 123.

Huttunen, Laura (2002) *Kotona, maanpaossa, matkalla. Kodin merkitykset maahanmuuttajien omaelämäkertoissa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Hänninen, Vilma (1999) *Sisäinen tarina, elämä ja muutos*. Tampere: Tampereen yliopisto, Acta Universitatis Tamperensis 696.

Hänninen, Vilma & Valkonen, Jukka (1998) *Tarinat, sairaudet ja kuntoutuminen*. Teoksessa Vilma Hänninen & Jukka Valkonen (toim.) *Kunnon tarinoita. Tarinallinen näkökulma kuntoutukseen.*, Helsinki: Kuntoutussäätiö, *Kuntoutussäätiön tutkimuksia* 59, 3–20.

Härkönen, Anna-Leena (2001) *Heikosti positiivinen*. Helsinki: Otava.

Högbacka, Riitta (2003) *Naisten muuttuvat elämänmuodot maaseudulla*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden seuran Toimituksia 947.

Ikonen, Teemu (2001) *Tarina ja juoni*. Teoksessa Outi Alanko & Tiina Käkelä-Puumala (toim.) *Kirjallisuustutkimuksen peruskäsitteitä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 184–205.

Jallinoja, Riitta (1983) *Suomalaisen naisasialiikkeen taistelukaudet. Naisasialiike naisen elämäntilanteen muutoksen ja yhteiskunnallis-aatteellisen murroksen heijastajana*. Helsinki: WSOY.

Jallinoja, Riitta (2006) *Perheen vastaisku. Familistista käännettä jäljittämässä*. Helsinki: Gaudeamus.

Jokinen, Arja (1999) *Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin*. Teoksessa Arja Jokinen & Kirsi Juhila & Eero Suoninen: *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino, 37–53.

Jokinen, Eeva (1994) *Äitiyden kirjoitetut tunnot*. Teoksessa Juha Virkki (toim.) *Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin*. Porvoo: WSOY, 67–86.

Jokinen, Eeva (1996a) *Väsytynyt äiti. Äitiyden omaelämäkerrallisia esityksiä*. Helsinki: Gaudeamus.

Jokinen, Eeva (1996b) *Väsytynyt äiti. Äitiyden omaelämäkerrallisia esityksiä*. Helsinki: Gaudeamus.

Jokinen, Arja & Huttunen, Laura & Kulmala, Anna (toim.) (2004) Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista. Tampere: Gaudeamus.

Jouste, Nanna (2001) Tärkeintä on vapaus! Voisiko kotiäitiydestä löytyä feministisiä piirteitä ja merkityksiä. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.

Juhila, Kirsi (2004) Leimattu identiteetti ja vastapuhe. Teoksessa Arja Jokinen & Laura Huttunen & Anna Kulmala (toim.) Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista. Tampere: Gaudeamus, 20–32.

Julkunen, Raija (1995) Työssäkäyvän äidin julkiset ja yksityiset suhteet. Teoksessa Leena Eräsaari & Raija Julkunen & Harriet Silius (toim.) Naiset yksityisen ja julkisen rajalla. Tampere: Vastapaino, 88–110.

Järventie, Irmeli (2008) Päivänsäde vai menninkäinen? Identiteettien kasvattaminen eriarvoisuuden puutarhoissa. Teoksessa Anja Riitta Lahikainen & Raija-Leena Punamäki & Tuula Tamminen (toim.) Kulttuuri lapsen kasvattajana. Helsinki, WSOY, 209–232.

Järventie, Irmeli & Sauli, Hannele (toim.) (2001) Eriarvoinen lapsuus. Porvoo: WSOY.

Kansaneläkelaitos. Lapsiperheelle. Lapsen ja vanhempien etuudet lapsen syntyessä ja kasvaessa. Tunne perusturvasi 2, 2008.

Karjalainen Pauli Tapani (1987) Ympäristön eletty mieli. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Karjalainen Pauli Tapani (1997) Aika, paikka ja muistin maantiede. Teoksessa Tuukka Haarni & Marko Karvinen & Hille Koskela & Sirpa Tani (toim.) Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen. Tampere: Vastapaino, 227–241.

Kasvio, Antti & Tjäder, Johanna (koonneet) (2007) Työ murroksessa. Artikkelikokoelma. Helsinki: Työterveyslaitos.

Katajavuori, Riina (2006) Lahjat. 2. painos. Helsinki: Tammi.

Katvala, Satu (2001) Missä äiti on? Äitejä ja äitien uskomuksia sukupolvien saatossa. Jyväskylä: Jyväskylä yliopisto, Jyväskylä studies in education, psychology and social research 186.

Keränen, Marja (1998) Miksi tutkimme Suomea? Teoksessa Marja Keränen (toim.) Kansallisvaltion kielioppi. Jyväskylä: SoPhi, 5–16.

Keskitalo-Foley, Seija (2004) Kohti kuulumisen maisemia. Toimijuuden tilat ja paikat lappilaisen maaseudun naisten elämänkerroissa. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino, Acta Universitatis Lapponiensis 78.

Kevätsalo, Kimmo & Puntari, Irmeli & Roos, Satu (2006) Työelämän valttikortit. Helsinki: Talentum.

Kiiskinen, Cia (2001) Äitiyspakkaus. 2. painos. Helsinki: WSOY.

Kinnunen, Merja (2001) Luokiteltu sukupuoli. Tampere: Vastapaino.

Kivimäki, Riikka & Otonkorpi-Lehtoranta, Katri (2003) Pomot ja perheet. Työelämä ja perheiden hyvinvointi. Helsinki: Edita.

Korpinen, Johanna (1997) Lasten kotihoidon tuki ja sen muutokset 1990-luvulla. Helsinki: Kansaneläkelaitos, Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 29.

Kulmala, Anna (2006) Kerrottuja kokemuksia leimatusta identiteetistä ja toiseudesta. Tampere: Tampereen yliopistopaino, Acta Universitatis Tamperensis 1148.

Kulmala, Anna & Vanhala, Anni (2004) Vanhemmuus marginaalissa: kulttuurinen mallitarina osana henkilökohtaista vanhemmuutta. Teoksessa Arja Jokinen & Laura Huttunen & Anna Kulmala (toim.) Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista. Tampere: Gaudeamus, 98–114.

Kuronen, Marjo (1989) Onnellinen ja ongelmallinen äitiys. Tutkimus lasten hoidon ja kasvatuksen asiantuntijoiden äitiyttä koskevista käsityksistä. Sosiaalipolitiikan laitos. Tampere: Tampereen yliopisto, Tutkimuksia, Sarja B; 2.

Kuronen, Marjo (1994) Lapsen hyväksi naisten kesken. Tutkimus äitiys- ja lastenneuvolan toimintakäytännöistä. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus. Helsinki: Stakes, Tutkimuksia; 35.

Kvale, Steinar (1996) An Introduction to Qualitative Research Interviewing. Thousand Oaks, CA: Sage.

Lehto, Anna-Maija (1999) Naiset Suomen työelämässä. Teoksessa Suomalainen nainen. Helsinki: Otava, 101–128.

Lehtonen, Mikko & Löytty, Olli (2003) Miksi erilaisuus. Teoksessa Mikko Lehtonen & Olli Löytty (toim.) Erilaisuus. Tampere: Vastapaino, 7–17.

Luostarinen, Heikki & Väliaverron, Esa (1991) Tekstinsyöjät. Yhteiskuntatieteellisen kirjallisuuden lukutaidosta. Tampere: Vastapaino.

Nousiainen, Kirsi (2004) Lapsistaan erillään asuvat äidit. Äitiysidentiteetin rakentumisen tiloja. Jyväskylä: SoPhi.

Nätkin, Ritva (1995) Maternaalisuuden kertomukset. Teoksessa Leena Eräsaari & Raija Julkunen, & Harriet Silius (toim.) Naiset yksityisen ja julkisen rajalla. Tampere: Vastapaino, 67–87.

Nätkin, Ritva (1997) Kamppailu suomalaisesta äitiydestä. Maternalismi, väestöpolitiikka ja naisten kertomukset. Tampere: Gaudeamus.

Nätkin, Ritva & Kyllönen, Sari (1985) Opiskelevan äidin kaksi maailmaa: Tutkimus Tampereen yliopistossa opiskelevien pienten lasten äitien arkipäivästä, opintojen kulusta ja ammattitavoista. Tampere: Tampereen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos, Sarja B; 42.

Onikki, Tiina (1992) Paljon pystyssä. Teoksessa Lauri Harvilahti & Jyrki Kalliokoski & Urpo Nikanne & Tiina Onikki (toim.) Metafora. Ikkuna kieleen, mieleen ja kulttuuriin. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki, 33–56.

Pohjola, Anneli (2001) Nuorten myyttinen ongelmallisuus. Teoksessa Minna Suutari (toim.) Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 187–204.

Relph, E. (1976) Place and placelessness. London, Pion.

Ronkainen, Suvi (1999) Ajan ja paikan merkitsemät. Subjektiviteetti, tieto ja toimijuus. Helsinki: Gaudeamus.

Ruddick, Sara (1982) Maternal Thinking. Teoksessa Barrie Thorne & Marilyn Yalom (toim.) Rethinking the family. Some feminist questions. New York: Longman, 76–94.

Saarenheimo, Marja (1997) Jos etsit kadonnutta aikaa. Vanhuus ja oman elämän muisteleminen. Tampere: Vastapaino.

Salmi, Minna & Bardy, Marjatta & Sauli, Hannele (2004) Lapsen ja lapsiperheiden asemasta nyky-Suomessa. Teoksessa Annlis Söderholm & Ritva Halila & Sari Kivitie-Kallio & Jussi Mertsola & Sirkku Niemi (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Duodecim, 16–39.

Sassi, Mirja (1978) Äidin oikeuksista ja naisen uusista ehdoista. Porvoo: WSOY.

Sireni, Maarit (2000) Hyvät pientilan emännät. Teoksessa Riitta Högbacka & Terhi Trast (toim.) Monessa mukana. Näkymiä naisten työhön ja elämään maaseudulla. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä julkaisu. Vantaa, 49–74.

Tapola, Katri (2002) Näiden seinien sisällä me emme näy. Helsinki, Tammi.

Tuan, Yi-Fu (1977) Space and place. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Uusitalo, Tuula (2006) Miten päästä yli mahdottoman? Narratiivinen tutkimus itsemurhamenetyksistä. Rovaniemi: Lapin Yliopistopaino, Acta Universitatis Lapponiensis 105.

Vakimo, Sinikka (2001) Paljon kokeva, vähän näkyvä. Tutkimus vanhaa naista koskevista kulttuurisista käsityksistä ja vanhan naisen elämäkäytännöistä. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 818.

Virokannas, Elina (2004) Normaalin rajan molemmilla puolilla. Tutkimus huumehoitoyksikön nuorten identiteetin rakentumisesta. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Helsinki: Stakes, Tutkimuksia 144.

Vuori, Jaana (2001) Äidit, isät ja ammattilaiset. Sukupuoli, toisto ja muunnemat asiantuntijoiden kirjoituksissa. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Vuori, Jaana (2003) Äitiyden ainekset. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 39–63.

Välimäki, Anna-Leena (1998) Päivittäin. Lasten (päivä)hoitojärjestelyn muotoutuminen varhaiskasvun ympäristönä suomalaisessa yhteiskunnassa 1800- ja 1900-luvulla. Oulu: Oulun yliopisto.

Willig, Carla (2004/2001) Introducing qualitative research in psychology. Adventures in theory and method. Norfolk: Open University Press.

LIITTEET

LIITE 1

KIRJOITUSPYYNTÖ

Vain kotiäitikö?

Olen opiskelija Johanna Virtanen Tampereen yliopistosta. Teen pro gradu- tutkielmani pitkäaikaisesta kotiäitiydestä naisten henkilökohtaisten tarinoiden välityksellä. Aihe on tärkeä, joten *olisitko Sinä valmis kirjoittamaan oman tarinasi?* Toivon kirjoituksia Teiltä, jotka olette hoitaneet lasta/lapsianne kotona yhtämittaisesti **vähintään kymmenen vuoden ajan**.

Elämäntarinat ja kirjoitukset saavat olla *vapaamuotoisia*, mutta muutamat seikat ovat tärkeitä tutkielmani kannalta:

- Ikä, ammatti, lasten lukumäärä, siviilisääty, asuinpaikka
- Kuinka pitkään olet ollut kotiäitinä ja *miksi?*
- Mikä pitkäaikaisen kotiäityden on mahdollistanut (taloudelliset ym. seikat)?
- Koetko, että olet jäänyt jostakin paitsi pitkän kotonaolon vuoksi, ja mitä pitkä kotiäitiys Sinulle on merkinnyt? (esim. oma ja perheen hyvinvointi)
- Miten kotiäitiytesi on suhtauduttu lähiympäristöössäsi (lasten isä tai muu elämänkumppani, ystävät, sukulaiset ja muut)?

Voit lähettää kirjoituksesi omalla nimelläsi tai nimimerkillä. Mikäli kirjoitat käsin, kirjoitathan vain arkin toiselle puolelle. Kaikki vastaukset käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti. Nimet ja kaikki muut mahdollisesti tunnistettavissa olevat tiedot muutetaan niin, ettei kirjoittajan henkilöllisyys paljastu missään vaiheessa.

Lähetäthän kirjoituksesi 28.2.2007 mennessä joko sähköpostitse: johanna.e.virtanen@uta.fi

tai osoitteeseen: Johanna Virtanen, Poste Restante, 33710 Tampere.

SUURKIITOS avustasi ja vaivannäöstäsi!